

Kâinattaki Ölçüler, Dengeler ve Hz. Allah

İdris Tüzün

KÂİNATTAKİ ÖLÇÜLER, DENGELER ve HZ. ALLAH

İdris Tüzün

KÂİNATTAKİ ÖLÇÜLER, DENGELER ve HZ. ALLAH

İdris Tüzün
idris.tuzun@gmail.com

Editor
Metin Uçar

Grafik & Tasarım
Erdem Köymen

Süeda Basım Yayın Sanayi ve Ticaret A. Ş.
Ziya Gökalp Mahallesi Eski Turgut Özal Cad.
No: 40 / 1 Kat: 3 Başakşehir / İstanbul

Tel: +90 (212) 671 51 80
Faks: +90 (212) 671 51 81

www.e-sueda.com

Basım: Isparta / Ekim 2017

Baskı: Hayrat Neşriyat Isparta Matbaa Tesisleri
+90 (212) 624 24 34

Bu kitabın tüm hakları Süeda Basım Yayın Sanayi
ve Ticaret A. Ş.'ne aittir. Kaynak gösterilerek
iktibas edilebilir.

MUHTEVİYÂT

BİRİNCİ ÖNSÖZ	7
İKİNCİ ÖNSÖZ: TEVHİD ÜZERİNDE DURMANIN EHEMMİYETİ	9
ÜÇÜNCÜ ÖNSÖZ: ALLAH'IN VARLIĞINI İSBAT ETME YOLLARI	13
OTUZUNCU LEM'ANIN İKİNCİ NÜKTESİ	18
BİRİNCİ KISIM:	23
I. GİRİŞ	23
1. Ölçü ve Dengeyle İlgili Âyetler	23
2. İsm-i A'zam	25
3. Adalet ve Allah'ın "Adl" ismi	26
4. Saray İçinde Şehir, Şehir İçinde Memleket, Memleket İçinde Âlem	28
5. Muvazene ve Allah'ın Varlığı	30
6. Bilim ve Denge	32
İKİNCİ KISIM	35
I. KÂİNATIN YARATILIŞINDAKİ VE GÖKYÜZÜNDEKİ DENGELER	35
1. Kâinatın Yaratılışı Esnasında Büyük Patlamadaki Denge	35
2. Yıldızlar, Güneş ve Gezegenler	42
3. Çekim Kuvveti ve Denge	44
II. KÜRE-İ ARZ	47
1. Dünyada Kurulmuş Olan Dengeler	48
2. Yağmurdaki Ölçü ve Denge	53

III. CANLILAR ÂLEMİ	56
1. Canlı Varlıklardaki Denge ve Bu Dengenin Bozulması	56
2. Nüfus-Rızık (Beslenme) Dengesi	60
3. Toplumdaki Kadın ve Erkek Oranındaki Denge	63
Nüfusta Dengesizlik ve Sosyal Problemler	65
IV. CANLI BEDENİ	69
1. İnsan Vücudunda Denge ve Simetri	69
2. İnsanlardaki Zekâ Dağılımındaki Denge	71
3. İnsanların Boylarındaki Denge	72
4. Altın Oran	73
5. Sıhhat ve Denge	77
V. HÜCRE	81
1. Hücrelerdeki Dengeler	81
2. Alyuvarlar	82
3. Akyuvarlar	83
SONUÇ	83
ÜÇÜNCÜ KISIM	87
I. BEŞERİN ZULMÜ, İSRAFI ve KİRLİLİĞİ	87
1. Beşerin Zulmü	87
2. Beşerin İsrafı	89
3. İnsanların Dünya'nın Dengesini Bozması ve Kirletmesi	93
4. Mevcudatın Nefreti	97
EK: Abd Başkanı ve Kızılderililerin Şefi	99
II. ALLAH'IN ÜÇ İSMİ ve İNSANLAR	104
1. Allah'ın Hakîm İsmi	105
2. Allah'ın Adl İsmi	107
3. Allah'ın Kuddûs İsmi	111
III. KÂİNAT VE KUR'ÂN	112
IV. HAŞİR VE ADALET	114
KAYNAKÇA	119

BİRİNCİ ÖNSÖZ

Kur'ân'ın bazı ayetlerinde, Allah'ın her varlığı ve meydana gelen her olayı belli ölçülere göre yaratıp, takdir ettiği belirtilir. Kâinattan bahseden fen bilimleri de atomlardan yıldızlara kadar her şeyin ve her olayın belli ölçülere göre olduğunu ortaya koyarak, Kur'ân'ın ifadelerini doğrular. Bu kitapta Kur'ân'ın ve fen bilimlerinin ortaklaşa bahsettiği kâinattaki ölçüler ve dengeler ele alınarak, Allah'ın varlığı ispat edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma, tefsir ilminde bilimin ortaya koyduğu verilerle Kur'ân'ı tefsir etmeye çalışan "*Bilimsel Tefsir*" veya belli bir konu üzerinde duran "*Konulu Tefsir*" kapsamında bir çalışmadır. Çalışmada Üstad Bediüzzaman'ın Allah'ın *Adl* ismini izah ettiği bir risalesi temel olarak ele alınmış, konular bu risalenin şerhi tarzında işlenmiştir.¹ Risalenin şerhi esnasında konu yalnızca kelimelerin izahı tarzında değil, daha geniş olarak ele alınmış, okuyucuların doyurucu bir bilgi

1. Üstad Bediüzzaman bir mektubunda "Risaleleri telif konusunda vazifesinin bittiği kanaatine vardığını, bundan sonra Risale-i Nur'un tekmili, izahı ve ispatı talebelere tevdi edildiğini bu yüzden talebelerin vazifesinin devam ettiğini, onların vazifesinin şerh, izah, tekmil ve haşiye ile ve neşir ve tâlimle devam edeceğini" söylemektedir. (Kastamonu Lahikası, Altınbaşak Neşriyat, s. 66.) Üstad "30. Lema Risalesi"nde Allah'ın "*Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddûs*" isimleri üzerinde durmuştur. Bu risalede de izaha, şerhe ihtiyaç duyulan yerler vardır. Bu altı isimden *Adl* ismiyle ilgili kısım bu kitapta şerh edilerek konunun daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Böylelikle hem Üstad'ın vasiyeti yerine getirilmek, hem de bu alanda yapılacak başka çalışmalara bir örnek ortaya konmak istenmiştir.

elde etmesi hedeflenmiş, bu yolla Üstad'ın amacına katkıda bulunulmak istenmiştir.

Konular ele alınırken, aşırı teknik tabirlere girilmemiş, her kesimden insanın istifadesi düşünülmüştür.

Kitapta konulara girmeden önce risale bir bütün olarak verilmiş, yalnız anlamayı kolaylaştırmak için ara başlıklar ve maddeler eklenmiştir.

Tahlil esnasında Risale üç kısma ayrılmış, **birinci kısımda**; ismi a'zam, adalet, mîzân, tevzin, muvazene, esma-ı hüсна'dan *Adl* isminin tanımları yapılmış, Üstadın iç içe geçmiş, saray, şehir, memleket, âlem tasviri izah edilmiş, kâinattaki düzen ve dengenin Allah'ın varlığına delil olması ele alınmıştır.

İkinci kısım, beş bölüme ayrılmış, sırayla; kâinatın yaratılması esnasında ve Güneş sistemindeki denge, küre-i arzdeki denge, canlılar âlemindeki denge, canlı bedenindeki denge, hücredeki denge üzerinde durulmuştur.

Üçüncü kısımda ise, son yüzyılda beşerin zulümleri, israf-ları, Dünyadaki dengeleri bozması ve Dünyayı kirletmesi, Allah'ın üç isminin ve İslâmiyetin insanlık âlemine iktisad, adalet ve temizliği emrettiği üzerinde durulmuş, son olarak adaletin haşri gerektirdiğinden bahsedilmiştir.

Kitapta "*Büyük Patlama*" ile ilgili kısım dostumuz Profesör İbrahim Pirahmetoğlu'na, "*Nüfus ve Doğum Oranlarındaki Denge*" yazıları ise dostumuz Profesör Alican Yılmaz'a aittir. İnsan vücuduyla ilgili kısımlarda Doktor Ender Serin ile Doktor Bülent Küstü'nün yardımları olmuştur. Ayrıca bazı dostlarımız kitabın müsveddesini okuyup tekliflerde bulunmuştur. Burada onlara teşekkürü bir borç biliriz.

Konular ele alınırken bazı hatalarımız olmuş olabilir. Bu hataların konuları daha iyi bilen okuyucularca bize bildirilmesinden memnuniyet duyacağız.

Kitabımızın okuyucularımız için faydalı olmasını Cenab-ı Hak'dan temenni ediyoruz. Muvaffakiyet her zaman O'ndandır.

İKİNCİ ÖNSÖZ

TEVHİD ÜZERİNDE DURMANIN EHEMMİYETİ

Günümüzde halk arasında bazen "Herkes Allah'ın varlığına inanır. Hatta ateist bile zorda kaldığında Allah'a yönelir. Bu yüzden Allah'ın varlığını isbat etmeye lüzum yoktur" tarzında sözler söylenmektedir. Burada birkaç maddeyle niçin Allah'ın varlığını isbat etmemiz gerektiği üzerinde durmak istiyoruz.

1. İmanı Tahkiki Hale Getirmek Farzdır

Bütün İslâmî esaslar imanın altı esasına istinad eder. Bu altı esasın beşi de, birinci esas olan Allah'a imana dayanır. Allah'a iman ne kadar zayıfsa diğer esaslara bağlılık o kadar zayıf, Allah'a iman ne kadar kuvvetliyse, diğer esaslara bağlılık da o kadar kuvvetli olur. Bu yüzden Allah'a imanın kuvvetli olmasının büyük bir ehemmiyeti vardır.

İman, taklidî ve tahkikî olmak üzere iki kısma ayrılır. *Taklidî iman*; kişinin etrafından öğrenmiş olduğu şeylere delilsiz bir şekilde iman etmesidir. Bu tür iman zayıf bir imandır. Zayıf bir imana sahip olan insanların günahlarla çok meşgul olmasından dolayı veya dinsizlerin sözlerinden etkilenerek dinden çıkmasından korkulur. *Tahkikî iman* ise araştırma

yaparak elde ettiği deliller neticesinde, Allah'a adeta görüyormuş gibi iman etmektir. Bu tür imana sahip olanlar günahlardan kendilerini kolaylıkla alıkoyacakları gibi, dinsizlerden etkilenmezler. Bilakis onlarla mücadele edip onları sustururlar.

Âlimler her Müslüman'ın imanını taklidden tahkike yükseltmesinin farz olduğunda, her ne kadar taklidî iman sahihse de, imanını kuvvetlendirmeyenlerin günahkâr olacağına müttefiktirler.²

Kur'ân'ın pek çok âyeti, kâinata ibretle nazar edip tefekkür ederek, insanların imanını tahkiki hale getirmesini emreder. Keza bu hususa pek çok hadis de işaret etmektedir. Mesela, Peygamberimiz *"Ümmetim için yakınlerinin zayıflamasından başka bir şeyden korkmuyorum."* *"Kur'ân'ı öğrendiğiniz gibi yakini de öğreniniz."*³ buyurmuştur. Yakinden kasıt içinde şek ve şüphe olmayan kuvvetli imandır. Yine peygamberimiz başka bir hadisinde *"İmanın en üstünü, nerede olursan ol Allah'ın seninle olduğunu bilmendir"* buyurarak, kuvvetli imanı tarif etmiştir.

Zayıf olan taklidî iman tahkikî hale gelmesi ya çokça ibadetlerle meşgul olmakla, ya da delil ve isbata dayalı ilmî çalışmalarla olur. İslâm tarihinde mutasavvıflar ibadetlerle; Kelâm âlimleri de delil ve isbatla imanı tahkikî hale getirmeye çalışmışlardır. Bu konuda Fahreddin Razî, şöyle der: *"İlim ehlinin çoğunluğuna göre; Kimin imana dair delilleri çok ve kuvvetliyse onun imanı en fazla olan imandır. Çünkü delillerin çoğalması ve kuvvetlenmesi nisbetinde şüpheler zail olur ve kişinin yakîni kuvvetlenir. Buna işareten Peygamberimiz "Ebû Bekrin imanı dünyadaki insanların imanı ile tartılsaydı onun imanı daha ağır basardı."* demiştir.⁴

Bu kitapta ele aldığımız konuların da okuyucularımızın imanına faydalı olacağına inanıyoruz.

2. Aliyyü'l-Kâri, *Fıkh-ı Ekber Şerhi*, Çağrı Yayınları, s. 383

3. Ali el-Müttaki, *Kenzü'l-Ummal*, hn: 7332, 7337

4. Fahreddin Razi, *Tefsir-i Kebir*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1995, c. 8, s. 122

2. Günahlardan Kaçınmak, İbadetleri Yerine Getirmek Tahkiki İmanla Mümkündür

İnsanın nefesine uyararak günahlara gitmesinin, kendini günahlardan kurtaramamasının, ibadet etmeyişinin veya ibadet etse de ibadetlerine riya, ucub gibi hislerin karışmasının -hepsinin- temelinde iman zafiyeti vardır. Nefsanî arzular-dan kurtularak ibadetlerde ihlâsa ermek, imanın kuvvetlenmesiyle olur. Bu konuda Üstad Bediüzzaman şöyle der: "Riyaya insanları sevk eden sebeplerin birincisi, iman zayıflığıdır. Allah'ı düşünmeyen, sebeplere perestîş eder, halklara hodefuruşlukla riyakârane vaziyet alır."⁵

Günümüzde halkımızın imanı olmakla beraber, bu iman zayıf bir imandır. Bunun en büyük delili ibadetlerin terk edilmesi, günahların, ahlaksızlığın yaygınlaşması ve aleni hale gelmesidir. Eğer halkımızın imanı güçlü kuvvetli olsaydı günahlar bu kadar yaygınlaşmazdı.

Günahlardan kaçınmak, takva sahibi olmak istiyorsak bunun en mühim vesilesi imanı kuvvetlendirmek, tahkiki hale getirmektir.

3. Şüphelere Düşmüş Müminlerin İmanını Takviye Etmek ve Dinsizlerle Mücadele Etmek Farzdır

Günümüzde pozitivist, materyalist bir altyapıya oturtulmuş fenler, açıkça Allah'ı inkâr etmeseler de, zımni olarak Allah'ın kâinata müdahalesini reddederler. Bu fenler (astronomi, coğrafya, fizik, kimya, biyoloji vs), kâinatta meydana gelen bütün olayları; ya tabiata ya sebeplere nispet ederler, ya da meydana gelen olayların kendi kendine olduğunu iddia ederler. Dünyanın hareketleri, bulutların oluşumu, yağmurun yağması, deprem gibi bütün kevnî hadiseler, daima bu maddecî anlayışla izah edilir. Uzun yıllar bu fenleri okuyan insanlar da, meydana gelen olaylara -ister istemez- bu perspektiften bakmaya başlarlar ve zihinleri buna göre şekillenir. Bu eğitimin tesiriyle bir kısım insanlar küfre kolaylıkla gidebilirler. Küfre gitmeyen, ama eğitimin tesirinde kalanlar ise, -Aristo'nun tarif ettiği gibi- kâinata müdahale etmeyen bir Allah anlayışına sahip olurlar. Bu ise -ba-

zen- insanı bilmeden küfre götürecek bir anlayıştır. Çünkü Kur'ân'ın bize anlattığı Allah, kudreti zerrelere güneşlere varıncaya kadar, her an her yerde tecelli eden bir Allah'tır. Allah'a inanmak mühimdir, ama bu inancın da Kur'ân'a uygun olması şarttır.

Üstad bu konuda şöyle der: "Allah'ı bilmek, bütün kâinata ihata eden rububiyetine ve zerrelere yıldızlara kadar cüz'î ve küllî her şey onun kabza-i tasarrufunda ve kudret ve iradesiyle olduğuna kat'î iman etmek ve mülkünde hiçbir şeriki olmadığına ve "Lâ ilahe illallah" kelime-i kudsiyesine, hakikatlerine iman etmek, kalben tasdik etmekle olur. Yoksa "Bir Allah var" deyip, bütün mülkünü esbaba ve tabiata taksim etmek ve onlara isnad etmek, hâşâ hadsiz şerikleri hükmünde sebepleri merci' tanımak ve her şeyin yanında hazır irade ve ilmini bilmemek ve şiddetli emirlerini tanıtmak ve sıfatlarını ve gönderdiği elçilerini, peygamberlerini bilmemek, elbette hiçbir cihette Allah'a iman hakikati onda yoktur."⁶

Şüphelere düşmüş insanların şüphelerini izale ederek onların imanını kurtarmak veya ateist olmuş kimselerle mücadele etmek şuurlu Müslümanların bir vazifesidir.

Bütün bu sebepler bizim iman konusu üzerinde ciddiyetle durmamızı gerektirmektedir.

ÜÇÜNCÜ ÖNSÖZ

ALLAH'IN VARLIĞINI İSBAT ETME YOLLARI

Âlimler ve filozoflar, Allah'ın varlığını isbat etmek için değişik deliller ortaya koymuşlardır. Bu delillerden bazıları şöyledir: Hudus delili, imkân delili, nizam ve gaye delili, kabulü amme delili, dini tecrübe delili, ahlak delili.⁷

Bunlar içerisinde en mühim olan delil, nizam ve gaye delilidir. Nizam ve gaye delili kısaca şöyle izah edilmiştir:

- a. Kâinatta büyük bir nizam/düzen vardır. Bu nizam/düzen belli bir plan ve gaye doğrultusunda faaliyet göstermektedir.
- b. Şuursuz varlıkların kendiliklerinden veya tesadüfen bir düzeni icad etmeleri ve bir plan ve gayeyi takip etmeleri mümkün değildir. Bilhassa cüzlerin, parçaların birleşmesiyle ortaya çıkan bütündeki irtibat, birlik, düzen bu varlıklar tarafından oluşturulamaz.
- c. Bu âleme bir gaye (veya gayeler) doğrultusunda nizam veren ve bu nizam ve gayeyi devam ettiren ilim, irade, kudret sahibi birisi olması gerekir.

7. Mehmet Aydın, *Din Felsefesi*, s. 14-90, Bekir Topaloğlu, *Allah'ın Varlığı (İsbat-ı Vacib)*, s. 131-147

d. Bu ilim, irade, kudret sahibi zat Allah'tır.⁸

Nizam ve Gaye deliline örnek olarak Üstad Bediüzzaman'ın çok veciz olan şu cümlelerine bakalım:

"Bir kitap, kâtipsiz; bir ev, ustasız; bir köy, muhtarsız olmaz." Kitabın yazılması, evin inşası ve köyün idaresi ister istemez ilim, irade ve kudret sahibi kimseleri iktiza eder.

Kâinat kitabı, dünya sarayı ve canlılar ordusu da ilim, irade ve kudret sahibi muhteşem bir nakkaşı, ustayı ve idareciyi gerektirir. Aksi halde ne bu kadar mükemmel olan kâinat, ne de dünya ortaya çıkmazdı. Keza bir idareci olmasaydı canlı varlıklardaki harika düzen de karmaşaya -kaosa- dönerdi.

Allah'ın varlığını isbat için biz "Bir harf kâtipsiz, bir ev ustasız, bir köy muhtarsız olmaz." dediğimiz zaman, ateistler asabileşir ve "Bu ne biçim delil, bu çok basit." gibi sözlerle, bu sözün delil olamayacağını, bununla onları ikna edemediğimizi ve edemeyeceğimizi iddia ederler.

"Bir harf, kâtipsiz olmaz." cümlesi gerçekten basittir. Fakat mantıklıdır. Tartışmada delilin basit olması veya fevkalade acayip olması önemli değildir. Mantıklı olması önemlidir.

Ateist olanların bu delili "basittir" diyerek reddetmesi yanlıştır. Yapmaları gereken bu sözü, delil ve ispatla çürütmektir. Eğer bu sözü çürütemezlerse kendi davalarının bu kadar basit bir delille yıkıldığını, yıkılacağını kabul etmek zorundadırlar. Aslında onları kızdıran, rahatsız eden de budur.

Bazı dinsizler, dünyanın tesadüfen meydana geldiğini iddia ediyorlar ve "Bir maymun rastgele bilgisayar tuşlarına basarak, tesadüfen Şekspir'in edebî eserlerinden birisi gibi bir şaheseri yazabilir" diyorlardı. Bilim adamları bu iddianın doğru olup olmadığını test etmek için İngiliz Ulusal Sanat Konseyi'nde altı maymunun olduğu bir kafese, bilgisayar koydular. Bir ay boyunca maymunlar bilgisayar tuşlarına rastgele vurdu. Bir ay sonra maymunların rastgele yazdığı elli sayfa çıkarıldı. Yazılar kontrol edildi. Elli sayfa içinde anlamlı tek bir kelime bile yoktu. İngilizcede "I" tek bir harftir ve "Ben" anlamına gelir. Fakat bu harften önce ve sonra

boşluk varsa, bu bir anlam ifade etmektedir. Maymunların elli sayfalık yazılarında bu bile yoktu.⁹

Elli sayfalık yazıda tesadüfen bir kelime bile olmazsa, bir kitap gibi düzenli, intizamlı, anlamlı olan bitkiler, hayvanlar nasıl tesadüfen meydana gelebilir?

Allah'ın varlığına dair ortaya konulan delilleri çürütemeyen ama reddeden ateistler, kendi iddialarını isbat edebilmişler midir? Elbetteki hayır. Onlar, akla, mantığa, isbata değil, sübjektif olarak ortaya attıkları bir iddiaya sarılmışlardır. Bu yönüyle ateistler delil ve isbata göre değil yalnızca bir kabul göre hareket etmektedirler. Örneğin evrimciler "Dünyada ilk defa hayat nasıl oluştu?" sorusuna "tesadüfen" derler. "Bir tek hücreden diğer varlıklar mutasyon yoluyla evrimleşerek nasıl oluştu? Harikulade olan, akıl, göz, kulak gibi organlar nasıl oluştu?" bunlar da "tesadüfen". Peki, bu tesadüflerin bir ispatı var mı? Tabii ki yok. Tesadüfün kuralı, kaidesi, isbatı olmaz.

Burada tesadüfün, olasılık (ihtimal) hesapları açısından durumunu ele alalım:

Elimizde 1'den 10'a kadar numaralandırılmış pullar olsun. Bu pulları bir torbaya koyup rastgele çektiğimizde 1 rakamının gelme ihtimali 10'da birdir. Fakat pulların birden ona kadar sırayla çıkma ihtimali ise 10 milyarda bir ihtimaldir. (10. 000. 000. 000). Üstelik bu bir ihtimaldir. Yani 10 milyar defa pulları çekme işini tekrarladığımız zaman, 10 milyara geldiğimizde bu pullar sırayla muhakkak çıkacak diye bir kural da yoktur.

Eğer yalnızca 1'den 10'a kadar pulların sırayla çıkması 10 milyarda 1 ihtimal ise vücudumuzdaki had ve hesaba gelmez atomların, hücrelerin, organların oldukça karmaşık, ama intizamlı bir şekilde dizilmeleri kaçta kaç ihtimaldir? Bunu bütün bitki, hayvan ve insan vücutları için bir düşünelim.

15

İngiliz biyoloji bilgini G. B. Leathes "Bir protein molekülündeki amino asitleri meydana getiren atomların bir araya gelerek hayat için elverişli olan zincirleme bağlantıyı mey-

9. Antony Flew, *Yanılmışım Tanrı Varmış*, Profil Yayınları, İstanbul, 2008, s. 80

dana getirebilmeleri için –tabii tesadüfen- mevcut ihtimal 1×10^{48} 'dir" der. İsviçreli ünlü matematik bilgini Charles Eugenie Guye ise bir protein molekülünün tesadüfen meydana gelebilmesinin ancak 1×10^{160} olduğunu ortaya koymuştur.¹⁰ DNA zincirimizde Tolemer adında bir protein molekülü vardır. Tolemer, DNA'nın ömrünü yani kaç defa bölünebileceğini belirler. Matematikte olasılık hesaplarına göre 10^{50} imkânsız kabul edilir. Tolemerin kendi kendine rüzgâr ve şimşeklerle dizilme olasılığı 10^{652} 'dir. Yani olasılık hesaplarına göre 10^{50} 'nin çok üstündedir ve bu da tesadüfî varoluşun imkânsız olduğunu göstermektedir.¹¹

Yalnızca DNA'nın tek bir protein molekülünün bile bu derece ince bir hesaba dayanması, ondan daha karmaşık olan hücrenin, canlı vücudunun, birbiriyle irtibatlı olan canlı varlıkların, onun da ötesinde her tarafında hassas ayarların olduğu evrenin tesadüfî varoluşla açıklamanın imkân dışı olduğunu gösterir.

Bütün bunların tesadüfe havale edilmesi yalnızca önyargı ve şartlanmışlıktan kaynaklanmaktadır. Yani ateistler bir kabulle hareket ediyorlar. Onlar "Ben böyle diyorum ve bu böyledir." iddiasındalar.

Martin Lings "Antik İnançlar ve Modern Hurafeler" adlı kitabında şunları anlatır: Sarbonne Üniversitesi zooloji eski profesörlerinden Yves Delage şöyle der: "Bugüne kadar bir başka türün atası olan herhangi bir türe rastlanmadığını, böyle bir şeyin bir kerecik olsun gerçekleştiğini gösteren hiçbir kanıt bulunmadığını kabul ediyorum. Ama yine de evrimin nesnel olarak kanıtlanmışçasına doğru olduğuna inanıyorum. Sözün kısası bu konuda bilimin bizden beklediği, kendisine **iman etmemizdir**. Ve gerçekten de evrim düşüncesi, genel olarak bir tür ilham edilmiş gerçek kılığında ileri sürülmektedir."¹²

10. John Clover Monsma, *Niçin Allah'a İnanıyoruz*, Hikmet Yayınları, c. 2, s. 20-22

11. Nevzat Tarhan, *İnanç Psikolojisi*, Timaş Yayınları, 2009, s. 36

12. Martin Lings, *Antik İnançlar ve Modern Hurafeler*, Ağaç Yayınları, İst, 1991, s. 10

Encyclope'die Française'in (canlı organizmalarla ilgili) 5. cildini hazırlayan Fransız jeolisti Paul Lemoine çeşitli yazarların makalelerinden sonra, sonuçta şunları söylüyor: "Bütün bunlar gösteriyor ki evrim kuramı imkânsızdır. Aslında dış görünüşe rağmen, artık hiçbir kimse evrim kuramına inanmamaktadır... **Evrin, artık çobanların inanmadığı ama sürülerinin selameti bakımından savunmayı sürdürdükleri bir tür doğmadır.**"¹³

Bu yönüyle ateistlerin evrimi kabul ettirmek için, tahakküm yaptıklarını söyleyebiliriz. Yani delilsiz bir iddia, sanki ispat edilmiş gibi büyük bir yaygarayla herkese kabul ettirilmek isteniyor.

Şu fıkrayı herkes bilir, ama biz yine de anlatalım:

Temel arkadaşlarına bilmece sormuş "Saridur, kafeste durur, cik, cik öter, bilün bakayum bu nedir?". Arkadaşları "Kanarya, bülbül" falan deyip bütün öten kuş cinslerini saymışlar, nafile. Temel, hep "Yanlış" demiş. "Bilemedik, sen söyle!" demişler. Temel "Hamsidur." demiş. Arkadaşları kızmışlar "Hamsi sarı olur mu?" demişler, Temel, "Boya-dim oni" demiş. "Kafeste olur mu?" demişler. "Koydum oni" demiş. "Cik cik öter mi?" demişler. Temel gülmüş "Bu da bilmecenin şaşırtmacasidur daa" demiş.

Ateizm, Temel'in bilmecesi gibi bir bilmecedir.

OTUZUNCU LEM'ANIN İKİNCİ NÜKTESİ

Mukaddime:

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ

“Hiçbir şey yok ki, onun hazineleri bizim katımızda olmasın. Biz ondan ancak belli bir miktar indiririz.”¹⁴ âyetinin bir nüktesi ve bir ism-i azam veyahud ism-i azamın altı nûrundan bir nuru olan “Adl” isminin bir cilvesi, [Otuzuncu Lem'anın] Birinci Nükte[si] gibi Eskişehir Hapishanesinde uzaktan uzağa göründü. Onu yakınlaştırmak için yine temsil yoluyla deriz:

Şu kâinat öyle bir saraydır ki:

- O sarayda mütemadiyen tahrip ve tamir içinde çalkalanan **bir şehir** var..
- ve o şehirde her vakit harp ve hicret içinde kaynayan **bir memleket** var..
- ve o memlekette her zaman mevt ve hayat içinde yuvarlanan **bir âlem** var.

Hâlbuki o sarayda, o şehirde, o memlekette, o âlemde o derece hayret-engiz bir müvazene, bir mîzân, bir tevzin hükmediyor, bilbedahe isbat eder ki:

Bu hadsiz mevcudatta olan tahavvülât ve varidat ve masarîf; her bir anda bütün kâinatı görür, nazar-ı teftişinden geçirir bir tek zatın mîzânıyla ölçülür, tartılır.

Yoksa balıklardan bir balık bin yumurtacık ile ve nebatattan haşhaş gibi bir çiçek yirmi bin tohum ile ve sel gibi akan unsurların, inkılapların hücumuyla şiddetle müvazeneyi bozmaya çalışan ve istilâ etmek isteyen sebepler başıboş olsalardı veyahud maksadsız serseri tesadüf ve mîzânsız kör kuvvete ve şuursuz zulmetli tabîata havale edilseydi, o müvazene-i eşya ve müvazene-i kâinat öyle bozulacaktı ki; bir senede, belki bir günde herc-ü merc olurdu. Yâni: Deniz karmakarışık şeylerle dolacak, taaffün edecekti; hava, gazat-ı muzır ile zehirlenecekti; zemin ise bir mezbele, bir mezbaha, bir bataklığa dönecekti. Dünya boğulacaktı.

İşte:

- Cesed-i hayvanînin hüceyratından ve kandaki küreyvat-ı hamra [alyuvar] ve beyzadan [akyuvar] ve zerrelerin tahavvülâtından ve cihazat-ı bedeniye'nin tenasübünden tut,
- tâ denizlerin varidat ve masarîfine..
- tâ zemin altındaki çeşmelerin gelir ve sarfiyatlarına..
- tâ hayvanat ve nebatatın tevellüdat ve vefiyatlarına..
- tâ güz ve baharın tahribat ve tamiratlarına..
- tâ unsurların ve yıldızların hidemat ve harekâtlarına..
- tâ mevt ve hayatın, ziya ve zulmetin ve hararet ve bürüdetin değişmelerine ve döğüşmelerine ve çarpışmalarına kadar

o derece hassas bir mîzân ile ve o kadar ince bir ölçü ile tanzim edilir ve tartılır ki, akl-ı beşer hiçbir yerde hakikî olarak hiçbir israf, hiçbir abes görmediği gibi; hikmet-i insaniye dahi, her şeyde en mükemmel bir intizam, en güzel bir

mevzuniyet görüyor ve gösteriyor. Belki, hikmet-i insaniye o intizam ve mevzuniyetin bir tezahürüdür, bir tercümanıdır.

1. Güneş ve Oniki Seyyare

İşte gel, Güneş ile muhtelif on iki seyyarenin [gezegenin] müvazenelerine bak! Acaba bu müvazene, Güneş gibi, **Adl ve Kadîr olan Zat-ı Zülcelâl'i** göstermiyor mu?

2. Küre-i Arz

Ve bilhassa seyyarattan [ve gezegenlerden] olan gemimiz yâni Küre-i Arz, bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede gezer, seyahat eder. Ve o harika sür'atiyle beraber zeminin yüzünde dizilmiş, istif edilmiş eşyayı dağıtmıyor, sarsmıyor, fezaya fırlatmıyor. Eğer sür'ati bir parça artırılsa veya noksanlaştırılırsaydı, sekenesini havaya fırlatıp fezada dağıtırdı. Ve bir dakika, belki bir saniye dengesini bozsa, Dünyamızı bozacak; belki başkasıyla çarpışacak, bir kıyameti koparacak.

3. Canlılar Âlemi

Ve bilhassa zeminin yüzünde nebatî ve hayvanî dört yüz bin taifenin tevellüdat ve vefiyatça [doğum ve ölüm yönünden] ve iâşe ve yaşayışça rahîmane müvazeneleri; ziya Güneşi gösterdiği gibi, bir tek **Zat-ı Adl ve Rahîm'i** gösteriyor.

4. Canlı Bedeni

Ve bilhassa o hadsiz milletlerin hadsiz efradından bir tek ferdin âzası, cihazları, duyguları o derece hassas bir mîzânla birbiriyle münasebetdar ve müvazenettir ki; o tenasüb, o müvazene, bedahet derecesinde bir **Sânî-i Adl ve Hakîm'i** gösteriyor.

5. Hücre

Ve bilhassa her ferd-i hayvanînin bedenindeki hücreciklerin ve kan mecralarının ve kandaki küreciklerin ve o küreciklerdeki zerrelerin o derece ince ve hassas ve harika müvazeneleri var, bilbedahe isbat eder ki:

Her şeyin dizgini elinde ve her şeyin anahtarı yanında ve bir şey bir şeye mani olmuyor.. bütün eşyayı bir tek şey gibi kolayca idare eden bir tek **Hâlık-ı Adl ve Hakîm'in** mîzânıyla, kanunuyla, nizamıyla terbiye ve idare oluyor.

Haşrin mahkeme-i kübrasında mîzân-ı azîm-i adâletinde cin ve insin müvazene-i a'mâllerini istib'ad edip [uzak gören] inanmayan, bu Dünyada gözüyle gördüğü bu müvazene-i ekbere dikkat etse, elbette istib'adı kalmaz.

Beşerin Zulmü, İsrafı ve Kirliliği

Ey israfçı, iktisadsız.. ey zulümlü, adâletsiz.. ey kirli, nezafetsiz bedbaht insan! Bütün kâinatın ve bütün mevcudatın düstur-u hareketi olan iktisad ve nezafet ve adâleti yapmadığından, bütün mevcudata muhâlefetinle, manen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsun. Neye dayanıyorsun ki; umum mevcudatı zulmünle, mîzânsızlığınla, israfınla, nezafetsizliğinle kızdırıyorsun?

Üç İsim ve İnsanlar

Evet, İsm-i Hakîm'in cilve-i azamından olan hikmet-i âmme-i kâinat, iktisad ve israfsızlık üzerinde hareket ediyor; iktisadı emrediyor.

Ve İsm-i Adl'in cilve-i azamından gelen kâinattaki adâlet-i tâmme, umum eşyanın müvazenelerini idare ediyor ve beşere de adâleti emrediyor. Sure-i Rahmân'da

(وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ * وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ *)

"Göğü yükseltti ve mîzanı (dengeyi) koydu. Sakın mîzânı bozmayın.

Ölçüyü adalet tutun ve mîzânı (teraziyi) noksanlaştırmayın."¹⁵ âyetindeki dört mertebe, dört nevi mîzâna işaret eden dört defa "mîzân" zikretmesi, kâinatta mîzânın derece-i azametini ve fevkalâde pek büyük ehemmiyetini gösteriyor. **Evet**, hiçbir şeyde israf olmadığı gibi, hiçbir şeyde de hakikî zulüm ve mîzânsızlık yoktur.

Ve İsm-i Kuddûs'ün cilve-i azamından gelen tanzif ve nezafet, bütün kâinatın mevcudatını temizliyor, güzelleştiriyor. Beşerin bulaşık eli karışmamak şartıyla, hiçbir şeyde hakikî nezafetsizlik ve çirkinlik görünmüyor.

Kur'ân ve Kâinat

İşte hakaik-i Kur'aniyeden ve desatir-i İslâmiyeden olan **"adâlet, iktisad, nezafet"** hayat-ı beşeriyede ne derece esaslı birer düstur olduğunu anla. Ve ahkâm-ı Kur'aniye ne derece kâinatla alâkadar ve kâinat içine kök salmış ve sarmış bulunduğunu ve o hakaikî bozmak, kâinatı bozmak ve suretini değiştirmek gibi mümkün olmadığını bill

Haşir ve Adalet

Ve bu üç ziya-yı azam gibi; Rahmet, inayet, hafîziyet misillü yüzer ihatalı hakikatler haşri, âhireti iktiza ve istilzam ettikleri halde, hiç mümkün müdür ki:

Kâinatta ve umum mevcudatta hükümferma olan Rahmet, inayet, adâlet, hikmet, iktisad ve nezafet gibi pek kuvvetli ihatalı hakikatler; haşrin ademiyle ve âhiretin gelmemesiyle merhametsizliğe, zulme, hikmetsizliğe, israfa, nezafetsizliğe, abesiyete inkılab etsinler? Hâşâ, yüzbin defa hâşâ!

Bir sineğin hakk-ı hayatını rahîmane muhafaza eden bir Rahmet, bir hikmet; acaba haşri getirmemekle umum zîşuurların hadsiz hukuk-u hayatlarını ve nihayetsiz mevcudatın nihayetsiz hukuklarını zayi eder mi?

Ve tabîri caiz ise, Rahmet ve şefkatte ve adâlet ve hikmette hadsiz hassasiyet ve dikkat gösteren bir haşmet-i Rubûbiyet; ve kemalâtını göstermek ve kendini tanıttırmak ve sevdirmek için bu kâinatı hadsiz harika san'atlarıyla, nimetleriyle süslendiren bir saltanat-ı uluhiyet, böyle hem umum kemalâtını, hem bütün mahlûkatını hiçe indiren ve inkâr ettiren haşirsizliğe müsaade eder mi? Hâşâ! Böyle bir Cemal-i Mutlak, böyle bir kubh-u mutlaka bilbedahe müsaade etmez.

Evet, âhireti inkâr etmek isteyen adam, evvelce bütün Dünyayı bütün hakaikiyle inkâr etmeli. Yoksa, Dünya bütün hakaikiyle, yüzbin lisanla onu tekzib ederek bu yalanında yüzbin derece yalancılığını isbat edecek. Onuncu Söz kat'î delillerle isbat etmiştir ki; âhiretin vücudu, Dünyanın vücudu kadar kat'î ve şüphesizdir.

BİRİNCİ KISIM

I. GİRİŞ

“Hiçbir şey yok ki, onun hazineleri bizim katımızda olmasın. Biz ondan ancak belli bir miktar indiririz.”¹⁶ âyetinin bir nüktesi ve bir ism-i azam veyahud ism-i azamın altı nûrundan bir nuru olan “Adl” isminin bir cilvesi uzaktan uzağa göründü.

Şerh

Bu bölümde risalenin başındaki âyet, ism-i a’zam, adalet ve Allah’ın Adl ismi üzerinde durularak yukarıdaki cümleye açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

1. Ölçü ve Dengeyle İlgili Âyetler

Otuzuncu Lema’nın İkinci Nüktesi **“Hiçbir şey yok ki, onun hazineleri bizim katımızda olmasın. Biz ondan ancak belli bir miktar indiririz.”¹⁷** Âyetinin bir tefsiri mahiyetindedir. Bu ve benzeri âyetlerde Allah’ın canlı cansız, maddî, manevî bütün varlıkları belli bir miktar, ölçü ve dengeye göre yarattığı ifade edilir. Bu konuda benzer âyetlerin bir kısmı şöyledir:

16. Hicr, 21

17. Hicr, 21

"Onun katında her şey bir miktar (ölçü) iledir."¹⁸

"Allah her şey için bir ölçü koymuştur."¹⁹

"(O) her şeyi yaratmış, ona ölçü, biçim ve düzen vermiştir."²⁰

"Biz, her şeyi bir ölçüye göre yarattık."²¹

"Yeri uzatıp yaydık, orada sabit dağlar yerleştirdik, yine orada miktarı ve ölçüsü belirli olan şeyler bitirdik."²²

"Allah kullarına rızkı bol bol verseydi, yeryüzünde azarlardı. Fakat O, (rızkı) dilediği ölçüde indirir."²³

Fahrettin Razî (ö. 606/1210) konuyla ilgili bir âyeti tefsir ederken şöyle der: Bu âlem, sebepler âlemidir. Allah Teâlâ, madenleri, bitkileri ve canlıları, bu âlemin unsurlarının (maddelerinin) terkibi ile yaratır. Bunun gerçekleşmesi için de topraktan, sudan ve havadan belli bir miktarın alınması gerekir. Ayrıca sıcaklık ve soğukluk bakımından Güneş ve yıldızların tesirinden de belli bir miktarın olması gerekir. Eğer biz, (Allah'ın takdir ettiği) o belli miktarı fazlaştırsak veya azaltsaydık, madenler, bitkiler ve canlılar ortaya çıkmazdı. Allah Subhanehu ve Teâlâ bütün bunları, kudreti, ilmi ve hikmeti ile belli bir tarz üzere takdir etmiştir. Sanki Allah onları hikmet mîzânı/terazisi ile tartmış ve neticede bu nevler (sınıflar) meydana gelmiştir.²⁴

Üstad Bediüzzaman, biri kâinat kitabı, diğeri de Kur'ân olmak üzere Allah'ın iki kitabından bahseder. Bu iki kitap aslında birbirlerini tefsir ederler. Örneğin kâinattaki bütün ölçüler dengeler, yukarıdaki ayetleri şerh ederken, bu ayetler de kâinat kitabını izah etmektedirler. Bu yönüyle aynı

18. Ra'd, 8

19. Talak, 3

20. Furkan, 2

21. Kamer, 49

22 Hicr, 19

23. Şûrâ, 27

24. Fahrettin Razî, *Tefsiru Fahri'r-Razî*, Darü'l-Fikr, 1995, c. 10, s. 180

elden çıkmış olan bu kitaplar, bize bu kâinatı yaratan zatı tanıtmaktadır.

Kâinattaki miktarlar ve ölçüler bize Allah'ın ism-i a'zamı veya ism-i a'zamlarından biri olan *Adl* ismini gösterirler. Çünkü ölçüyle, miktarla icraat yapmak adaletin bir gereğidir. Aşağıda önce ism-i a'zam nedir sorusu cevaplandırılıp, arkasından da *Adl* ismi ele alınacaktır.

2. İsm-i A'zam

İsm-i A'zam, Allah'ın en büyük ismi manasına gelir. Bazı hadislerde onunla dua edildiği zaman Allah'ın duaları kabul edeceği rivayet edilmiştir.

Âlimlerden bir kısmı "Allah'ın küçük ismi olmaz, O'nun bütün isimleri büyüktür." diyerek, isimler içinde birisinin ism-i a'zam olmasını reddetmişlerdir. Âlimlerin ekseriyeti ise pek çok hadislerden yola çıkarak ism-i a'zam'ı kabul etmiş, fakat onlarda ism-i a'zam'ın hangi isim olduğunda ihtilafa düşmüşlerdir.²⁵ Üstad Bediüzzaman'ın ism-i a'zam hakkındaki yaptığı izahlar âlimlerin bütün görüşlerini uzlaştıracak, birleştirecek mahiyettedir. Şöyle der Üstad:

"İsm-i a'zam gizlidir. Ömürde ecelin, ramazanda kadir gecesinin gizlenmesi gibi, isimler içinde de İsm-i a'zamın gizlenmesinin de mühim hikmeti var. Kendi nokta-i nazarımda hakikî İsm-i a'zam gizlidir, havassa [yüksek tabakaya, velilerin büyüklerine] bildirilir. Fakat her ismin de a'zamî [yüksek] bir mertebesi var ki o mertebe [o isim için] ism-i a'zam hükmüne geçiyor. Velilerin ism-i a'zamı ayrı ayrı bulması bu sırdandır. Hazret-i Ali (r.a)'ın Ercuze namında bir kaside "Mecmuatü'l Ahzab" [adlı kitap] da var. İsm-i a'zamı altı isimde zikrediyor. İmam-ı Gazalî onu "Cünnetü'l-Esma" namındaki risalesinde, Hazret-i Ali'nin zikrettiği ve ism-i a'zamı kuşatmış olan o altı ismi şerh ederek, özelliklerini de beyan etmiştir. O altı isim de, "Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, *Adl*, *Kuddûs*" isimleridir."²⁶

25. Celalettin Suyutî, *El-Havi Lil-Fetavî*, Darül Kütübü'l-İlmiye, Beyrut, 1988, c. 1, s. 394

26. Bediüzzaman Said Nursî, *Barla Lahikası*, Altınbaşak Neşriyat, s. 339

Üstad, 30'uncu Lem'a Risalesi'nde bu 6 ismi şerheder. Orada şöyle der: "İsm-i a'zam herkes için bir olmaz, belki ayrı ayrı oluyor. Meselâ İmam-ı Ali radiyallahü anh hakkında [İsm-i a'zam]; "*Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddûs*" altı isimdir. Ve İmam-ı A'zam'ın İsm-i a'zamı: "*Hakem, Adl*" iki isimdir. Ve Gavs-ı A'zam'ın İsm-i a'zamı, "*Ya Hayy!*"dır. Ve İmam-ı Rabbanî'nin İsm-i a'zamı "*Kayyum*" ve hakeza pek çok zatlar daha başka isimleri, İsm-i a'zam görmüşlerdir."²⁷

Hülasa; Allah'ın gizli olup bazı sevdiği kullara açtığı bir ism-i a'zam'ı vardır. Bununla beraber, Allah'ın her isminin de bir mertebe-i a'zam'ı vardır. Bu mertebenin sırlarını Allah bazı kullarına açar ve o isim, onun için, ism-i a'zam olur. Bu yönüyle Allah'ın her bir ismi, İsm-i a'zam özelliği taşıyabilir.

3. Adalet ve Allah'ın "Adl" ismi

Konunun daha iyi anlaşılması için bu risalede geçen, *adalet, mîzân, muvazene tevzin* kelimelerinin ne demek olduğunu da bilmemiz gerekir. Bu yüzden önce onların tarifi üzerinde durmalıyız.

Adalet; zulüm etmemek, iki şahıs arasında hükmederken hak ile hükmetmek, her hak sahibine hakkını vermek, her şeyi yerli yerine koymak, ifrat ve tefritten uzak mutedil olmak, iki şeyin birbirine eşit olması veya iki kişiye eşit davranmak, terazinin iki kefesini aynı seviyeye getirmek manalarına gelir. Ölçek manasına da gelir. "Ona adaletle verdi, yani ölçüyle verdi" denilir".²⁸

Mîzân aslında tartı aleti, ölçü aleti demektir. Fakat ölçü, miktar, mikyasa, adalet manasında da kullanılmıştır.²⁹ İmam Kurtubî "*Kitab'ı ve mîzânı hak olarak indiren Allah'tır*"³⁰ âyetini tefsir ederken "(Burada) mîzân, adalet demektir. Bunu İbn Abbas ve müfessirlerin çoğunluğu söylemiştir. Adalet, mîzân olarak isimlendirilir. Çünkü mîzân insaf ve

27. Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, Altınbaşak Neşriyat, s. 399

28. Mecdüddin Firuzabadî, *Kamus*, (Mütercim: Asım Efendi) c. III, s. 282

29. Mecdüddin Firuzabadî, a.g.e., s. 715

30. Şura, 17

adaletin aletidir.”³¹ der. Adaletin ölçüsü olan şeriata da mîzân denilmiştir.

Muvazene; iki şeyin ağırlıkça bir ve müsavi (eşit) olması, karşılıklı iki şeyin vezince ve ahvalı sairece bir gelmesiyle hasıl olan uygunluk, denk³² ve dengeli olma demektir.

Tevzîn ise, ölçme, iki şeyi denk hale getirme, dengeleme manasına gelir.

Allah’ın Adl ismi

El-Esma’ül-Hüsna tabir edilen Allah’ın en güzel isimlerinden biri de *Adl* ismidir.

Bir hadisde Peygamberimiz (s.a.v) “Allah’ın –yüzden bir ek-sik- 99 ismi vardır. Kim onları sayarsa cennete girer” buyurmuş, sonrada bu 99 ismi saymıştır. Bu isimler içinde “Adl” ismi de vardır.³³

Adl ismi, mastardan isim yapılmıştır. Adalette mübalağa, aşırılık demektir. “Çok âdil, asla zulmetmeyen, hakkaniyetle hükmeden, haktan başkasını söylemeyen ve yapmayan, her varlığa lâyük olduğu imkân ve kabiliyetleri bahşeden”³⁴ manalarına gelmektedir.

Peygamberimiz Cenab-ı Hakkın şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Ey kullarım! Ben zulmü kendime haram kıldım ve onu sizin aranızda da haram kıldım. Birbirinize zulüm etmeyiniz!”³⁵

Allah’ın adaletini iki kısımda ele alabiliriz. Birincisi, Allah’ın insanlara muamelesinde ve onlar arasında hükmederken adil olması, onlara zulüm etmemesi; ikincisi, diğer varlıkları yaratırken belli ölçülere ve dengelere göre yaratması, idare etmesidir.

31. Kurtubî, *El-Cami Li-Âhkâmî’l-Kur’ân*, Dâru Âlemü’l-Kütüb, 2003, c. 16, s. 15

32. Şemseddin Sami, *Kamus-u Türkî*, s. 1423

33. Tirmizî, *Sünen*, Daavat, bab, 83, hn: 3507

34. Mecdüddin Firuzabadî, a.g.e., c. III, s. 281

35. Müslim, *Kitabu’l-Birr*, Bab, 15, hn, 55 (2577)

Bu risalede Allah'ın adaleti, insanlar arasındaki adalet manasında değil, kâinattaki küçük zerrelerden, devasa yıldızlara varıncaya kadar bütün varlıklardaki ve bu varlıklarda meydana gelen olaylardaki ölçüler ve dengeler olarak ele alınmıştır.

Kâinattaki bütün ölçü ve dengeler bize, her şeyin önceden ölçülüp, takdir edildiğini gösterir. Bu ölçüp, takdir etmeler ise, bizi Allah'ın "Adl" ismine götürür. (Diğer ifadeyle kâinattaki vezinler, muvazeneler bizi tevzin fiiline, tevzin fiili ise, Allah'ın Adl ismine götürür). İleride bu konular tafsilatlı olarak ele alınacaktır.

4. Saray İçinde Şehir, Şehir İçinde Memleket, Memleket İçinde Âlem

Üstad şöyle diyor:

Şu kâinat öyle bir saraydır ki:

- O sarayda mütemadiyen tahrib ve tamir içinde çalkalanan **bir şehir** var..
- ve o şehirde her vakit harb ve hicret içinde kaynayan **bir memleket** var..
- ve o memlekette her zaman mevt ve hayat içinde yuvarlanan **bir âlem** var.

Şerh

Bu üç cümleyi okuyunca ister istemez aklımıza "Şehir, memleket, saray ile kastedilen şeyler nelerdir? Saray içinde şehir, şehir içinde memleket, memleket içinde âlem ne demektir?" soruları gelmektedir.

Bu iki konu üzerinde duralım:

28

Kanaatimizce; şehir; yıldızlarla dolu gökyüzü, uzay; memleket, küre-i arz; âlem ise, canlılar âlemidir. Şöyle ki:

a. Şehirden maksat yıldızlarla dolu gökyüzüdür. Üstad "tahrib ve tamir içinde çalkalanan" ifadesiyle, feza âleminde bir taraftan **tahrip** edilen, bir taraftan da yeniden yeniye yaratılan, **tamir** edilen yıldızlara işaret etmektedir.

b. Memleketten kasıt küre-i arzdır. Çünkü küre-i arzda gece ve gündüz, kış ve yaz arasında daima bir **harp ve hicret** yaşanmaktadır.

c. Âlemden kasıt Dünyada yaşayan 400 bin nev olan canlılar âlemidir. Onların bir kısmı **ölürken**, bir kısmı da yeniden yeniye **yaratılmaktadırlar**.

Saray içinde şehir, şehir içinde memleket, memleket içinde âlem ne demektir?

Şehrin saraya; memleketin şehre; âlemin memlekete sığmayacağı malumdur. Fakat bazen bir şehir sanat ve keyfiyet yönünden bir memlekette daha zengin olabilir. Bu yönüyle şehir fiziken memlekette küçük, fakat sanat yönüyle ondan büyüktür denilebilir. Dünya şehri, gökyüzü memleketindedir, fakat o memlekette daha zengin özellikler taşımaktadır. Bu yönüyle o, şehir içinde memleket gibidir. Üstad, burada manevî büyüklüğü adeta maddî büyüklük gibi göstermiştir.

Üstad şöyle der:

“Evet, küre-i arz küçüklüğüyle beraber semâvata karşı gelebilir. Çünkü **nasılki** dâimî bir çeşme, varidatsız büyük bir gölden daha büyük denilebilir. **Hem** bir ölçek ile bir şey ölçerek başka yere nakledilen ve onun elinden geçmiş ve ona girmiş çıkmış bir mahsulâtla, zâhiren binler defa ölçekten büyük ve dağ gibi bir cisimle o ölçek müvazeneye çıkabilir. **Aynen öyle de:** Küre-i arz, Cenâb-ı Hak onu san’atına bir meşher ve icadına bir mahşer ve hikmetine medâr ve kudretine mazhar ve rahmetine mezher ve Cennetine mezraa ve hadsiz kâinata ve mahlûkat âlemlerine ölçek ve mâzi denizlerine ve gayb âlemine akacak bir çeşme hükmünde icad etmiş. Her sene kat kat ve katmerli yüzbin tarzda, masnuattan dokunmuş gömleklerini değiştirdiği ve çok defa dolup mâziye boşaltarak gayb âlemine döktüğü bütün o müteceddid âlemleri ve arzın müteaddid gömleklerini nazara al; yâni, bütün mâzisini hâzır farzet. Sonra yeknesak ve bir

derece basit semâvata karşı müvazene et. Göreceksin ki: Arz, ziyade gelmezse, noksan da kalmaz.”

“İşte “(Allah) semavatın ve arzın Rabbidir” âyetinin sırrını anla!”³⁶

5. Muvazene ve Allah’ın Varlığı

Hâlbuki o sarayda, o şehirde, o memlekette, o âlemde o derece hayret-engiz bir müvazene, bir mîzân, bir tevzin hükmediyor, bilbedahe isbat eder ki, bu hadsiz mevcudatta olan tahavvülât ve varidat ve masarif; her bir anda umum kâinatı görür, nazar-ı teftişinden geçirir bir tek zatın mîzânıyla ölçülür, tartılır.

Yoksa balıklardan bir balık bin yumurtacık ile ve nebatattan haşhaş gibi bir çiçek yirmi bin tohum ile ve sel gibi akan unsurların, inkılabların hücumuyla şiddetle müvazeneyi bozmaya çalışan ve istilâ etmek isteyen sebepler başıboş olsalardı **veyahud** maksadsız serseri tesadüf ve mîzânsız kör kuvvete ve şuursuz zulmetli tabîata havale edilseydi, o müvazene-i eşya ve müvazene-i kâinat öyle bozulacaktı ki; bir senede, belki bir günde herc-ü merc olurdu. Yâni: deniz karmakarışık şeylerle dolacaktı, taaffün edecekti; hava, gazat-ı muzır ile zehirlenecekti; zemin ise bir mezbele, bir mezbaha, bir bataklığa dönecekti. Dünya boğulacaktı.

Şerh

“(Allah) göğü yükseltti ve mîzanı (dengeyi) koydu.” (Rahman, 7)

Gökyüzü şehrinde, Dünya memleketinde ve canlılar âleminde muazzam bir ölçü, denge ve düzen görülmektedir. Bu harikulade denge ve düzen elbette şuursuz varlıklar tarafından oluşturulmuş veya tesadüfen ortaya çıkmış olamaz. Onları önceden planlayan, tesis eden, idare ve muhafaza eden ilim, irade ve kudret sahibi bir Allah vardır.

Astronomi ilmi, yıldızlarla dolu gökyüzü şehrinde milyarlarca galaksinin olduğunu ve her bir galakside de milyarlarca yıldız bulunduğunu bildirmektedir. Bütün yıldızlar çekim

36. Bediüzzaman Said Nursî, Sözlere, Altınbaşak Neşriyat, (15. Sözcükten)

kuvvetiyle dengeli bir şekilde birbiriyle irtibatlandırılmış ve her yıldızın hem kendi etrafında hem de yörüngesinde jet uçaklarından daha hızlı bir şekilde dönmesi sağlanmıştır. Bu faaliyetler olurken, bazı yıldızlar ve galaksiler yok edilmekte, bir taraftan da yeni yeni yıldızlar, galaksiler oluşturulmaktadır. Üstelik bu şehir, her saniye inanılmaz bir hızla genişlemektedir.

Gökyüzünde hareket halindeki milyarlarca yıldız arasındaki dengenin bir an bozulması, gökyüzünde devasa bir kaosa, kargaşaya sebep olabilir. Fakat binlerce yıl boyunca hiçbir karmaşa olmamış, denge ve düzen daima muhafaza edilmiştir.

Üzerinde yaşadığımız Küre-i arz diğer yıldızlarla kıyaslandığında çok küçük kalır. Bu küçük gezegen kendi etrafında ve diğer gezegenlerle beraber güneş etrafında meczup bir mevlevî gibi düzenli ve dengeli bir şekilde dönmekte, bu sayede gece ve gündüz, kış ve yaz mevsimleri oluşmaktadır. Küre-i arzın ölçülü, dengeli ve düzenli hareketleri, üzerinde yaşayan canlıların hayatı açısından çok önemlidir. Eğer Dünyanın hareketlerindeki denge ve düzen çok kısa bir zaman bozulmuş olsaydı, yeryüzündeki hayat biterdi. Hâlbuki yüzyıllarca bu denge ve düzen muhafaza edilmiştir.

Aynı durum yeryüzündeki canlılar âleminde de geçerlidir. Bütün canlı varlıklarda çoğalma ve yayılma meyli vardır. Bitkiler, çekirdek ve tohumlarıyla; hayvanlar ise yumurta veya doğurdukları yavrularıyla çoğalarak hemcinsleriyle bütün Dünyayı doldurmak isterler. Örneğin haşhaşın binlerce tohumu vardır. Bazı balıklar yüz binlerce -hatta bazıları milyonlarca - yumurtlarlar. Bazı hesaplamalara göre bir çift farenin üç yılda 20 milyonluk bir aileye ulaşacağı tesbit edilmiştir. Bu bitki ve hayvanların yayılma meylinin önüne geçilmemiş olsaydı, belli bir zaman sonra bütün karalar fare veya haşhaşla, bütün denizler ise balıkla dolardı. Hâlbuki hiç de böyle olmamış, gizli bir el, bu çoğalma meylinin önüne geçmiş ve hiçbir varlık belli bir sınırı aşamamıştır. Diğer varlıklar da buna kıyas edilebilir.

Varlık âlemine bakıldığında, gökyüzündeki milyarlarca yıldızlardan güneş sistemine, güneş sisteminden küre-i arza, küre-i arzdan canlı varlıklara, hatta onların hücrelerine va-

rıncaya kadar, bütün varlıklar arasında **gizli bir el** tarafından hassas bir denge ve düzen ayarı yapıldığı görülmektedir. Bu ayar, varlık âleminde daimî ve kesretli değişiklikler olduğu halde sabit tutulmakta ve muhafaza edilmektedir.

Bu gizli elin, sebepler veya tabîat olması mümkün değildir. Çünkü **sebepler** başboş, sel gibi akan unsurlardan ibarettir. Onlar, şiddetle dengeyi bozmaya çalışırlar ve istilâ etmek isterler. Belli bir gayeyi takip etmeyen şuursuz **tabîat** ise, serseri tesadüf ve mîzânsız kör kuvvetle dengeyi yapmak değil tahrip etmek ister. Kâinattaki hadsiz varlıklar arasındaki hassas ayar, eğer gayesiz sebeplere veya şuursuz, ölçüsüz tabiata havale edilseydi, kâinattaki muazzam denge bir senede, hatta bir günde bozulup, yok olur giderdi. Örneğin, denizler karmakarışık şeylerle dolar, taaffün eder; hava, zararlı gazlarla zehirlenir; yeryüzü ise bir mezbele, bir mezbaha, bir bataklığa döner, Dünya boğulurdu.

Kâinattaki denge ve düzeni planlayan, kuran ve devam ettiren gizli elin, her an bütün kâinatı gören, nazar-ı teftişinden geçiren, her şeyi mîzânıyla ölçüp tartan, kudretiyle her şeyi ölçülü bir şekilde yaratan ve idare eden Allah olması, en makul görüştür. Ve doğru olan da budur.

6. Bilim ve Denge

- *Cesed-i hayvanînin hüceyratından ve kandaki küreyvat-ı hamra ve beyzadan ve zerratin tahavvülâtından ve cihazat-ı bedeniyenin tenasübünden tut,*
- *tâ denizlerin varidat ve masarifine..*
- *tâ zemin altındaki çeşmelerin gelir ve sarfiyatlarına..*
- *tâ hayvanat ve nebatatın tevellüdat ve vefiyatlarına..*
- *tâ güz ve baharın tahribat ve tamiratlarına..*
- *tâ unsurların ve yıldızların hidemat ve harekâtlarına..*
- *tâ mevt ve hayatın, ziya ve zulmetin ve hararet ve bürüdetin değişmelerine ve döğüşmelerine ve çarpışmalarına kadar*

o derece hassas bir mîzân ile ve o kadar ince bir ölçü ile tanzim edilir ve tartılır ki, akl-ı beşer hiçbir yerde hakikî olarak hiçbir israf, hiçbir abes görmediği gibi; hikmet-i insaniye dahi, her şeyde en mükemmel bir intizam, en güzel bir mevzuniyet görüyor ve gösteriyor. Belki, hikmet-i insaniye o intizam ve mevzuniyetin bir tezahürüdür, bir tercümanıdır.

Şerh

Rahmân'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü, tekrar tekrar çevir bak; göz (aradığı bozukluğu bulmaktan) âciz ve bitkin halde sana dönecektir. (Mülk, 3, 4)

Kâinatta mükemmel bir düzen ve bu düzende de harikulade dengeler vardır. Beşerin ortaya koyduğu fenler, bu düzen ve dengeleri ortaya çıkarmaktadır. Şöyle ki:

Cenab-ı Hak, ilmi ezeliyle yaratacağı bütün varlıklara bir ölçü, bir miktar tayin ederek, -tabir caizse- her şeyin bir planını yapmıştır. Daha sonra kudretiyle sebepler ve neticeler arasında bir ilişki tesis ederek, atomlardan yıldızlara varıncaya kadar, bütün kâinatta mükemmel ve muazzam bir nizam/düzen kurmuştur. Bu düzenin kurulması esnasında varlıklar arası ilişkiler ve dengeler de konulmuştur. Kâinatta nereye bakılsa her tarafta düzen ve dengelerin mükemmellikleri müşahede edilir. Örneğin, insan vücudundaki hücrelerin, akyuvar ve alyuvarların azalmasında ve çoğalmasında; insan vücudundaki organlar arasında; denizlerin, yer altı sularının gelir ve giderlerinde; bitki ve hayvanların doğum ve ölüm oranlarında; kış ve yaz mevsimlerindeki değişikliklerde; yıldızların hareketlerinde bu düzeni ve dengeleri müşahade etmek mümkündür.

Bazen gökyüzüne bakıldığında, adeta yıldızların karmaşık ve geliş güzel serpiştirildiği zannedilir. Bu zahirde/görünüşte böyledir. Hâlbuki bugün Astronomi ilmi bize bu yıldızlardaki dizilişin, hiç birinin geliş güzel olmadığını, hepsinde harikulade bir düzen olduğunu göstermiştir. Kâinatın

değişik yerlerine bakıldığında benzer durumlarla karşılaşılabilir. Bazı şeyler karmaşık ve düzensiz gibidir. Fakat konuyu derinlemesine araştırdığımız zaman, o karmaşanın arkasında bir düzen olduğu görülür. Bunun en büyük delili bize kâinattan bahseden fenlerdir.

Beşerin ortaya koyduğu her fen, kâinatın değişik bir yönünü ele alır. Örneğin fizik ve kimya, atomlar; anatomi, canlı vücudu; biyoloji, canlılar; coğrafya Dünya ve Dünyadaki olaylar; astronomi ise, gökyüzündeki yıldızlar ve yıldız toplulukları üzerinde durur. Bütün fenler ortaklaşa, Allah'ın kâinata koyduğu düzen ve dengeleri keşif ederek, kendi lisaniyle bize düzen ve dengelerin mükemmelliğini ilan ederler.

Elbette fenlerin tasdik ettiği bu düzen, şuursuz varlıklar tarafından tesadüfen tesis edilmiş olamaz. Bu düzenin tesis edilmesi ve devam ettirilmesi ancak harikulade ilim, irade ve kudret sıfatlarına sahip biri tarafından gerçekleştirilebilir. O da Allah'dır.

İKİNCİ KISIM

I. KÂİNATIN YARATILIŞINDAKİ VE GÖKYÜZÜNDEKİ DENGELER

İşte gel, Güneş ile muhtelif on iki seyyarenin [gezegenin] müvazenelerine bak! Acaba bu müvazene, Güneş gibi, **Adl ve Kadîr olan Zat-ı Zülcelâl'i** göstermiyor mu?

Şerh

Her ne kadar Üstad yukarıdaki paragrafta yalnızca Güneş ile on iki seyyareden bahsetmişse de, biz bu bölümde ehemmiyetine binaen kâinatın yaratılışındaki dengeden de bahsetmek istiyoruz. Ayrıca yıldızlar arasındaki dengenin daha iyi anlaşılması için, galaksilerden, yıldızlardan ve Güneş sisteminden de kısaca bahsedeceğiz.

1. Kâinatın Yaratılışı Esnasında Büyük Patlamadaki Denge³⁷

"Göğü kendi ellerimizle biz kurduk ve biz (onu) genişletmekteyiz." (Zariyat, 47)

"İnkâr edenler, görmediler mi ki, göklerle yer bitişik bir halde iken biz onları birbirinden ayırdık. Hayatı olan her şeyi sudan yarattık. Hâlâ inanmıyorlar mı?" (Enbiya, 30)

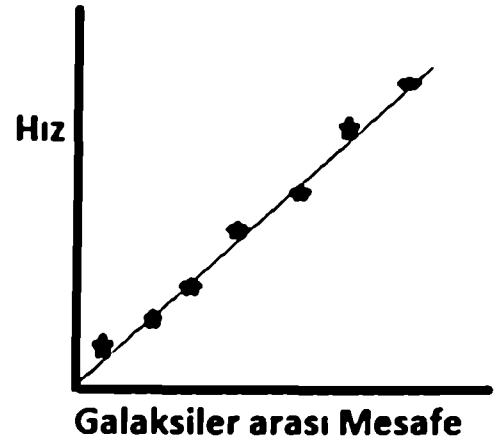
37. Bu bölümü Prof. Dr. İbrahim Pirahmetoğlu yazmıştır.

Big Bang Öncesi Kâinat Tasavvuru

Yirminci yüzyıla gelinceye kadar kâinatın tamamı Güneş sisteminden ibaret sanılıyordu; 1920'lerde ise kâinat sadece Samanyolu galaksisinden ibaret sanılıyordu. 1920'lerde astronomicilerin hararetle münakaşa ettiği bir konu çok uzakta parlayan gaz ve toz bulutuna benzeyen spiral-nebula denilen gök adasıydı. Ortaya iki hipotez atıldı: biri 'bu toz bulutu ancak bizim galaksimiz Samanyolu'nun parçasıdır.' görüşüydü. Diğerisi ise 'bu nebulada parlayan merkezlerin, "ada kâinatlar" yani Samanyolu'ndan başka galaksiler olması gerekir.' görüşüydü. Başlangıçta ilk görüş doğru kabul edilmişti, ama daha sonra ikinci görüşün doğru olduğu anlaşılabaktı.

Galaksilerin ve Onların Birbirinden Uzaklaşmasının Keşfi

Bu münakaşadan kısa bir süre sonra, Kaliforniya'da 100 inç'lik -yani 254 cm mercekli- zamanın en büyük teleskopuyla, Edwin Hubble (1889-1953) bu nebulayı gözlediğinde, bunların Samanyolu'na ait yıldızlar olmayıp içinde milyarlarca yıldız barındıran galaksiler olduğunu keşif etti. Bu çok önemli keşif, ilim adamlarının zannettiklerinden daha geniş bir kâinat bulunduğunu göstermiş oldu.

Galaksiler üzerinde uzmanlaşan Hubble, bir başka şok edici keşif daha yaptı: bu galaksiler birbirlerinden uzaklaşıyorlardı. Galaksiler birbirlerinden ne kadar uzakta ise o kadar hızlı birbirlerinden uzaklaşıyorlardı. Gözlenen galaksi Samanyolu galaksisi olduğunu düşünürsek, diğer galaksiler Samanyolu galaksisinden ne kadar uzakta uzaklaşma hızı da o kadar artıyordu. Bu uzaklaşma geliş güzel olmayıp, Hubble diyagramı olarak bilinen şekle uygun bir ölçüyle uzaklaşıyorlardı. Günümüzde uyduya oturtulmuş olan Hubble adını taşıyan teleskop sayesinde elde edilen veri-

lerle bu uzaklaşma meselesindeki bazı küçük ölçü hataları düzeltilerek teyit edilmiştir. Bu eğrinin eğimine *Hubble sabiti* denmektedir.

Bu sabit, kâinatı şekillendiren esrarlı fiziksel sabitlerden biridir ve astronomi açısından çok önemli bir ölçüdür. Fizikçi Stephen Hawking bu sabit için “Bu sabit biraz fazla veya az olsa idi hayat mümkün olmazdı” demiştir. Yani bu sabit biraz az olsa idi, kâinat şu zaman diliminde yeterli bir şekilde genişlemeyecek, yıldızlar yoğunlaşacak bir yer/genişlik bulamayacaktı. Eğer biraz fazla olsaydı atomlar arası mesafe o kadar fazla olacaktı ki atomlar bir araya gelip yıldızları oluşturamayacaklardı.

Büyük Patlama’nın Keşfi

Milyarlarca galaksinin birbirinden uzaklaşması, üstelik bu uzaklaşmanın gelişigüzel olmayıp belli bir ölçü ile olması oldukça ürperticidir. Suyun bir ağacın kökünden her tarafına hatta en uç noktalarına kadar Allah’ın *Adl* isminin tezahürüyle gitmesi gibi, sanki bütün galaksiler de en yakından en uzağa bu Hubble sabitini gözeterek birbirinden uzaklaşmaktadırlar.

Galaksilerin birbirinden uzaklaşması, daha önce onların birbirine yakın olduğunu, hatta daha da geçmişe doğru gidildiğinde bir zamanlar olmayıp, büyük bir patlamayla ortaya çıktığını gösterir. Hubble’ın keşfettiği kâinatın genişlemesi, büyük patlamanın gerçek olduğunu gösterdiği gibi, kâinatın yaşı ve sonu hakkında da bize bilgi vermiştir. Büyük patlama hadisesi, her şeyin, uzayın, zamanın, hatta fizik kanunlarının dahi yaratılmaya başlandığı tekil noktanın varlığı konusunda ilim adamları tarafından hararetle tartışmalar yapmalarına sebep olmuştur.

1950’lere gelindiğinde kozmolojide önemli keşifler yapılarak büyük patlama yeni verilerle kısmen test edilebildi. Big bang modeline göre: kâinat geçmişte çok farklıydı yani

daha yoğun (çünkü hacmi ufacıktı), daha sıcak ve ilerleyen zaman içinde daha seyrek ve daha soğuk olacaktı. Kâinat ve içindekiler zamanla değişmekteydi. Dolayısıyla zamanın gerisine dönülerek bakılabilir hatta o bing bang'ın başladığı tekil nokta 'görülebilir'di.

Bu teori ateist bilim adamlarının pek hoşlanmadıkları bir modeldi. Onların tercih ettiği model *durağan* evren modeliydi. Bu modele göre: madde ve enerji kâinatta devamlı yaratılarak boşlukları doldurmalıydı. Kâinatın geçmiş ve gelecek yoğunlukları aynı olmalıydı. Dolayısıyla, kâinatın başlangıcı ve sonu olmamalıydı; böylelikle evrenin yaratılmasının zamanı diye 'problemleri' de olmayacaktı.

1960'larda çok uzaklardan 'ışığı' gelen ve ivmeleri/hızları değişen süper kütleli kara delik olan ve "*Kuasar*" denilen cisimler bulundu. Bu insan havsalasının alamadığı enerji kaynakları durağan evren modeli için enerji kaynağı olabilirdi. Big bang modelini destekleyenler modelin iktizasına göre geçmişe baktıklarında, geçmişte birçok kuasar olduğunu ve bazılarının 'öldüğünü' fark ettiler. Bu ise big bang'a göre evrenin muhtevasının değiştiğini yani sonradan meydana geldiğini göstermekteydi.

Daha sonra bing bang'tan arta kalan kozmik arka plan radyasyonu, yani evren yoğun ve çok sıcakken 10.000 Kelvin üstü ve daha yekpare dağılmış halde iken kalan radyo dalgaları bulundu. Bu durum doğrudan big bang'ı desteklemiş oldu.

Yine evrenin ilk dakikasında sıcaklık yüksek olduğundan füzyon/kaynaşma ile iki hidrojen çekirdeği birleşerek helyum atomuna dönüşmeliydi ve big bang'ın ilk üç dakikasından sonra sıcaklık düşeceğinden füzyon gerçekleşmeyecekti. Buna göre evrende $\frac{1}{4}$ helyum atomu ve $\frac{3}{4}$ hidrojen atomu oranı olmalıydı. Yapılan deneyler bunu da tespit etti. Hülâsa durağan evren modeli teyit edilemedi. Evren geçmişte daha yoğun, daha sıcak ve daha yekpare dağılmış olmalıydı.

Bugünden geçmişe kabaca bir hat çekildiğinde evrenin yaratılmasının zamanını tahmin etmek mümkündür. Bu tahmin Hubble sabitiyle ilgili olup, evrenin yaklaşık **14 milyar yıl** önce 'big bang'la meydana geldiğini göstermektedir.

Bu hadise birçok soruları da akla getirmektedir: Yaklaşık 14 milyar yıl önce 'big bang' meydana geldiğinde açığa çıkan akıl almaz enerji nasıl oldu da sonsuz boşluğa ısı ve ışık olarak dağılmadı da, proton, elektron ve başka önemli parçacıklara dönüştü? Hatta bu parçacıklardan nasıl oldu da galaksiler yıldızlar oluştu? Bu 'karmaşada' ciddi dengeler nasıl oluştu? Ve 'Bizim' yani insanların geleceği bilinerek ta o karmaşada bir ayar mı yapıldı? Bu hayret verici sorulara bilim adamları cevap aradılar. Burada ulaştıkları neticelerden bazılarını zikretmek istiyoruz.

Bir bilim adamı kâinatın ilk dakikalarını anne karnında bebeğin tek hücreden bölünerek çoğalmasına benzetir.³⁸ Hakikaten anne rahminde bölünmeyi gözlerseniz hücreler 'karmaşa içinde' durmadan bölünerek çoğalmaktalar, fakat belli bir süre sonra o 'karmaşadan' kalp ve atışları, eller, ayaklar ve diğer organlar belirmeye başlar. Başlangıçta bize karmaşa gibi gözüken bir şeyden, belli bir düzen ve plan çıktığı gibi, evrenin doğumu da buna benzemektedir.

Astrofizikçiler, big bang sonrası evrende patlamanın "**genişleme kuvveti**" ile maddeyi çekerek genişlemeye engel olan evrensel "**çekim kuvveti**" arasında hassas bir denge gerçekleştiğini söylüyorlar. Kozmoloji uzmanı Prof. Paul Davies'in ifadesiyle: *"Dikkatli ölçümler kâinatın genişleme hızını kritik bir değerin çok yakınında tespit etmiştir. Öyle ki kâinat kendi kütle çekim kuvvetinden kurtulacak kadardır ve sonsuza kadar genişleyebilir. Eğer patlamanın hızı biraz yavaş olsaydı çekim gücünden dolayı kâinat kendi içine çökerdi, birazcık fazla olsaydı kâinatın maddeleri tamamen dağılıp gitmiş olurdu. Şu suali sormak hayreti muciptir: kâinatın bu genişleme hızı o kadar hassas bir şekilde ayarlanmıştı ki: hızın değeri bu iki felaketin çok ince ayrım çizgisine düşmüştür. Eğer patlama meydana geldiğinde bu hız gerçek hızından sadece 10^{-18} kadar farklı olsaydı bu, dengeyi yok etmeye yetecekti. Kâinatın patlama gücü inanılmaz bir hassasiyetle, kütle çekim gücüne hemen hemen denk gelmiştir.*

38. Sheldon. L. Glashov, 'The Charm of Physics', American Institute of Physics (IOP) 1991, s. 42

Büyük patlama öyle alelade bir patlama olmayıp patlamanın şiddeti gayet zarifçe düzenlenmiştir.”³⁹

Büyük patlama gerçekleştiğinde öyle şeyler oldu ki; hepsi de bir hesaba, mîzâna ve dengeye göreydi. Mesela ışık enerjisi maddeye dönüşürse, muhakkak anti parçacığını da üretir. Elektron pozitron gibi; ve elektron pozitron bir araya gelerek tekrar ışığa dönüşür bir birini yok ederler. Fakat büyük patlamada bu anti parçacık sayısı az tutulmuş gibiydi.

Weinberg, buna şöyle işaret eder: “Kâinatta ilk birkaç dakikada gerçektende kesin olarak eşit sayıda parçacık ve anti parçacık oluşmuş olsaydı (proton anti proton gibi), sıcaklık 1.000.000.000 derecenin altına düştüğünde, bunların tümü yok olur ve ışıınım dışında hiçbir şey kalmazdı. Parçacık ve anti parçacıkların yok olmasının ardından şimdiki evrenin maddesini sağlamak üzere geriye bir şeylerin kalabilmesi için, pozitronlardan biraz daha çok elektron, anti protonlardan biraz daha çok proton ve anti nötronlardan biraz daha çok nötron var olmalıydı.”⁴⁰

Prof. Paul Davies **The Mind of God** (Tanrı’nın Zihni) adlı kitabında başka bir noktaya dikkat çekiyor: “(Big Bang esnasında) Eğer elektron ve protonun kütlelerinin toplamı normal olarak bir nötronun kütlesinden biraz daha az olmak yerine, birazcık daha fazla olsaydı, netice felâket olurdu. Kâinatta her yerde, bütün hidrojen atomları nötron ve nötrinolar oluşturmak üzere ayrıştıvereceklerdi. Nükleer yakıtı kalmayan Güneş büzülüp yok olacaktı.”

Büyük Patlama’nın ardından fizikî kuvvetler ortaya çıkmıştır. Bu kuvvetler modern fiziğin kabul ettiği “dört temel kuvvet” çevresinde toplanırlar. Bu dört temel kuvvet: kütle çekim kuvveti, elektromanyetik kuvvet, güçlü nükleer kuvvet ve zayıf nükleer kuvvettir. Prof. Freeman Dyson, **Disturbing Universe** (Rahatsız Edici Evren) kitabında big bangla beraber yaratılan zayıf kuvvete takdir edilen dengenin bizim geleceğimizi nasıl etkileyeceğini şöyle anlatıyor: “Zayıf kuvvet, nükleer kuvvetten

39. Paul Davies, *Superforce: The search for a Grand Unified Theory of Nature*, A Touchstone Book Published by Simon&Schuster, New York (1984), s. 184; Ayrıca, Paul Davies, *God and the New Physics*, Simon and Schuster, 1983, s. 179

40. Steven Weinberg, *İlk Üç Dakika*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları Serisi, 1995, s. 84

*milyonlarca kat daha zayıftır. Güneş'teki hidrojenin yavaş ve sabit hızla yanmasına tam yetecek kadar zayıftır. Zayıf kuvvet çok daha güçlü ya da çok daha zayıf olsaydı, Güneşe benzer yıldızlara bağımlı her tür yaşam yine tehlikeye düşerdi."*⁴¹

Bütün bunların neticesinde bütün bilim adamları, büyük bir patlamayla ortaya çıkan ve bu patlamadan sonra gittikçe genişleyen bir evrende yaşadığımızı kabul etmişlerdir. Genişleyen evren artık bir model değil, bilimsel çalışmalarla isbat edilmiş bir hakikattir.

Büyük patlama, kâinatın yoktan var edildiğini gösterdiği gibi, onu var eden Allah'ı da göstermektedir. Çünkü yok olan kâinatın kendi kendini var etmesi mümkün değildir. Öyleyse harici bir güç, yani sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi Allah onu yaratmıştır.

Bununla beraber, bilim adamlarının bir kısmı büyük patlamayı kabul etse de, Allah'a inanmamakta devam etmektedirler. Hatta içlerinden -Weinberg gibi- bazıları fanatik ateisttir. Onlar büyük patlamayı ve bu patlama esnasındaki harikulade hassas dengeyi çok iyi anlamalarına rağmen: 'Bu denge var ki üzerinde konuşuyoruz!' diyerek dengenin kendi başına bir gerçek olduğunu kabul ediyorlar.

Bir kısım insafli bilim adamları ise, bazı hakikatleri ikrar etmekten kendilerini alamıyorlar. Mesela, Prof. Davies: "Şu evrendeki varlığımızın yalnızca talihin garip bir cilvesi, tarih içinde bir rastlantı, büyük kozmik tiyatroda ansızın beliriveren küçük bir ışık olduğuna inanmam. Evrenle ilişkimiz çok kişisel bir düzeyde. . . . **Bizim burada olmamız istenmiş.**"⁴²

Hulasa; big bang 'karmaşasında' oluşan parçacıklar ve kanunlarda görülen miktarlar/ölçüler öyle hassas bir dengededir ki, büyük patlama'dan insanın oluşumuna kadar geçen bütün merhaleler planlanmış gibidir. Bunu his ettiklerini Prof. Davies ve Prof. Dyson gibi bazı ilim adamları söylüyorlar. Karanlıklar içindeyken, gelen bir nuru tanıyabilmişler, inşallah hidayetlerine de vesile olur.

41. Freeman Dyson, *Disturbing Universe*, Basic Books, 1979, s. 250

42. Paul Davies, *The Mind of God: The Scientific Basis for a Rational World*, Simon & Schuster, 1992, s. 232

2. Yıldızlar, Güneş ve Gezegenler

Galaksi

“Güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda yaratan Allah’tır.” (A’raf, 54)

Uzayda yıldızların bir araya gelerek oluşturdukları topluluğa galaksi veya gökada denilir. Galaksilerin 100 milyardan fazla olduğu ve her galakside de ortalama 100 milyarın üzerinde yıldız bulunduğu kabul edilmektedir.

Güneş sistemimizin içinde bulunduğu Samanyolu Galaksisi, disk şeklindedir ve içinde tahminen 100 milyar yıldız vardır. Çapı 100 bin ışık yılı kadardır. Yani galaksinin bir ucundan çıkan ışık diğer ucuna 100 bin ışık yılında varmaktadır.⁴³

Güneş

“Güneş ve ay hesap iledir.” (Rahman, 5)

“Güneş, kendisi için belirlenen yerde (yörüngesinde) akar, gider.” (Yasin, 38)

Bizim lâmbamız ve sobamız olan Güneş, Dünyamızdan bir milyon defa büyüktür. Kendi etrafında saatte 70.000 kilometre hızla döner ve ortalama 25 günde devrini tamamlar. Uzayda ise Samanyolu galaksisindeki yörüngesinde saniyede ortalama 250 kilometrelik bir hızla seyahat eder.⁴⁴ (Güneşin 10 saniyede kat ettiği 2500 kilometrelik mesafeyi Jet uçakları ancak bir saatte kat ederler). Tabii ki, bu seyahat esnasında bütün gezegenler de ona eşlik eder.

Cenab-ı Hak, onu ve onun gibi milyonlarca yıldız gazyağsız, odunsuz, kömürsüz yandırıyor ve söndürmüyor. Onları feza âleminde jet uçaklarından daha süratli ve dengeli bir şekilde topluca gezdiriyor ve birbirine çarptırmıyor.

42 Güneş Gezegenlerinin Sayısı

Üstad Bediüzzaman risalelerin değişik yerlerinde Güneşin uydusu olan gezegenlerin 12 olduğunu söylese, bugünkü

43. R. J. Tayler, *Yıldızlar: Yapıları ve Evrimleri*, A.Ü.F.F. Yayınları Ankara, 2004, s. 8

44. Taşkın Tuna, *Hayat Kaynağımız Güneş*, Yeni Asya Yayınları, s. 20

bilim bu gezegenlerin 9 olduğunu söylemektedir. Bu durumda akla şu soru gelmektedir: Acaba Üstad kendi zamanındaki astronomi gezegenlerin 12 olduğunu söylediği için mi, yoksa—her ne kadar bilim keşfetmemişse de—gezegenlerin 12 olduğunu keşfen bulduğu için mi böyle söylemiştir?

Her iki ihtimalde mümkün görünmektedir. Çünkü 20. yüzyılın başlarında Güneş gezegenleri 12 sanılıyordu. Abdullatif Harputî, (1842-1916) “*Tenkihu’l-Kelâm*” adlı eserinde eski âlimlerin gezegenleri 7 kabul ettiğini, fakat son dönem bilim adamlarının 12 kabul ettiğini söyler. Bu 12 gezegeni de şöyle sıralar: Merkür, Venüs, Yer küre, Merih, Westa, Bonan, Siris, Palas, Jüpiter, Satürn, Uranüs ve Luriya.⁴⁵

Harputî’nin zikrettiği Merih’le Jüpiter arasındaki gezegenler, bugünkü astronomi tarafından astroid denilen küçük cisimler sınıfına dahil edilmiş, gezegen statüsünden çıkarılmıştır.⁴⁶ Daha sonra bulunan Neptün ve Plüton ise gezegen kabul edilmiş, sayı 9’a tamamlanmıştır.

İkinci ihtimale gelince, her ne kadar bugün gezegen sayısı 9 kabul edilse de, resmi olmayan bazı bilgiler bize başka gezegenlerinde olduğunu haber vermektedir.⁴⁷

Gezegenlerin Hareketleri

“(Yıldızların yörüngesi olan) yollara sahip göğe andolsun.” (Zariyat, 7)

Bütün gezegenler kendi etraflarında ve Güneşin etrafındaki yörüngelerinde çembere benzer elips şeklinde dönerler. Gezegenlerin Güneş etrafındaki hızları Güneşe olan yakınlıklarına göre değişir. En yakın en hızlı, en uzak en yavaştır. Örneğin Merkür ortalama saniyede 48, Venüs 35, Dünya 30, Merih 24, Jüpiter 13, Satürn 10, Uranüs 7, Neptün 5,5, Pluton 5 km hızla seyahat eder.⁴⁸

45. Abdullatif Harputî, *Tenkihu’l-Kelâm*, D.İ.B. Yayınları, Elazığ, 2000, s. 83

46. Bkz: Taşkın Tuna, *Güneş*, s. 53

47. Osman Çakmak, *Bir Çekirdekli Kâinat*, s. 78

48. Taşkın Tuna, *Güneş*, s. 56

Fizikte bir cisim bir kuvvetin etkisiyle duruyorsa statik dengeye, sabit hızla dönüyor veya sabit hızla doğrusal hareket ediyorsa dinamik bir dengeye sahiptir denilir. Gezegenlerin kendi çevrelerinde dönme hızları sabit olduğu gibi, Güneş etrafında dönmeleri ve Güneşe olan uzaklıkları da sabittir. Bu faaliyetlerde hiçbir değişiklik olmaz. Bu yönden Güneş sisteminde dinamik bir denge olduğunu söyleyebiliriz. Bu dengede bize, bir dengeleme faaliyetinin yani tevzinin olduğunu gösterir.

3. Çekim Kuvveti ve Denge

“Muhakkak ki Allah, gökler ve yer (bulundukları yerden) zail olmasınlar (gitmesinler) diye onları tutmaktadır. Eğer O, onları tutmasaydı ve onlar bulundukları yerden zail olsaydı onları ondan başka kim tutardı.” (Fatır, 41)

Kütlelerin *kütle çekim kuvveti* denilen bir çekim gücü vardır. Bu çekim gücünden dolayı bırakılan her hangi bir nesne yeryüzüne düşer, nehirler yüksek yerlerden aşağıya doğru akarlar.

Çekim kuvveti, kütlelerin kütlesiyle doğru, kütleler arasındaki mesafeyle ters orantılıdır. Yani kütle arttıkça çekim gücü artar, kütleler arası mesafe arttıkça çekim gücü azalır. Bu yüzden Dünyanın merkezine yakın olan deniz kenarlarında yapılan bir ağırlık ölçümüyle, yüksek bir dağda yapılan ölçüm arasında çok azda olsa farklar olduğu görülür. Veya bir ağırlık ölçümü Dünyada farklı, Ay’da farklı neticeler verir.

Dünyamız üzerindeki varlıkları çektiği gibi, Ay’a da bir çekim uygular. Fakat Ay ortalama 382 bin km uzakta olduğundan, çekim gücü onu Dünyaya düşürecek kadar değildir. Aynı zamanda Ay, Dünya etrafında saatte 3660 km hızla seyahat eder. (Jet uçaklarının bir saatte 2500 kilometre mesafe kat ettiğini düşünürsek, Ayın bu hızı oldukça yüksektir.) Ay bu hızlı dönme sayesinde bir merkezkaç kuvveti elde eder. Dünya, Ayı çekerken, Ay bu merkezkaç kuvvet yüzünden fırlayıp uzaya kaçmak ister. Bu iki kuvvet arasında tam bir **denge** kurulduğundan, Ay, ne Dünyaya düşer, ne de fırlayıp uzaya gider. Eğer Dünyanın çekim kuvveti biraz daha fazla olsaydı, Ay, Dünya üzerine düşerdi. Veya Ay’ın

merkez kaç kuvveti biraz daha fazla olsaydı, Ay uzaya fırlar, giderdi.

Dünya ve Ay arasındaki –yerçekimi ve merkezkaç kuvvet- ilişkisi kâinattaki büyük, küçük bütün kürelerde vardır. Örneğin, Güneş, çekim kuvvetiyle Dünyayı kendine çeker. Dünya ise merkezkaç kuvveti ile uzaya fırlamak ister. Bu iki kuvvet arasındaki denge sayesinde, Dünya Güneşe belli bir mesafede durur ve Güneş etrafındaki yörüngesinde saniyede 30 km hızla gezer.⁴⁹ Bu iki kuvvetten birinin artması veya eksilmesi ya Dünyanın Güneşe çarpmasına ya da Dünyanın yörüngesinden çıkıp uzaya fırlamasına sebep olur.

Aynı ilişki, Güneş ile diğer gezegenler arasında da vardır. Fakat her gezegenin kütlesi, dönme hızı ve Güneşe uzaklığı farklı olduğundan, Güneşin bunlara uyguladığı çekimle, onların merkezkaç kuvvetleri farklı farklıdır.⁵⁰

Çekim kuvveti Güneş ve gezegenler arasında olduğu gibi, sistemdeki bütün gezegenler arasında da vardır. Tabii ki gezegenlerin birbirine uyguladıkları etki Güneşin çekim kuvveti kadar güçlü değildir. Fakat bu çekim azda olsa birbirlerine tesir eder. Örneğin, Güneş sisteminin en büyük gezegeni Jüpiter'dir. Jüpiter Dünyadan bin defa büyüktür ve 13 adet uydusu vardır. Jüpiter uydularıyla beraber etrafındaki gezegenlere ve Dünyaya bir çekim uygular. Ayrıca Jüpiter Dünyadaki hayatın muhafaza edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Jüpiter güçlü çekim kuvvetiyle Güneş Sistemine giren her türlü kuyruklu yıldız ve asteroiti ya yörüngesini değiştirerek fırlatır ya da kendi içersine alarak o gök cismini yok eder. Eğer Jüpiter olmasaydı asteroit ve kuyruklu yıldızlar sürekli Dünyaya çarparlar ve yeryüzündeki hayatı bitirirlerdi.⁵¹

Güneş ve gezegenler arasındaki çekim kuvveti Güneş sisteminde dengeli bir birlik ve bütünlük sağlamaktadır. Bazı

49. Dünyanın bir yılda güneş etrafında çizdiği daire ortalama 950 milyon km'dir.

50. Paul Davies, *Tanrı ve Yeni Fizik*, İm Yayınları, s. 52

51. <http://www.umitsamimi.com/2013/01/jupiter-dunyamizi-nasil-korur/> (Erişim, 5.06.2015)

bilim adamları Güneş sistemindeki dengenin oluşması için sisteme bir tür dizayn yapıldığını söylemişlerdir. Bazı bilim adamları da "Güneş sistemi gerçek manada bir sistemdir. Gezegenlerin yalnızca gelişigüzel bir topluluğu değildir"⁵² demişlerdir.

Güneş sistemindeki dengeleme faaliyeti aslında Samanyolu galaksisinin merkezi ile galaksideki bütün yıldızlar arasında da mevcuttur. Hatta feza âlemindeki bütün yıldızlar ve galaksilerde de bu özellikler müşahade edilmektedir. Kütleler arasında çekim kuvveti ile merkezkaç kuvvet arasında dengeler kurularak, uzaydaki kütleler arasında organik bir bütünlük oluşturulmuştur.

Uzayda değişik büyüklükte ve milyonlarca olan gök cisimleri kendi etraflarında ve belli bir yörünge etrafında niçin dönerler? Çekim gücü ve merkezkaç kuvvet arasındaki dengeli ilişkiyle niçin ve nasıl bir araya gelmişler ve bu sistemli yapıları nasıl oluşturmuşlardır? Niçin belli bir düzen dahilinde hareket etmektedirler? Bilim adamları bu sorulara değişik cevaplar vermişse de, cevapların hepsi ihtimal düzeyinde kalmış, kesin ve net bir şey söylenememiştir.

Gök cisimlerinin bu durumları açıkça Allah'ın varlığını göstermektedir. Çünkü bu devasa düzen incelendiğinde, bu düzenin harikulade bir plana göre tanzim edildiği ve bu planın arkasında da ilim, irade ve kudret sahibi bir zatın olması gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu harikulade düzenin tesadüfen oluşması mümkün değildir. Çünkü tesadüf bir kere olur, iki kere olur, milyonlarca defa olmaz. Milyonlarca defa olan ve tekrarlanan düzenli ilişkiler ise tesadüf olmaz. Bunun tesadüf olduğunu iddia etmek yalnızca bir iddia ve bir kabul olur, delil ve isbatın konusu olmaz.

46

Görünüşte zahiren çekim kuvveti, bütün yıldızlar arası ilişkiyi sağlayıp kâinatta bir bütünlüğün ortaya çıkmasını netice veriyorsa da, hakikatte bütün bunların arkasında Allah'ın sonsuz ilmi, iradesi, gücü ve kudreti vardır. Çekim kuvveti sebeptir, fakat asıl müessir kudret-i ilahidir.

Çekim Kuvvetinden Kurtulma Hızı⁵³

Allah'ın Dünyadaki canlılara olan merhametinin bir göstergesi de yerçekiminden kurtulma hızındaki orandır. Şöyle ki:

Bir taşı yukarı fırlatırsanız biraz yükselir ve sonra geri gelir. Çünkü yer çekimi galip gelmiştir. Eğer bir öncekinden daha yüksek hızla taşı atarsanız, taş biraz daha fazla yükselir ve yine geri gelir. Fakat taşı öyle bir hızda atarsanız, taş gider ve geri gelmez. Yani atılan taşın hızı (kinetik enerjisi), yer çekiminin potansiyel enerjisinden biraz fazla olduğunda taş dünyanın çekim kuvvetinden kurtulur ve geri gelmez. İşte bu hız **kurtulma hızı** denir. Bu hız dünya için 11 km/sn den biraz fazladır. Bu değer bizim atmosferimiz ve onun hayatı terkibi için çok önemlidir. Bir Astronomi kitabında şöyle denilmektedir:

"Arzın [yer çekimi] kurtulma hızı saniyede 7 milden [11 km'den] daha büyük olmaması insanlık için BÜYÜK BİR ŞANSTIR. Zira bu hız 7 milden fazla olsaydı, arzın atmosferinde Hidrojen gazı bol miktarda bulunacaktı, bu ise hayatın devamı için lazım gelen kimyevi terkip dengesini ciddi surette bozacaktı. Çünkü Hidrojen bol olsaydı, atmosferdeki serbest oksijenle birleşerek, su buharı, amonyak ve metan meydana getirecekti."⁵⁴

Hidrojen ve Helyum gibi gazların ortalama kurtulma hızı 11 km/sn'nin biraz üstündedir. Dolayısıyla atmosferde bol bulunmayıp kaçarlar, öte yandan biraz ağır gazlar Oksijen, azot karbonun ortalama hızı ise 600 m/sn olduğundan dünyanın çekim alanından kurtulamazlar.

II. KÜRE-İ ARZ

Ve bilhassa seyyarattan [ve gezegenlerden] olan gemimiz yâni Küre-i Arz, bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede gezer, seyahat eder. Ve o harika sür'atiyle beraber zeminin yüzünde dizilmiş, istif edilmiş eşyayı dağıtmıyor, sarsmıyor, fezaya fırlatmıyor. Eğer sür'ati bir parça artırılsa veya nok-

53. Bu bölümü Prof. Dr. İbrahim Pirahmetoğlu yazmıştır.

54. Llyod Motz, Annetta Duveen, "Astronomide Temel Bilgiler", (Çev. E. Ballı ve K. Özemre), Fen Fakültesi Basımevi, 1976, s. 99

sanlaştırılıysaydı, sekenesini havaya fırlatıp fezada dağıtacak-
tı. Ve bir dakika, belki bir saniye dengesini bozsa, Dünyamızı
bozacak; belki başkasıyla çarpışacak, bir kıyameti kopara-
caktı.

Şerh

Dünyanın kendi etrafında ve Güneş etrafında dönmesinde
tam bir ölçü olduğu gibi, Dünyanın Güneş ve Aya uzaklı-
ğında da hassas ölçüler vardır. Ayrıca Dünyadaki hayatın
devam edebilmesi için atmosferde ve yağmurda da pek çok
ölçüler ve dengeler görülmektedir. Bu bölümde Dünya, at-
mosfer ve yağmurdaki ölçüler ve dengelerden bahsedile-
cektir.

1. Dünyada Kurulmuş Olan Dengeler

*“Göklerin ve Arzın yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri
ardınca gelip gidişinde akıl sahipleri için (Allah’ın varlığına
ve birliğine dair) deliller vardır”. (Âl-i İmran, 190)*

Dünyamız Güneş sisteminin üçüncü gezegenidir. Ve bildiği-
miz kadarıyla hayatın olduğu tek gezegendir. Dünya üzerin-
de hayatın var olması ve devam edebilmesi için o kadar çok
şartlar ve dengeler vardır ki, bütün bu şartların ve dengele-
rin tesadüfî olarak bir araya gelmesi mümkün değildir. Bu
şartlar ve dengeler ancak sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi
olan, Dünyada yaşayan bitki, hayvan ve insanlara şefkat
eden bir zat tarafından bir araya getirilebilir.

Bunların bir kısmı üzerinde duralım.

Dünyanın Güneşe Olan Uzaklığı

Güneş sistemindeki gezegenlerin Güneşe en yakın olanı en
sıcak, en uzak olan da en soğuktur. Venüs’ün ısısı ortalama
464, Dünyanın 15, Mars’ın eksi 65, Jüpiter eksi 110, Satürn
eksi 140, Uranüs eksi 195, Neptün ise eksi 200 derecedir.⁵⁵
Bu gezegenler içinde ortalama 15 derecelik ısıya sahip olan
Dünya haricinde hiç birinin ısısı canlıların yaşamasına uy-
gun değildir.

55. Bkz: Aile Kılavuz Atlası, National Geographic, 2010, s. 255

Dünyanın Güneşe olan uzaklığı ortalama 147 milyon km ile 152 milyon km arasında değişir. Bu ideal iki uzaklık sayesinde Dünyada canlıların yaşamasına uygun ılıman, hoş bir iklim sağlanır. Üstelik bu ılıman iklim yüzyıllar boyunca muhafaza edilmiş, sıcaklık hayata zararlı olacak derecede ne çok fazla, ne de çok az olmuştur. Eğer Dünyamız Güneşe şimdiki mesafeden daha yakın olsaydı ve Güneş enerjisi % 10 kadar fazla gelseydi artan ısı yeryüzündeki hayatı bitirirdi.⁵⁶ Eğer ısı bir miktar azalsa ve Güneş enerjisi % 10 kadar daha az gelseydi, her taraf metrelerce kalınlıkta buzlarla dolar ve yeryüzündeki hayat biterdi.⁵⁷

Dünyanın Güneşe olan uzaklığı dünyadaki canlıların hayatı için son derece önemlidir. Fakat yeterli değildir. Yeryüzündeki hayatın devamı için daha başka ölçülere ve dengelere de ihtiyaç vardır.

Dünyanın Büyüklük ve Küçüklüğü

Dünyanın büyüklüğü de hayatın var olması için ideal bir büyüklüktür. Çünkü eğer Dünya şimdiki halinden biraz daha küçük olsaydı çekim kuvveti azalacak atmosferin bir kısmını tutamayacaktı. Bu ise hayatı tehlikeye sokacaktı. Eğer büyük olsaydı atmosferin biraz daha kalın olmasına sebep olacaktı. Bu ise Dünyaya ihtiyacı kadar ışının gelmesini önleyecekti.⁵⁸ Bu hal de hayatı tehlikeye sokacaktı.

Dünyanın Kendi Etrafında Dönüşü

“Allah, gece ile gündüzü (uzunluk ve kısalık yönünden) takdir eder.” (Müzzemmil, 20)

Dünyanın Güneş etrafındaki hızı ortalama saatte 106 bin km'dir.⁵⁹ Kendi etrafındaki hızı ise saatte 1670 km'dir. Eğer

56. Bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=gsSHAo3e6Ps>. (Erişim: 14.2.2016); Ortalama küresel sıcaklık 20. yüzyılda yaklaşık 0.6 santigrat derece arttı. Sıcaklığın artmasıyla buzulların erimesi nedeniyle deniz seviyeleri de 10-20 santimetre arasında yükseldi.

57. Osman Çakmak, *Bir Çekirdekten Kâinat*, s. 116

58. Yılmaz Muslu, *Yaşayan Gezegen*, s. 40

59. Taşkın Tuna, *Uzay ve Dünya*, s. 84. Dünya ortalama saniyede 30 km yol alır. Onun bu hızı jet uçaklarından kat kat yüksektir. Çünkü

bu hız 1670 değil de, 200 km olsaydı, gündüz ve gece şimdi olduğundan on kat daha uzun olacak, öyle olunca da, yaz aylarında gündüz sıcağın bitkiler kavrulacak, uzun gecelerde havaların soğumasıyla Dünyadakiler donup mahvolacaklardı.⁶⁰

Dünyanın kendi etrafında 23 derecelik bir meyille dönmesi de önemli bir ısı faktörüdür. Bu meyil sayesinde, mevsimler oluşur. Eğer Dünya'ya böyle bir meyil verilmeseydi, mevsimler olmaz ve okyanustan yükselen buharlar kuzeye ve güneye akın ederler, kıtaları birer buz parçası yaparlardı.⁶¹

Atmosfer ve Sıcaklık

"Biz, gökyüzünü korunan bir tavan yaptık" (Enbiya, 32)

Güneşten bize gelen ısıнын bir kısmı atmosferimiz tarafından uzaya yansıtılır, bir kısmı havaya yayılır, bir kısmı ise toprak tabakası tarafından geriye yansıtılır. Bize gelen ısı $\frac{1}{4}$ civarında aşırı sıcak ve aşırı soğuk olmayan, mutedil, bize yetecek kadar bir ısıdır. Atmosfer olmasaydı gündüzleri sıcaklık 110 dereceye çıkar, geceleri de soğukluk eksi 184 dereceye düşerdi⁶² ve yeryüzünde hayat biterdi.

Güneşten bize gelen bu $\frac{1}{4}$ 'lük ısı aslında çok az bir miktardır. Fakat bu ısı Dünya enerjisinin % 98'ini oluşturur.

Ozon Tabakası

Güneşten gelen ısıнын azaltılmasında atmosferin 20 ile 50 km'leri arasındaki Ozon tabakasının büyük bir rolü vardır. Ozon tabakası Güneşten gelen zehirli mor ötesi ışınları önler, faydalı ışınları gönderir. Eğer ozon tabakası şimdikin-

jet uçakları saatte 2500 kilometre giderler. Dünya saniyede 30 km gittiğine göre, iki dakikada 3600 km kat eder. Jet uçakları Dünyanın iki dakikada aldığı bu mesafeyi bir saatte bile alamazlar. Saatte 100 km hızla giden bir araba ise bu mesafeyi ancak 36 saatte alabilir. Dünyanın bir yılda katettiği mesafe ise 936 milyon km'dir.

60. Cressy Morrison, *İlim İman Etmeyi Gerektirir*, (Müt: Nureddin Boyacılar) DİB. Ank, 1992, s. 9

61. Cressy Morrison, a.g.e., s. 10

62. Saadettin Merdin, a.g.e., s. 346

den biraz daha fazla olsaydı, insanlara faydalı olan Güneş ışınlarının Dünyaya gelmesini önleyecek ve insan hayatı tehlikeye girecekti. Eğer Ozon şimdikinden daha az olsaydı, zararlı olan Güneş ışınları Dünyaya gelecek ve hayat yine tehlikeye girecekti. Ozon tabakası sayesinde Güneşten ancak faydalı kısmı gelmekte, zararlı olanlar tutulmaktadır.⁶³

Atmosferdeki Gazlar

Dünyamızın etrafını saran atmosferde % 77 azot, % 21 oksijen ve % 2 oranında da diğer gazlar vardır. Bu gazlarda da pek çok dengeler vardır ve bu dengelerden yalnızca birinin bozulması hayatı tehlikeye sokar. Örneğin, oksijen yanıcı bir maddedir. Eğer oksijen atmosferde % 21 oranında değil de, biraz daha fazla -mesela, % 50 oranında- olsaydı yanabilen her şey tutuşmaya hazır olacaktı. Bir şimşek veya bir kibrit ile de her şey yanacaktı. Eğer oksijen % 10 kadar daha az olsaydı, boğazımıza bir ip geçirilmiş gibi nefessiz kalacaktık.⁶⁴

Oksijen ve Karbondioksit Oranı

Atmosferdeki oksijen ve karbondioksit oranında da bir denge oluşturulmuştur. Biz nefes esnasında oksijen alır ve bunu karbondioksite dönüştürürüz. Yüzyıllarca insan ve hayvanların nefes almaları sonucunda oksijenin bütünüyle bitmesi gerekirdi. Hâlbuki hiçte öyle olmamıştır. Çünkü bitkilerde fotosentez yoluyla karbondioksiti oksijene dönüştürürler. Böylelikle havadaki oksijen oranı daima muhafaza edilir.

Havaya yeterli miktarda serpiştirilmiş karbondioksit oranının da ısının dengelenmesinde büyük bir rolü vardır. Çünkü havadaki karbondioksit ve su buharı molekülleri, yüksek ısı tutma kapasiteleriyle, gündüzleri Güneşten gelen ışınların bir kısmını emer. Gece olup da Güneş ışığını çekince, hava molekülleri tarafından emilen ısı, bitki seralarında olduğu

63. Taşkın Tuna, *Etrafımızdaki Hava*, s. 58-61

64. Taşkın Tuna, *Etrafımızdaki Hava*, s. 13, 14; Saadettin Merdin, a.g.e., s. 346. Atmosferdeki azot ve oksijenin birleşmemesi için atmosfere argon ve kripton gazları ilave edilmiştir. Bu gazların atmosfere nasıl intikal ettiği bilinmemektedir. Hatta atmosferin bile nasıl oluştuğu henüz bilinmemektedir.

gibi korunur ve soğuk uzay boşluğuna bırakılmaz. Bu halyle hava tabakası, gündüz Dünyayı Güneşin ışınlarından koruyan bir perde; geceleri ise, sıcaklığı saklayan bir battaniye gibidir. Ay böyle bir koruyucu tavandan mahrum olduğu için, gündüz sıcaktan kavrulurken, gece de dondurucu soğukların tesiri altında kalır.⁶⁵

Atmosferdeki karbondioksit miktarı iki katına çıkmış olsaydı, Dünyanın sıcaklığı ortalama üç derece artacaktı ve kutuplardaki buzlar erimeye başlayacaktı. Eğer miktar azalsaydı Dünyanın sıcaklığı azalacak, kutuplardaki buzlar yayılmaya başlayacaktı. Bu yüzden atmosferdeki karbondioksit miktarındaki oranın sabit kalması büyük önem arz etmektedir.

Okyanuslar ve Isı

Okyanuslar da Dünyanın ısı dengesini sağlayan unsurlardandır. Ekvator bölgesinde çok ısı alan okyanuslar, akıntılarla bu sıcaklığı başka taraflara taşıyarak, ısıнын dağıtımını gerçekleştirirler.

Bulutlar

Aşırı ısınmayı önleyen bir başka unsur da bulutlardır. Sıcaklık arttığında sular da o nisbette buharlaşır ve bulutları oluştururlar. Bulutlarda Dünyanın aşırı derecede ısınmasını önler, adeta termostat gibi bir vazife icra ederler.

Buraya kadar yaptığımız izahlar, hayatın muhafaza edilmesi için Dünyada harika bir düzen kurulduğunu ve pek çok yönlerden dengeler tesis edildiğini göstermektedir. Bunlar içerisinde en mühimi hayata uygun, mutedil ısının olabilmesi için kurulan düzendir. Bu düzen sayesinde yeryüzündeki ısı, yüzyıllarca canlıların yaşamasına uygun miktarda olmuş, hayata zararlı olacak derecede ne çok fazla, ne de çok az olmuştur. Isı dengesini sağlayan unsurlardan yalnızca birisi bozulmuş olsaydı Dünyadaki hayat bütünüyle tehlikeye girerdi.

Bütün bu hassas ayarların kendiliğinden olması mümkün değildir. Bütün bunlar Dünyadaki canlıları bilen, şefkat eden ve gücü her şeye yeten bir zatın icraatlarıdır.

2. Yağmurdaki Ölçü ve Denge

Tuzlu Su, Tatlı Su

“O (Allah) ki, birinin suyu tatlı ve kolay içimli, diğèrininki tuzlu ve acı olan iki denizi salıverip aralarına da, karışmalarına engel olan bir sınır koymuştur.” (Furkan, 53)

Hayatımız için en mühim unsur sudur. Susuz bir hayat düşünülemez. Fakat “Bu su bize nasıl ulaşmaktadır? Hangi merhalelerden geçmektedir? Bize faydalı su miktarı ne kadardır?” soruları çoğunlukla üzerinde durmadığımız konulardır. Hâlbuki bu konularda ibret alacağımız pek çok şey vardır.

Dünyanın % 70’inden fazlası sularla kaplıdır. Fakat bu suların % 97’sini okyanus ve denizlerdeki tuzlu sular oluşturduğundan içme suyu olarak doğrudan kullanılmaz. Geriye kalan % 3’lük miktar su, tatlı sudur. Fakat bu miktarın da % 75 kadarı kutuplarda buz olarak, % 22 kadarı da yer altı suları olarak bulunmaktadır. Dünyada içilebilir su miktarı % 1 kadardır. Bununla beraber kullanılabilir su miktarı ise toplam suyun % 0,05’i kadardır.⁶⁶

Bilindiği gibi yeryüzünde okyanuslardan, denizlerden, göllerden, akarsulardan ve topraktan sular buharlaşır. Havaya karışan su buharları yoğunlaşarak bulutları oluştururlar. Bu bulutlarda rüzgârlar sayesinde değişik bölgelere taşınır ve yağmur olarak tekrar yeryüzüne indirilirler.

Buharlaşmanın büyük kısmı okyanuslarda ve denizlerde olduğu için, bu su devr-i daimi, aslında tuzlu suyun tatlı suya dönüşümü olarak da görülebilir. Bu hakikate işareten Kur’ân’da şöyle buyrulur: “İçtiğiniz suya baktınız mı? Buluttan onu siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz? Dileseydik onu tuzlu yapardık. O halde şükretseniz ya!”⁶⁷

Tuzlu suyun, tatlı suya dönüştürülmesi harikulade bir olaydır ve bu harikulade olayın arkasında ilim, irade ve kudret sahibi Allah’ın şefkat ve merhameti açıkça görülmektedir. Bu yüzden yağmura “Rahmet” denilmiştir.

66. Zekai Şen, *Kur’an-ı Kerim ve Su Bilimi*, Su Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 13

67. Vakıa, 68-70

Yağmur ve Denge

“Sıkışan bulutlardan şarıl şarıl akan sular indirdik.” (Nebe, 14)

Peki, buharlaşarak havaya karışan ve havada yoğunlaşarak tekrar bize yağmur olarak gönderilen suyun miktarı ne kadardır? Bu konuda Kur’ân’ın verdiği haberlerle, bilimin ortaya koyduğu bulgular birbiriyle örtüşmektedir.

Bazı âyetlerde yağan yağmurun belli bir miktara (ölçüye) göre yağdığı ifade edilir:

“Gökten belli bir miktara (ölçüye) göre suyu (yağmur) indiren O’dur. Biz onunla, ölü memlekete hayat veririz. İşte siz de böylece (mezarlarınızdan) çıkarılacaksınız.”⁶⁸

“Gökten belli bir mikdar su (yağmur) indirip onu arzda durdurduk. Bizim onu gidermeye de elbet gücümüz yeter.”⁶⁹

Âyetteki yağmurun belli bir miktara, ölçüye göre inmesi iki şekilde anlaşılabilir. **Birinci manaya göre**, Allah tarafından her yıl ne kadar yağmur yağacaksa, bu miktar takdir edilir, o nisbette yağmur yağar. **İkinci manaya göre** ise, her sene yağan yağmurlar aynı miktardadır. Yüzyıllar geçtiği halde yerden buharlaşan, sonra tekrar yeryüzüne inen yağmur miktarı sabittir. Ne azalma ne de çoğalma, artma olmaz.

Bazı müfessirler ikinci manayı tercih etmişlerdir. Bu konuda müfessir İbnü’l-Cevzî (ö. 597/1201) *“Hiçbir şey yok ki, onun hazineleri bizim katımızda olmasın. Biz ondan ancak belli bir miktar indiririz.”⁷⁰* âyetini tefsir ederken şöyle der:

“Bu kelâm her şey hakkında umumidir. Bazı müfessirler burada özellikle kastedilenin yağmur olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre âyetin manası şöyledir: “Yağmurlardan her hangi bir şey yok ki o bizim katımızdaki hazinelerde yani hükmümüz ve tedbirimizde olmasın. Biz her sene ondan belli bir miktar indiririz. O miktarda azalma veya çoğalma olmaz. Hiçbir sene diğer senelerden daha fazla yağmur ya-

68. Zuhruf, 11

69. Müminun, 18

70. Hicr, 21

ğıyor değildir. Fakat Allah onu dilediği gibi tasarruf eder, bazı kimselere yağmur verir, kimine de vermez.”⁷¹

Müfessirlerin bu izahlarına uygun bazı hadisler de rivayet edilmiştir. Onlardan biri şöyledir “Bir yıl diğer yıllardan daha fazla yağmur yağıyor değildir. (Her yıl aynı miktarda yağmur yağar.) Fakat Allah o yağmurları memleketlerde dilediği gibi tasarrufta bulunur. (Bazı memleketlere az yağar, bazılarında çok yağar.) Gökyüzünden inen her katre veya yeryüzünde çıkan her bir rüzgâr ancak bir ölçü ve mîzâna göredir.”⁷²

Bilim adamları su döngüsü dedikleri suyun devr-i daimi esnasında ne kadar suyun buharlaştığı, ne kadar suyun atmosferde olduğu ve ne kadarının yeryüzüne indiği hakkında bazı araştırmalar yapmışlar ve neticede peygamberimizin verdiği habere uygun bir tesbitte bulunmuşlardır:

Bilim adamlarının söylediğine göre; atmosferdeki su buharı genelde 13×10^{12} ton kadardır. Bu değişmeyen sabit bir miktardır. Yağmurlar yağdığında bu oran azalır, fakat buharlaşmayla eksilen miktar telafi edilir. Böylelikle oran muhafaza edilir. Bilim adamları ortalama olarak yeryüzünden **her saniyede 16 milyon ton suyun buharlaştığını** hesaplamışlardır.

Acaba yeryüzüne inen su miktarı ne kadardır? Yapılan araştırmalar **her saniye yeryüzüne inen su miktarının da 16 milyon ton** –yani buharlaşan miktar kadar- olduğunu göstermektedir. Bu miktar bir yılda ise 505 milyon kere milyon ton değerine ulaşmaktadır. Güneşten Dünyaya gelen $13,4 \times 10^{20}$ kilokalorilik ısı enerjisinin % 22’si bu buharlaşma için harcanmaktadır.⁷³

Bilim adamlarının söyledikleriyle, Kur’ân’ın ve peygamberimizin verdiği haber birbiriyle örtüşmektedir.

Buraya kadar yaptığımız izahlar hem Dünyada tecelli eden Allah’ın Adl ismini, hem de 1400 sene önce Kur’ân ve sün-

71. İbnü’l-Cevzî, *Zadü’l-Mesir*, c. 4, s. 392

72. İmam Suyutî, *Ed-Dürrü’l-Mensur*, c. 5, s. 71

73. Taşkın Tuna, *Etrafımızdaki Hava*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1984, s. 30-31

netin verdikleri haberle, bugünkü bilimsel araştırmalar arasındaki uygunluğu göstermektedir.

III.CANLILAR ÂLEMİ

*Ve bilhassa zeminin yüzünde nebatî ve hayvanî dört yüz bin taifenin tevellüdat ve vefiyatça [doğum ve ölüm yönünden] ve iâşe ve yaşayışça rahîmane müvazeneleri [dengeleri]; ziya Güneşi gösterdiği gibi, bir tek **Zat-ı Adl ve Rahîm'î** gösteriyor.*

Şerh

Burada Üstad iki şeye dikkat çekiyor; biri doğum ve ölüm oranlarında, diğeri canlıların yaşantılarını temin etme (iâşe, rızık) konusundaki dengeli yaşantıları. Bu bölümde iki konu genişçe ele alınacaktır.

1. Canlı Varlıklardaki Denge ve Bu Dengenin Bozulması

Yayılma Meyli ve Denge

Cenab-ı Hak, yeryüzünü bitki ve hayvan çeşidi bakımından çok zengin muhtevada yaratmıştır. Bilim adamları yeryüzünde 80 milyon civarında bitki ve hayvan türü bulunduğunu tahmin etmektedir. Bunun henüz 1 milyon 800 bin kadarı tanımlanabilmiştir. Bilim literatüründe "biyolojik çeşitlilik" olarak adlandırılan bu durum, yeryüzünde hayatın devamı açısından büyük önem taşımaktadır. Bitki ve hayvanlar Dünyadaki ekolojik süreçlerin işleyişinde önemli rol oynarlar.

Bütün bitki ve hayvan türleri çoğalmaya, yayılmaya, yeryüzünü kendi cinsleriyle doldurmaya meyillidirler. Fakat hiçbir canlının aşırı derecede çoğalıp yeryüzünü istila ettiği de görülmemiştir. Örneğin denizlerdeki bazı balıklar binlerce, milyonlarca yumurtlarlar.⁷⁴ Bir çift farenin yılda 500, üç yıl-

74. Bazı balıkların bir senedeki yumurtaları hakkındaki şunlar tesbit edilmiştir: Uskumru; 350 - 400 bin arası, Has kefal; 150 bin - 1 milyon arası, Palamut torik 400 binden birkaç milyona kadar, Orkinos; yaklaşık 1 milyona yakın, Mıgır; 3-5 milyon, Mavi kefal balığı; 150 binden 7 milyona kadar, Levrek, 500 bin - 2 milyon arası, Pervane balığı; 300 milyona yakın yumurta yumurtlar.

da ise 20 milyona ulaşacağı tesbit edilmiştir. Bundan yola çıkarak çoğalan balıkların denizleri, farelerin ise karaları istila etmesi gerekirken hiçte öyle olmamıştır. Çünkü Allah, onların karşısına koyduğu başka canlılarla, onların aşırı derecede çoğalmasını önlemiş, böylelikle, balıklar denizleri, fareler de karaları dolduracak derecede çoğalmamıştır. Doğumları, yaşayışları ve ölümleri daima bir denge içinde sürüp gitmiştir. Balık ve farelerde görülen bu durum, bütün canlı varlıklar için de geçerlidir.

Yeryüzünde doğumları, sayıları, yaşayışları ve ölümleri birbirinden çok farklı, milyonlarca canlı türü birbiri içinde ve birbirine bağımlı olarak yaşar. Hepsinde bir yayılma meyli vardır. Fakat onların aşırı derecede çoğalmasını önleyen ve sınırlandıran başka canlılar da vardır.

Bilim adamları, birbirleriyle etkileşim içinde olup, birinin diğeriyle beslendiği canlıları incelemişler ve bunu **besin zinciri** diye isimlendirmişlerdir. Örneğin, çekirge otları, kurbağa çekirgeyi, yılan kurbağayı, kartal yılanı yer. Her biri diğerinin rızkı olur. Aynı zamanda birbirlerinin aşırı derecede çoğalmasını önleyerek bir dengenin kurulmasına vesile olurlar. Bilim adamlarının **ekolojik denge** dedikleri bu durum, doğal seleksiyon değil, Allah'ın canlılar arasına yerleştirdiği ilahi bir dengedir. Eğer her an onları gören, idare eden ve dengeleyen ilmi ve kudreti sonsuz bir yaratıcı olmasaydı, yüzyıllardan beri bütün canlılarda görülen bu harikulade dengeler bozulur ve canlılar âlemi önce bir karmaşaya döner, sonrada kısa bir zamanda yok olur giderdi.

Dengenin Bozulması

“İnsanların elleriyle işledikleri yüzünden kara(lar)da ve deniz(ler)de fesat çıktı; Allah da belki dönerler diye yaptıklarının bir kısmını böylece kendilerine tattırır.” (Rum, 41)

Canlılar âleminde Allah tarafından oluşturulmuş **ekolojik bir denge** vardır, fakat bu denge bazen insanların müdahaleleriyle bozulmaktadır.

Son yüzyılda insanların bazı hayvanları aşırı derecede öldürmeleriyle veya çevreyi kirletmeleriyle bazı canlı türleri yok olmuştur. Bu canlıların yok olmaları, onlarla etkileşim içindeki varlıklarında yok olmasına sebep olmuş, neticede

denge bozulmuştur. Diğer ifadeyle insanların besin zincirinden bir halkayı yok etmeleri, canlılar arasındaki dengeyi bozmuştur.

Ekolojik dengenin bozulma sebeplerinden biri, herhangi bir canlının yerinin değiştirilmesidir. Yirminci yüzyılda ulaşım vasıtalarının gelişmesiyle Dünya genelinde bir hareketlilik oldu. İnsanlar ticaret, eğitim, eğlence gibi değişik sebeplerle seyahatler yaptılar. Bu seyahatler esnasında değişik bitki ve hayvan türlerinin başka coğrafyalara taşındılar. Taşınan bu bitki ve hayvan türlerinin bir kısmı gittikleri yeni yerlerde *ekolojik dengeyi* bozdular. Bu konuda sayılamayacak kadar çok örnekler vardır. Onlardan iki tanesi üzerinde duralım.

Avustralya ve Kaktüs

1900 yıllarında bir göçmen, Avustralya'ya bir kaktüs getirmişti. Bu kaktüs ekilmesinden bir müddet sonra o kadar hızlı bir şekilde yayıldı ki, çok geçmeden 24 milyon hektar araziye kapladı ve her yıl 4 milyon hektar araziye de istila etti. Bu hal şehirlilerin de, köylülerin de hayatlarını zorlaştırmaya başladı, ekinleri yok etti, tarıma darbe indirdi. Avustralyalılar bu bitkinin hızlı yayılışını önleyecek bir çare bulamadılar. Bütün Avustralya hiç bir engel tanımadan yayılan, bu yabancı kaynaklı başıboş bitki ordusunun istilasına uğrama tehlikesi ile karşı karşıya kaldı.

Böcek uzmanları Dünyanın çeşitli yerlerinde yaptıkları araştırmalar sonunda 1925 yıllarında sadece bu kaktüs ile yaşayan, sırf onun yapraklarını yiyerek beslenen bir böcek buldular. Bu böcek hızla üreyordu. Aynı zamanda Avustralya'da, düşmanı olan bir başka böcek türü yoktu. Böcek çok geçmeden söz konusu kaktüsün yayılmasını durdurdu. Arkasından kendi üremesi de yavaşladı. Günün birinde kaktüs türü bitkinin, sürekli yayılışını önlemeye yetecek kadar az bir nesli kaldı.⁷⁵

Avustralya'da Tavşan felaketi

Tavşan, her kıtada var olan bir hayvandır. Onların aşırı derecede çoğalarak tabiattaki dengeyi bozduğu da görülmemiştir. Fakat Avustralya'da durum çok farklı olmuştur.

75. Cressy Morrison, a.g.e., s. 91

1859 yıllarında Avustralya'ya yerleşen bir İngiliz, yanında iki düzine de tavşan getirmişti. Bu tavşanlar kaçtılar ve daha sonra [onları sınırlandıracak hayvanlar olmadığından] hızla üremeye başladılar. Birkaç sene içinde iki düzine tavşancığın nüfusu on binlerle ifade edilmeye başlandı. İlerleme hızları senede orman içinde 10-15 kilometre, düz sahada ise 130 kilometre olarak tahmin ediliyordu. Verdikleri zarar ile baş edemeyen halk bu konuda yönetimden yardım istedi. 1900 yılına gelindiğinde sürekli avlanıp yakalanmaya çalışılmalarına rağmen tavşanlar tüm kıtayı sarmaya başladılar. Tavşanlar tarihe bir memelinin bir bölgeye en çabuk yayılışı olarak geçti.

Halk tavşan istilasını durdurmak için seferber oldu. Avlanarak, tuzaklar kurarak çevredeki tavşanları bulundukları yerden uzak tutmaya çalıştılar. 1901 yılında, doğu ve batıyı ayıran 3256 kilometrelik "tavşan geçirmez" bir çit örmeye başladılar. Çitin yapımının bitmesi 1907 yılını buldu. Maa-lesef çit tamamlanana kadar tavşanlar zaten çitin öbür tarafına geçtiler ve Dünyanın en uzun çiti olarak bilinen "Rabbit-proof fence" bile tavşanları durduramadı.

Bunlar da işe yaramayınca zehir çözümüne başvuruldu. Günümüzde de kullanılan bu uzaklaştırıcı kimyasal maddeler istenilen ölçüde sonucu vermeyince 1950'li yıllarda bi-yolojik silahlara başvurmak zorunda kalındı. Bunlardan en önemlisi myxomatosis sadece tavşanları etkileyen bir hastalıktı. Kullanılmaya başlandığı sene % 99'luk ölüm oranı ile tavşan sayısını iki sene içinde 600 milyondan 100 milyona kadar düşürebildi.

Tavşanların bu kadar kısa sürede yayılışı ekonomik ve ekolojik bir felaket olmuştur. Tavşan istilası yüzünden tarla mahsulleri zarar görmüş, filizleri ve tohumların yok olmasıyla da çölleşme başlamış, çölleşme diğer hayvanların ihtiyaç duydukları kaynakları tükettiği için diğer canlıların hayatını çok zor hale getirmiş ve bazı türler yok olmuştur. Bugün soyu tükenmiş olan Avustralya canlılarının bir kısmı için (soyu tükenen her 18 canlıdan birisinin) sorumlusunun tavşanlar olduğu söylenmektedir. Tavşan sayısının artmasına doğru orantılı olarak tavşanları çok seven tilki sayısı da arttı ve bu tilkiler çiftlik hayvanlarına saldırmaya da başladılar.

Avustralya'da tavşanlar ile süren savaş halen gündemde olan ve sürekli çözümler geliştirilmeye çalışılan bir problemdir ve tavşanları kontrol altında tutmak için çalışmalar sürdürülmektedir. Mesela Queensland'de izinsiz tavşan sahibi olmak kesinlikle yasaktır ve besleyenler büyük para cezalarına çarptırılmaktadır. Doğada av ve yem olarak bulunan ve bu kadar tatlı ve zararsız gibi görünen tavşanların bir araya geldiklerinde neler yapabilecekleri hakkında çok çarpıcı bir örnek olduğu için Avustralya tavşan istilası tarihe geçmiş bir örnektir.

Halen günümüzde tavşan nüfusunu kontrol altında tutabilmek için önemli bir bütçe ayrılıyor, buna rağmen tavşanların çiftçiye tahmin edilen zararının yılda 100 milyon dolar civarında olduğu tahmin ediliyor.⁷⁶

Sonuç

Canlı varlıklar çoğalmaya ve yayılmaya meyillidirler. Fakat Allah, onların karşısına koyduğu başka canlılarla, onların sınırsız ve kontrolsüz çoğalmalarını önlemektedir. Böylelikle canlılar arasına bir denge ve düzen sağlanmaktadır. İnsanoğlu şuursuzca yaptığı faaliyetlerle bazen bu düzeni ve dengeyi bozmaktadır.

2. Nüfus-Rızık (Beslenme) Dengesi

"De ki: Göklerden ve yerden size rızık veren kimdir? De ki: Allah!" (Sebe, 24)

"Allah kullarına rızık bol bol verseydi, yeryüzünde azarlardı. Fakat O, (rızık) dilediği ölçüde indirir." (Şûrâ, 27)

Yüzyıllardan beri Dünyadaki nüfus artışı ve sayısı ile ilgili kaygılar belirtilmiş, bilim adamları nüfus artışı ve beslenme ilişkisine dikkat çekmişler ve şu soruyu sormuşlardır: Acaba bir gün nüfusun çoğalmasından dolayı, dünyadaki gıdalar insanlara yetmeyip, açlık ortaya çıkar mı? Yoksa dünya nüfusu ne kadar artarsa artsın dünyadaki gıdalar insanları beslemeye yeterli gelecek midir?

76. Bkz: http://www.tavsan.org/avustralya_istilasi.php

Nüfus artışı ve gıda arasındaki ilişki hakkında ortaya atılan görüşlerin en tanınmış Thomas Robert Malthus (1766–1834) tarafından ileri sürülen teoridir.

Malthus, 1798 yılında yazdığı "*Nüfus Olayı Üzerine Bir Deneme*" adlı küçük risalesinde iki esasa dikkat çekmekteydi: *Birincisi*: herhangi bir kontrol olmazsa, nüfus potansiyel olarak geometrik olarak (yani 1, 2, 4, 8 şeklinde) büyüyecektir. *İkincisi*: en uygun şartlar altında bile araziden alınan üretim en çok aritmetik olarak (1, 2, 3, 4 ...) artacaktır. Sonuç olarak, gıda üretimi, nüfus artışının gerisinde kalacağı için, insanlar açlık ve yoksullukla karşı karşıya kalacak ve kitlesel kıtlıklar olacaktır.

Malthus'a göre, geçmişteki, savaşlar, kıtlıklar ve salgın hastalıklar, nüfus artışını, gıda üretimi ile aynı çizgiye getiren tabii kontrollerdir. Eğer insanlık bu acı veren kontrollerden kurtulmak istiyorsa, nüfus artışını yavaşlatmayı gönüllü olarak uygulaması gerekmektedir. Malthus bu görüşlerini yazdığı anda, Avrupa yeni sanayileşmekte idi. Zenginlik az sayıda kimsenin elinde toplanmıştı, tarımda verimler yüksek değil, açlık ve yoksulluk yaygındı.

Malthus'un bu görüşü oldukça etkili olmuş ve ilim çevrelerinde büyük kabul görmüştür. Nüfusun hızlı artışı karşısında besin kaynaklarının yetersiz kalacağı ve insanların açlıktan öleceğine ilişkin felaket senaryoları yazılmıştır.

Ancak, hadiseler korkulduğu gibi olmadı. Tam tersine Avrupa'da sanayi gelişip yaygınlaştıkça tarım üretimi arttı, insanlar daha iyi beslendiği gibi, tıp, sağlık koruma ve teknolojik gelişmelerle hayat seviyesi hızla yükseldi. 1750–1850 yılları arasında Avrupa'da yüksek nüfus artışları görülmekle birlikte, açlık ve yoksulluk yaşanmadı. Bu yüzden Malthus'un fikirleri o dönemde unutulmaya yüz tuttu. Fakat 1950 sonrasında gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı nüfus artışlarıyla yeniden taraftar bulmaya başladı.

Günümüzde birçok bilim adamı (*Neo Malthusian-Yeni Malthuscular*) Dünya nüfusundaki artışı, hâlâ bir tehdit olarak algılamakta, Dünyanın gelecekte açlıkla karşılaşacağı yönünde görüşler ortaya koymaktadır.

Dünya nüfusu tarih boyunca sürekli artmıştır. Artış oranları başlangıçta yavaş iken, son birkaç asır içinde hızlanmış adeta katlanarak artmaya başlamıştır. 1800'lü yılların başlarında 1 milyar olan Dünya nüfusu, 1930'da 2 milyar, 1960'da 3 milyar, 1976'da 4 milyar, 1987'da 5 milyar, 1997'da 6 milyar ve günümüzde 7 milyara ulaşmıştır.

Evet, Dünya nüfusu hızla artmaktadır. Dünyada her gün yaklaşık 154 bin ölüme karşılık; 368 bin doğum olmakta ve Dünya nüfusu her gün 210 bin kişiye yakın artmaktadır. Günümüzdeki artış hızıyla, saniyede 2-3 kişi, dakikada yaklaşık 140 kişi, günde yaklaşık 210 bin kişi, her ay yaklaşık 6 milyon kişi, her yıl yaklaşık 73 milyon (Türkiye nüfusu kadar) kişi Dünya nüfusuna eklenmektedir.

Dünya nüfusunun sürekli artmasına karşılık, insanların rızık olan besin kaynakları da bir denge içinde artmaktadır. Hatta genel olarak insanların, giderek daha iyi beslendiği ve yaşadığı, dolayısıyla kişi başına daha çok kaynak tükettiği bir gerçektir. İnsanlık tarihinde, bölgesel, kısa süreli bazı olaylar dışında, toplu olarak açlık ve yoksulluk çekildiği görülmemiştir. Dünya genelindeki tarım üretimine bakıldığında, yeterli gıda üretimi her zaman var olmuştur. Ancak, üretilen besin kaynaklarının bölgeler arasında adaletli dağıtılmasına ilişkin problemler vardır. Bölgesel açlıklar, yiyecek bulunamamasından değil, satın alma gücünün yokluğundan kaynaklanmaktadır.

İlmi araştırmalar, Dünyanın potansiyel olarak daha çok nüfusu besleyebilecek tarım ve hayvancılık kapasitesine işaret etmektedir. Birleşmiş Milletler'in 1974 yılında düzenlediği Dünya Nüfus Konferansı'nda sunulan bir raporda, Dünyanın besin kaynakları tam olarak kullanılabilse, 38-48 milyar insanı besleyebileceği belirtilmektedir. Yine, yakın zamanda, BM'e bağlı Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile Uluslar Arası Uygulamalı Sistemler Analiz Enstitüsü'nün 117 gelişmekte olan ülkede yaptığı bir çalışmada, bu ülkelerin en düşük teknolojik düzeydeki tarım üretimlerinin bile 2000 yılı nüfuslarının bir buçuk katını rahatlıkla besleyebilecekleri hesaplanmıştır.

Günümüz Dünyasında açlık ve yoksulluk çeken ülkelerin başında Afrika ülkeleri gelmektedir. Ancak bu ülkelerin durumlarına yakından bakıldığında, ülkedeki açlık ve yok-

sulluğun en önemli nedeninin, iç savaş, kargaşa, sömürge yönetimleri ve diktatörlük olduğu görülecektir. Bu ülkelerde ya düzenli bir tarım üretimi yapılamamakta ya da kaynaklar belli kesimlerin elinde toplanmaktadır. Bunlara en tipik örnek Angola'dır. Uzmanlara göre Angola potansiyel olarak 250 milyon insanı besleyecek potansiyele sahip iken, 10 milyon kişiyi beslemekte zorlanmakta, gıda ihtiyacının yarısını dışarıdan karşılamaktadır. Diğer ülkelerde de durum pek farklı değildir.

Günümüzde sanayileşme ile birlikte zenginlik artmıştır. Sanayi, tarımın da hızla gelişmesine neden olmaktadır. "Yeşil devrim" olarak tanımlanan tarımdaki gelişmelerle verim ve üretim oldukça artmıştır. Sıcaklık şartlarının uygun olduğu yerlerde, sulama ile yılda birkaç kez ürün almak mümkündür. Birçok yarı kurak alanda nadas kaldırılarak, her yıl düzenli tarım yapılır hale gelinmiştir. Besin kaynakları üretimindeki artış, gelişmiş ülkelerde daha belirgindir. Avrupa'da 1950-1985 arasında et üretimi 3 kat, süt üretimi 2 kat artmıştır.

Dünya nüfusunun temel besin kaynağını oluşturan tahılların üretim artışı, nüfus artış hızının üzerindedir. Fazla üretim stoklanmaktadır. Günümüzde Dünya tahıl stoku yıllık üretimin % 20'si kadardır. Bu stokun 2/3'sini gelişmiş ülkeler; 1/3'ini geliştirmekte olan ülkeler kontrol etmektedir.

Malthus'un kehanetleri henüz gerçekleşmemiştir. Günümüzde olduğu gibi, Dünyada her zaman tüm nüfusu besleyecek üretim olmaktadır. İnsanı yaratan Allah, insanların rızkını da fazlasıyla yaratmaktadır. Küçük midenin, küçük bir açlık arzusuna, binlerce nimetiyle karşılık vererek, insanlara olan sonsuz rahmet ve keremini göstermektedir.

3. Toplumdaki Kadın ve Erkek Oranındaki Denge⁷⁷

"Allah, her dişinin neye gebe kalacağını, rahimlerin neyi eksik, neyi ziyade edeceğini bilir. Onun katında her şey bir ölçüyledir." (Ra'd, 8)

"(Allah) dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. Yahut onları, hem erkek hem

77. Bu bölüm Alican Yılmaz tarafından yazılmıştır.

de kız çocukları olmak üzere çift verir. Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir.” (Şura, 49, 50)

Hiç düşündünüz mü: Bulunduğunuz şehirde veya ülkede veya bütün dünyada ne kadar kadın, ne kadar erkek vardır? Kadınlar mı çoktur, yoksa erkekler mi? Yoksa ikisi de eşit midir?

Bu konularda yapılan ilmi çalışmalar, hem şehir, hem ülke, hem de bütün dünya ölçeğinde kadın-erkek oranlarında harikulade bir denge olduğunu ortaya koymaktadır. Nüfus üzerinde yapılan çalışmalara göre, doğumlarda ortalama 105 erkeğe karşılık, 100 kız çocuk doğmaktadır. Erkek bebek ölümleri daha yüksek olduğundan 4 yaş civarında her iki cinsin sayısı dengelenmektedir. Toplumlardaki nüfusa bakıldığında yine kadın ve erkek sayısının dengede olduğu görülmektedir. Bu durum ülkeler düzeyinde böyle olduğu gibi, Dünya genelinde de kadın ve erkek oranları yaklaşık olarak birbirine eşittir. Günümüzde Dünya nüfusu kabaca % 50,5 erkek; % 49,5 kadın şeklinde birbirine yakındır.

Savaşlar, hastalıklar, göç ve doğumda cinsiyet belirleme gibi nedenlerle nüfustaki kadın-erkek oranındaki denge bozulabilmektedir. Ancak kendi haline bırakıldığında zamanla bu oran yeniden dengeye gelmektedir. Örneğin, Kurtuluş Savaşında çok sayıda şehit verildiğinden, toplumda erkekler aşırı derecede azalmış ve kadın-erkek arasındaki denge bozulmuştu. Fakat 1940’dan sonra kadın erkek sayısı yeniden dengeli hale gelmiştir.

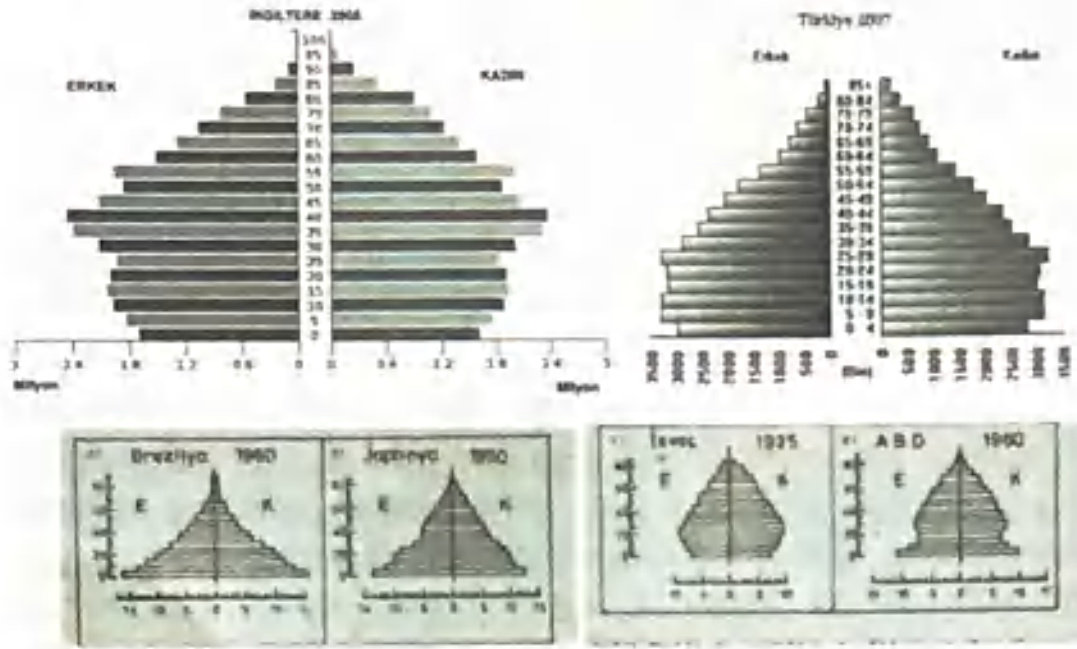
Normal şartlar altında bir ülke ya da bölgede doğumlar, ölümlerden fazladır. Böylece nüfus belli bir ölçüde artmaktadır. Nüfus, bir ülke için ekonomik, siyasi ve askeri açıdan önemli bir kaynaktır. Nüfus artışı, nüfusun dinamik üretken yapısını korumasını ve yenilenmesini sağlar, kaynakları harekete geçirir, zenginlik ve üretim artışı olur.

Sanayi öncesi tarım toplumlarında yüksek doğum ve yüksek ölüm oranları vardı. Günümüzde gelişmiş sanayi toplumlarında düşük doğum ve düşük ölüm oranları vardır. Gelişmekte olan ülkelerde, yüksek doğum devam etmekle birlikte, sağlıktaki iyileşmelerle ölüm oranları düşmekte, dolayısıyla nüfus hızla artmaktadır.

Buraya kadar nüfustaki erkek ve kadın oranı üzerinde durduk. Bundan daha garip olanı ölüm oranlarındaki eşitlik. Şehir, ülke ve dünya çapında nüfus üzerinde yapılan araştırmalarda bazı istisnai durumlar haricinde her yaşta ölen erkek ve kadınların sayısının da yaklaşık olarak birbirine eşit olduğu görülmüştür. Yani bir şehirde bir senede aynı yaşta 50 erkek ölmüşse, aynı yaşta ölen kadınların sayısı da yaklaşık 50 civarında olmaktadır. Bu oranda bazı sapmalar varsa da fazla olmadığı görülmektedir.

Doğum ve ölümlerdeki bu harikulade oranlar bilim adamları tarafından çıkarılmış "nüfus piramidi" denilen şekillerde daha rahat görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda sağ taraftakiler kadın, sol taraftakiler erkek nüfustur.

Nüfusta Dengesizlik ve Sosyal Problemler

Yukarıda belirtildiği gibi şehir, ülke ve dünya çapında bütün toplumlarda kadın ve erkeklerin doğum ve ölüm oranlarında bir eşitlik tesis edildiği, her iki cins arasında bir denge kurulduğu ve bu sayede insanlık âleminin nüfus yönünden dengeli bir hayat sürdüğü görülmektedir. Bu ölçü ve denge ise ister istemez bize doğum ve ölümlerin bir plan dahilinde olduğunu göstermektedir. Bu plan elbette tesadüfün değil, her an bütün insanları gören, bütün hadiselerden haberdar olan, ilim, irade ve kudret sahibi yüce bir yaratıcının eseri olabilir.

Toplumlarda zaman zaman sosyal ve ekonomik şartlar –örneğin savaş- yüzünden, nüfustaki kadın erkek oranında değişmeler olmakta, bu da kadın-erkek arasındaki dengeyi bozabilmektedir. Kendiliğinden meydana gelen değişiklikler genelde toplumlarda pek fazla problem oluşturmamış, zamanla bu problemler ortadan kalkmıştır. Ancak, nüfus artışından endişe duyan bazı ülkelerin nüfusa zorla müdahalesi, yüce yaratıcının insanlık âlemine koyduğu bu ölçü ve dengelerin bozulmasına ve pek çok sosyal problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Nüfusa müdahale eden bazı ülkeler ve problemleri üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Hindistan

Hindistan'da 1960'dan sonra halkın karşı çıkmasına rağmen doğum kontrolü ve az çocuk politikası uygulanmıştır. Bu uygulamada, ikna, korkutma, zorla hamileliğe son verme, hatta kısırlaştırma yollarıyla ailelerin bir, ikiden fazla çocuk sahibi olmaları engellenmiştir. Baskı altındaki evli çiftler sahip olacakları bir iki çocuk için genelde erkek çocuk istediklerinden, kız çocuklarını doğumdan önce veya sonra öldürmüşlerdir.

1990'da UNİCEF'in yayınladığı *"The Lesser Child: The Girl in India"* *"Daha Az Çocuk: Hindistan'da Kızlar"* adlı raporda, Hindistan'da her yıl ölen kız çocukları sayısının, erkeklerinkinden 300 bin fazla olduğu vurgulanmaktadır. Aynı raporda, kız çocuklarının, zehirli meyve yedirilerek, hemen doğumundan sonra boğularak, yiyecek verilmeyerek ve başka "geleneksel" yollarla öldürüldüğü belirtilmektedir. Kız bebeklerin birçoğu da cinsiyet belirleme testinden sonra doğma şansı bile bulamadan öldürülmektedir.

Hindistan hükümeti, 1994'de ultrason tekniklerinin cinsiyet belirlemede kullanılmasını yasakladıysa da doğumdan önce cinsiyet belirlemenin ve kız çocuklarının öldürülmesinin önüne geçememiştir. Erkek çocuğun ailenin geleceğini sağlayacağı, Hindu geleneğine göre babanın ölümü halinde ateşi erkek çocuğun yakması, en önemlisi, evlenmesi halinde babanın eline geçecek olan drahome (kız tarafının

damada vereceği para ya da mal) için erkek çocuk istenmektedir.

Sonuç olarak, Hindistan'da nüfusa aşırı müdahale ve yasaklar, kız çocuğu ölümlerinin artmasına yol açtığı gibi, kadın ve erkek sayısındaki dengeyi bozmuştur.

Birleşmiş Milletler, Hindistan'da her 100 bekâr kadına karşılık, 133 bekâr erkek bulunduğunu rapor etmektedir. Hindistan gibi doğumdan önce cinsiyet belirlemenin yapıldığı ülkelerde erkek oranı belirgin şekilde yüksektir.

Çin

Önceleri yayılmacı nüfus politikası nedeniyle, çok çocuklu büyük aile yapısının teşvik edildiği Çin'de, özellikle 1980 sonrasında, nüfus artışından endişe edilerek, zorla "tek çocuk siyaseti" uygulandı. Nüfus artışını önlemeyi amaçlayan bu uygulamada ailelerin sadece bir çocuk sahibi olmalarına izin verilmekte, ikinci çocuğa sahip olmasın diye çiftlerden birisi kısırlaştırılmakta idi. Hatta Çin'in bazı kesimlerinde bir iki çocuğu olduğu bilinen hamile kadınlar tarlalarında, evlerinde tutuklandılar ve hamileliklerine son verildi. Bu uygulamanın en şiddetlisi Çin'in Güney Doğusunda olmuştur. Burada 1980'li yıllar boyunca yılda yaklaşık en az 20 milyon insanın kısırlaştırıldığı belirtilmektedir.

"Tek çocuk siyaseti" uygulamasında, evli çiftlerin istedikleri tek çocuk da ezici bir çoğunlukla erkek olmuştur. Özellikle kırsal kesimde hem tek çocuk hem de tek çocuğun kız olması kabul edilememiş, yüz binlerce belki milyonlarca kız bebek doğmadan ya da doğduktan sonra öldürülmüştür. Ayrıca, tek çocuk, tek çocuğun da erkek olması, aşırı derecede üzerine titrenen "minik imparatorlar" ortaya çıkarmış ve bu tek çocuğun kötü huy ve tembellikle suçlanacak kadar bozulmasına neden olmuştur. Öyle ki, Çin'de bu çocukları zayıflatma ve ıslah etme merkezleri kurulmuştur.

Sonuç olarak, Çin'de nüfus artışını kısa sürede düşürmek amacıyla yapılan bu uygulama, ülkedeki kadın-erkek dengesini aşırı derecede bozmuştur. Çin'in Güney Doğusunda erkek nüfusun, kadınların üç mislini aştığı belirtilmektedir. Çin hükümetinin yayınladığı rakamlara göre 1995'de, eş

bulamadığı için evlenemeyen otuzlu yaşlarda 10 milyon insan bulunmakta idi. Araştırmacılar, kendine eş bulamayan erkek sayısının, 21. yüzyılın ilk on yılında iki-üç katına çıkacağını belirtmektedir.

Avrupa

Nüfusa aşırı müdahale ve yanlış uygulamaların ortaya çıkardığı diğer bir dengesizlik de, nüfusta azalma ve yaşlanma problemidir. Birçok Avrupa ülkesinde ve gelişmiş bazı ülkelerde, geçmişteki yanlış nüfus politikalarının sonucu olarak, günümüzde nüfusları çok yavaş artmakta, hatta azalmaktadır. Bir ülkede nüfusun azalmadan sürdürülebilmesi için çocuk yapabilecek yaştaki (15-49) kadın başına düşen çocuk sayısı ikiden fazla (2,06) olmalıdır. Avrupa ülkelerinin çoğunda doğum oranları düşüktür. Bu durum ülkeleri gelecek açısından kaygılandırmaktadır. Bu ülkeler nüfuslarını artırmak için büyük çaba sarf etmekte, ancak başarılı olamamaktadır.

Düşük doğum oranı ve uzun yaşama şartlarına bağlı olarak Dünyada yaşlanmanın en fazla hissedildiği yer yine Avrupa ülkeleridir. Bu ülkelerde harcamaların önemli bir kısmı yaşlıların bakımına gitmektedir. Emeklilere ödenen maaş ve harcamalar hızla artarken, çalışanlardan kesilen oran giderek artmaktadır.

Günümüzde birçok Avrupa ülkesinde nüfus durma hatta azalma sürecine girmiştir. Nüfusun üretkenlik oranı, nüfusun yenilenme sınırının altındadır.

Gelişmekte Olan Ülkeler

Gelişmekte olan ülkelerde ise, hızlı bir nüfus artışı vardır. Avrupa ülkeleri ve bazı gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus artışını gelecek açısından bir tehdit olarak görmektedir. Avrupa ülkeleri kendi içinde nüfus artışını hararetle teşvik ederken, gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışını önlemek için doğum kontrolünü teşvik etmektedirler. Özellikle Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri tarafından finanse edilen doğum kontrolü uygulamaları, BM aracılığıyla uygulamaya konulmaktadır.

Önümüzdeki dönemlerde Dünya nüfusunun özellikle Avrupa ülkeleri ve bazı gelişmiş ülkeler aleyhine değişeceği görülmektedir. Nitekim şimdiki artış hızıyla, nüfusun iki katına ulaşması için, Kuzey Avrupa'da 443 yıl, Batı Avrupa'da 741 yıl, Güney Avrupa'da 516 yıl gerekirken, Afrika'da sadece 24 yıl gerekmektedir. Örneğin, Zaire'nin nüfusu yaklaşık 21 yıl sonra iki misline ulaşırken, Danimarka nüfusu 770 yıl sonra iki misli olacaktır. Bu durum Avrupa'nın ve bazı gelişmiş ülkelerin gelecekle ilgili endişelerini ve gelişmekte olan ülkelere nüfus planlamasını neden teşvik ettiğini yeterince açıklamaktadır.

Hûlasa; buraya kadar anlattıklarımız toplumlardaki kadın erkek oranında bir denge olduğunu, fitrata uygun olmayan müdahalelerin nüfustaki dengeyi bozarak pek çok sosyal problemlere sebep olduğunu ortaya koymaktadır.

IV. CANLI BEDENİ

*Ve bilhassa o hadsiz milletlerin hadsiz efradından bir tek ferdin âzası, cihazatı, duyguları o derece hassas bir mîzânla birbiriyle münasebetdar ve müvazenettedir ki; o tenasüb, o müvazene, bedahet derecesinde bir **Sâni-i Adl ve Hakîm'i** gösteriyor.*

Şerh

Bu paragrafta Üstad, bütün canlıların fertlerindeki ölçüden bahsetmektedir. Biz burada örnek olarak yalnızca insan vücudundan bahsetmeyi yeterli buluyoruz.

1. İnsan Vücudunda Denge ve Simetri

"İnsanlara dış âlemde ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'an'ın) hak olduğu, onlara iyice belli olsun." (Fussilet, 53)

"Sizin yaratılışınızda ve (Allah'ın) yeryüzünde yaydığı canlılarda, inanan bir toplum için âyetler (deliller) vardır." (Casiye, 4)

Bazı âyetlerde Allah'ın varlıkları yaratıp, onları tesviye ve takdir ettiği, yani onları belli ölçülere göre yarattığı ifade edilir. Örneğin bir âyette "(O Allah) ki: yarattı ve tesviye etti,

(sonra) takdir etti ve yol gösterdi.”⁷⁸ buyrulur. Bu âyet umumî olarak bütün varlıkların bilhassa bitki ve hayvanların belli ölçülere, miktarlara göre yaratıldığını göstermektedir. Canlı varlıkların azaları adeta bir kalıptan çıkmış gibi birbirine eşit kılınmıştır. Allah onların her birine dünyada yaşayabilmesi için gerekli tabiatları, mizaçları ve cihazatı vermiş, her birini yaratılışına uygun fiillere yönlendirmiş, maksatlarına ulaşacakları yolları göstermiştir.⁷⁹

Bu varlıklar içinde insan eşref-i mahlûkat olarak en güzel biçimde yaratılmıştır. Onun yaratılışında pek çok harika ölçüler gözetilmiştir. Bu konuda bir âyette “Ey insan! İhsanı bol Rabbine karşı seni aldatan nedir? O Allah ki seni yarattı, seni düzgün ve dengeli kılıp, ölçülü bir biçim verdi. Seni istediği her hangi bir şekilde parçalardan oluşturdu”.⁸⁰ buyrulmuştur.

Ayetteki “adeleke” (عدلک) kelimesini müfessirler “bünye ve uzuvların düzgün, ölçülü ve mutedil olması, azalar arasında uyum ve denge olması” şeklinde tefsir etmişlerdir. Bu konuda İbn Abbas “Belini doğrulttu, dik ve dengeli kıldı, eğri belli hayvanlar gibi yapmadı.” demiştir.⁸¹ Müfessir Mukatil de “Allah tarafından insana iki göz, iki kulak, iki el ve iki ayak verilmiş ve bu azalar arasında tam bir denge ve oran gözetilmiştir. Mesela, iki elden biri diğerinden uzun veya iki gözden biri diğerinden daha büyük yaratılmamıştır.”⁸² demiştir.

Bu ifadeler insan vücudundaki simetrik yapıyı nazara vermektedir. Simetri, bir doğru veya düzlemin iki tarafında bulunan şekillerin ölçü, düzen bakımından birbirinin aynı ve eşit olması demektir.⁸³ İnsan vücudu yukarıda müfessirlerinde belirttiği gibi simetriktir. Sağ ve sol taraflarımızdaki

78. A’la, 2, 3.

79. Mehmet Vehbi Efendi, Hülasatü’l-Beyan, c. 16

80. İnfitar, 6-8

81. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, Sadeleştiren: İsmail Karaçam ve arkadaşları, Azim Dağıtım, İstanbul, tsz., c. 9, s. 51

82. Razî, a.g.e., c. 16, s. 81

83. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2011, s. 1110

bütün organlarımızın hepsi -gözler, kaşlar, kulaklar, yüz, eller, ayaklar- simetrik, yani birbirine eşit ve birbirinin aynıdır. Simetri yalnızca insan vücudunda değil, kâinattaki canlı cansız pek çok şeyde, hayvan ve bitkilerde, hatta bitkilerin yaprak, çiçek ve meyvelerinde de müşahade edilir.

Müfessirlerin âyeti tefsir ederken simetriyi nazara vermeleri âyetin manasına uygundur. Fakat kanaatimizce âyetin manası yalnızca zikredilenlerle sınırlı değildir. İnsan vücudunda simetrinin de ötesinde pek çok dengeler ve ölçüler vardır. Âyetin insanın maddî veya manevî bütün cihazlarında var olan ölçü ve dengelerden bahsediyor olması daha makul görünmektedir. Aşağıda buna dair bazı örnekler üzerinde durulacaktır.

2. İnsanlardaki Zekâ Dağılımındaki Denge

İnsan ruhuna Allah tarafından pek çok isti'dad ve kabiliyetler yani yetenekler yerleştirilmiştir. Bir yeteneğin her hangi bir kimsede hiç olmadığı ileri sürülemez. Her yetenek her insanda bulunur. Ancak bunların miktarları farklıdır. Biyolojik olsun, psikolojik olsun bütün özellik ve yeteneklerin toplumdaki insanlarda belli bir miktara göre dağılmış olduğu da müşahade edilmiştir. Örneğin, insanlar arasında zekâ bakımından büyük farklar vardır. Fakat bu farklılıklarda belli ölçülere göre bir dağılım olduğu görülür.

Psikologlar insanlar arasında değişen zekâ farklılıklarını ölçmek için "IQ"⁸⁴ olarak adlandırılan bazı testler geliştirmişler ve bu testler sayesinde, insanların zekâ seviyelerini matematiksel olarak ifade etmişlerdir. IQ testleriyle yapılan ölçümlerde toplumdaki zekâ dağılımının belli bir ölçüye göre olduğu ortaya konulmuştur.⁸⁵

Psikologların yaptığı çalışmalar sonucu zekâ seviyesi hakkında şu neticelere ulaşılmıştır:

84. "IQ", İngilizce "intelligence quotient" (zeka bölümü) kelimelerinin ilk harfleridir.

85. Feriha Baymur, *Genel Psikoloji*, İnkılap ve Aka, 1978, s. 243

Grafikte 100 rakamı ortalamayı göstermektedir.

İnsanların yaklaşık üçte ikisi (% 68) 85 ile 115 IQ aralığındadır. Bu alan normal zekâ olarak adlandırılır. 70 ile 85 arasında olan % 13 kadarı geri zekâlılığa yakın, 115 ile 130 arasında olan % 13 kadarı da üstün zekâlılığa yakındırlar.

İnsanların % 95'i ise, 70-130 IQ aralığındadır.

IQ'su aşırı derecede düşük ve aşırı yüksek değerlere ender rastlanır. Bunlardan IQ'su 70'in altında olanlar zekâ geriliğine işaret eder. IQ'su 130 ve üzerindeki ise, **üstün zekâlı** demektir. Geri zekâlı olanlarla, üstün zekâlı olanların oranı aynıdır ve toplumda yaklaşık % 2 civarındadır.⁸⁶

Bu izahlar ister istemez insan iradesi dışında gizli bir elin, insanların zekâ seviyesinde bir düzenleme, ayarlama yaptığını göstermektedir.

3. İnsanların Boylarındaki Denge

72

Toplumda zekâ dağılımı belli bir ölçüye göre olduğu gibi, insanların boylarında da benzer bir eğilim olduğu görülmüştür. Örneğin, aynı yaşta ve aynı cinsten bir gurubun boyları ölçülecek olsa, bunların en kısa boyludan en uzun boyluya kadar bir sıraya girdiği görülür. Ancak ilginç olan

86. Rod Plotnik, *Psikolojiye Giriş*, Kaknüs Yayınları, s. 288

nokta, büyük çoğunluğun orta boylu olup, bunlardan çok kısa ve çok uzun boylu olanların azınlıkta kalmasıdır.

Bunların bir eğrisi meydana getirilecek olursa, orta boylardaki yığılma, çok uzun ve çok kısa olan bireylerin sayısının azlığı, çan şeklinde bir eğri meydana getirir. Buna normal dağılma eğrisi, normal olasılık eğrisi ya da Gaus eğrisi denir.⁸⁷

4. Altın Oran

a. Altın oran nedir?

“Yarattığı her şeyi güzel yaptı”. (Secde, 7)

“(Allah) her şeyi aded olarak saydı.” (Cin, 28)

Altın oran, diğer adıyla ilahî oran 1, 618 sayısıdır. Altın oran Fibonacci sayı sistemiyle de ilişkili olduğu için ondan da bahsetmeliyiz. Fibonacci sayı sistemi, bir sayının kendinden bir önceki sayı ile toplanmasıyla oluşturulan sayılar sistemidir.

1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, 377, 610, 987, 1597, 2584, 4181, 6765...

Bu sayı sisteminde 13. sıradan önceki her hangi bir büyük sayıyı, kendinden bir önceki sayıya böldüğümüzde ya altın oran ya da ona yakın bir sayı çıkmaktadır. Fakat 13. Sıradan itibaren hangi sayı kendinden bir önceki sayıya bölünürse bölünsün daima “altın oran” yani 1,618 rakamı çıkmakta ve bu sayı sabitlenmektedir. Serideki sayıların birbirlerine bölümü ve neticeleri aşağıda gösterilmiştir:

$$1 / 1 = 1$$

$$2 / 1 = 2$$

$$3 / 2 = 1,5$$

$$5 / 3 = 1,666.$$

$$8 / 5 = 1,6$$

$$13 / 8 = 1,625$$

$$21 / 13 = 1,615.$$

$$34 / 21 = 1,619.$$

$$55 / 34 = 1,617.$$

$$**89 / 55 = 1,618...**$$

$$144 / 89 = 1,617.$$

$$**233 / 144 = 1,618**$$

$$377 / 233 = **1,618**$$

$$610 / 377 = **1,618**$$

$$987 / 610 = **1,618**$$

$$1597 / 987 = **1,618**$$

$$2584 / 1597 = **1,618**$$

$$4181 / 2584 = **1,618**$$

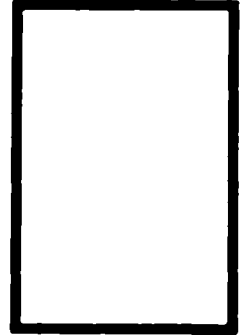
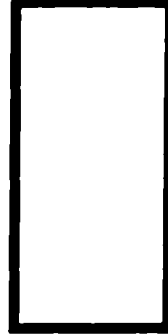
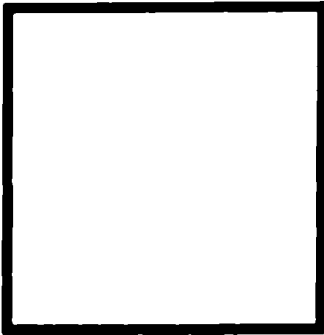
$$6765 / 4181 = **1,618**$$

$$10946 / 6765 = **1,618**$$

$$17711 / 10946 = **1,618**$$

$$28657 / 17711 = **1,618**$$

1,618 sayısına verilen ehemmiyet onun estetik özelliğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin aşağıdaki şekillerden hangisi sizce daha zariftir?

Muhtemelen sondaki dikdörtgeni seçtiniz. Çünkü bu dikdörtgende altın oran kullanılmıştır. Altın oran fıtraten bize daha güzel görünmektedir.

Altın oran hangi varlıkta görünüyorsa, ona estetik bir güzellik kazandırmaktadır. Yapılan araştırmalarda galaksilerde, güneş sistemindeki gezegenlerde, pek çok hayvan vücudun-

da, bitkilerde, çiçeklerde bu orana rastlanmıştır. İnsan vücudunda da çoklukla görülmektedir.

Tabiattaki eserlere güzellik katan bu oran, insanlar tarafından bilhassa mimarî, resim ve heykel sanatlarında güzelliği artıran bir unsur olarak kullanılmıştır.

Biz burada numune olarak yalnızca insan vücudunda görülen ilahî oranla ilgili bazı örnekler vermek istiyoruz.

b. İnsan Vücudundaki Altın Oran ve Ölçüler

"Biz insanı en güzel biçimde yarattık." (Tin, 4)

İnsan vücudu araştırıldığında onun pek çok ince hesaplara göre planlanarak yaratıldığı görülmektedir. Bu planda altın oranın önemli bir yeri vardır. Yalnız bu oranın bilim adamları ve sanatkârların ortaklaşa kabul ettikleri "ideal insan vücudu" için geçerli olduğunu da söylemeliyiz. Bununla beraber diğer insanlarda da altın orana yakın ölçüler vardır.

İnsan vücudundaki bir kısım ölçüler ve altın oranlar şöyledir:

Eğer ayaklarımızı birleştirip, ellerimizi yere paralel düz olarak açarsak, kendimizi tam bir kare içine almamız mümkündür. Diğer ifadeyle, milimetrik olmasa da kollarımızı iki yana açtığımızdaki genişlik, vücudumuzun boyu ile aynıdır.

Eğer ellerimizi, ayaklarımızı açılı bir şekilde açar ve etrafımızda bir daire çizersek, bu dairenin merkezi tam göbeğimize gelir.

Yetişkin bir erkeğin boyu ortalama kendi kafasının 8 mislidir.⁸⁸ Baş ile göbek arası mesafe 3 kafa uzunluğu, göbek ile ayak ucu mesafesi 5 kafa uzunluğu kadardır. Bu yüzden burada tam bir altın oran görülmektedir. Çünkü yukarıda Fibonacci serisinde 2-3-5-8 rakamlarının ardı ardına geldiğini görmüştük. Burada da insan vücudunda bu oranların olduğunu görüyoruz. Örneğin 1,60 boyundaki bir adamın kafası 20 cm'dir. Öyleyse göbeğe kadar olan mesafe 60 cm, göbekten ayak ucuna kadar olan mesafe ise 100 cm'dir.

Göbekten ayak ucuna kadar başka bir altın oran daha vardır. Yukarıda göbekten ayak ucuna kadar 5 kafa uzunluğu

88. Kadınların boyu 6.5 ile 7.5 kafa yüksekliği kadardır.

olduğunu söylemiştik. Bu mesafenin göbekte diz kapağı arası 3 kafa uzunluğu, dizle ayak ucu arasındaki mesafe ise 2 kafa uzunluğu kadardır. Yani 1,60 boyundaki adamın göbekte ve diz arası 60 cm, diz ayak arası 40 cm'dir. Yukarıda 3-5-8 rakamları, burada da 2-3-5 rakamları görülmektedir.

İki omuz arası mesafede iki kafa uzunluğu kadardır. Yani 1,60'lık adamın iki omuz genişliği 40 cm'dir.

İnsan yüzünde de altın oran görülür.

Saçlarımızın başladığı yerle kaşlar arası (alın), kaşla burun altı ve burun altı ile çene ucu arası birbirine eşittir.

Başın genişliği, yüksekliğinin üçte ikisi kadardır (saçın yüksekliği hariç).

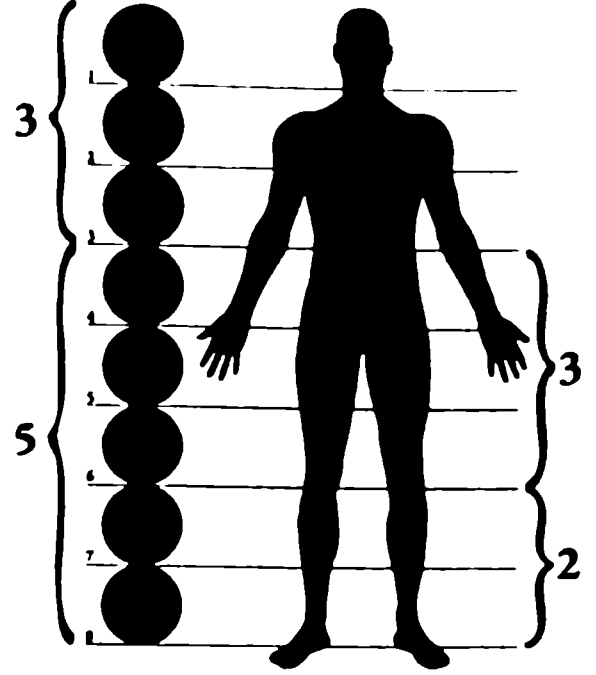
Diğer bir deyişle baş; genişliği iki buçuk, yüksekliği üç buçuk birim boyutlarında bir dikdörtgen içinde yer alır.

Gözü birim olarak aldığımızda ise başın yüksekliği yedi, genişliği beş göz büyüklüğü kadardır.

Kulak, kaş ile burun alt noktası arasındaki mesafede yer alır. Burun genişliği iki göz arasındaki mesafeye eşittir.

Ayrıca iki göz arası bir göz genişliği kadardır. Burun genişliği bir göz genişliği kadardır.⁸⁹

Kollarımızda da altın oran vardır. Kolları dirsek büyük ve küçük olmak üzere iki kısma ayırır. Kolumuzun üst kısmının alt kısmına oranı altın oranı vereceği gibi, kolumuzun tamamının üst kısma oranı yine altın oranı verir.

89. Oranlar ve resimler için bkz. *Grafik Ve Fotoğraf, İnsan Figürü Çizimi*, Megep (Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 2008; *Grafik ve Fotoğraf, İnsan Başı Çizimi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2012

Vücudumuzda -bilhassa yüz ve ellerde hatta dişlerde- bu saydıklarımızdan başka altın oranlar vardır. Fakat biz bu kadarını yeterli görüyoruz.

İnsan vücudundaki bu harikulade planları ve ölçüleri yapmak şuursuz sebeplerin, tesadüflerin işi olamaz. Bütün bu olayları tesadüfe vermek delilsiz bir iddia olmaktan öteye gidemez. İnsan vücudunda ve bütün varlıklarda görülen bu hassas ölçüler ancak her işinde hikmet olan, ilim, irade ve kudret sahibi olan Allah'ın işleridir.

5. Sıhhat ve Denge

İnsan vücudundaki organlarda ve organların çalışmalarında da mükemmel bir denge hali görülmektedir.

İnsan vücudu sistemlerden, sistemler organlardan, organlar dokulardan, dokular hücrelerden oluşur. Her birimin kendine göre bir vazifesi vardır. Bununla beraber her birim –alt ve üst- diğer birimlerle ortaklaşa bir çalışma yapar. Her birimin kendi bünyesinde ve diğerleriyle beraber ortaklaşa yaptığı çalışmalarda harikulade bir yardımlaşma, ahenk ve denge vardır. Bu yardımlaşma veya dengeler sayesinde hayat devam eder, onlardan birinin bozulması insan hayatını tehlikeye sokar.

Buzdolaplarında bilindiği gibi bir ısı düzenlemesi yapılmıştır. Bu düzenlemeyle buzdolabı ısısı daima sabit tutulur. Örneğin buzdolabının -1 dereceye ayarlandığını düşünelim. Buzdolabının kapısı her açıldığında içeriye sıcak hava girer ve buzdolabının harareti artar. Böyle durumlarda buzdolabı otomatik olarak çalışmaya başlar ve ısıyı tekrar -1 dereceye getirinceye kadar çalışır, o dereceye geldiğinde de durur.

İnsan vücudunda da kudret-i ilahi tarafından buna benzer bir ayar yapıldığı görülmektedir. Buna bilim adamları otonom sinir sistemi demişlerdir. Örneğin acıktığımız zaman kandaki şeker oranı düşer. Bu ise insanda açlık hissini netice verir. Yemek yenilip de insan doyduğunda tokluk hissi ortaya çıkar ve yemeğe olan ihtiyaç hissi durdurulur.

Benzer bir faaliyette alyuvarlarda görülür. Kandaki alyuvarlar azaldığında ilikler faaliyete geçer ve alyuvar üretir-

ler. Alyuvarlar belli bir miktara ulaştığında iliklerdeki üretim durdurulur.

Yeme ihtiyacı ve alyuvarların üretiminde olduğu gibi hemen hemen vücuttaki bütün faaliyetlerde benzer bir ayar yapıldığı görülmektedir. Vücutta her hangi bir eksiklik olduğunda organizma faaliyete geçmekte, ihtiyaç temin edildiğinde ise faaliyet durdurulmaktadır.

Vücutta yapılan dengeleme faaliyetlerinin bozulmasıyla hastalıklar ortaya çıkar. Çünkü sıhhat vücudun dengeli olması, hastalık ise bu dengenin bozulması demektir. Eskiden hekimler, vücutta dört sıvının (kan, balgam, safra, sevdâ) olduğunu, bütün hastalıkların bu dört sıvının dengesinin bozulmasıyla ortaya çıktığını söylüyorlardı. Artık bu görüş terk edilmiştir. Fakat hastalıkların dışarıdan veya içeriden bir sebeple vücudun pek çok dengelerinden birinin bozulmasıyla olduğu da bugün kabul edilen gerçeklerdendir.

Vücuttaki bazı dengeler ve bu dengelerin bozulması üzerinde duralım.

a. Vitaminler ve Demir

Vitamin, vücuttaki biyolojik olayların normal olmasını ve dengeli gelişmeyi sağlayan organik maddelerdir. Vitaminler dışarıdan aldığımız yiyeceklerde hazır olarak bulunurlar. Bilim adamları 20 kadar vitamin olduğunu, bunların 14 tanesinin vücut için zaruri ihtiyaç olduğunu söylemişlerdir.

Yiyecekler vasıtasıyla dışarıdan aldığımız vitaminlerin belli bir miktarına ihtiyacımız vardır. Bu miktarın az alınması veya çok alınması vücudun dengesini bozar ve hastalıklara sebep olur. Örneğin yüzyıllar öncesinde uzun seferlere çıkan denizcilerde C vitamini eksikliğinden kaynaklanan skorbüt denilen hastalık görülmüş ve bu yüzden çoğu ölmüştür. Daha sonraları portakal, limon gibi meyvelerin bu hastalığa iyi geldiği anlaşılmış ve bu yolla tedavi yoluna gidilmiştir. Bu tür meyvelerde C vitamini olduğu ise 20. yüzyılda ancak keşfedilmiştir.

Vücuttaki demir miktarında da hassas bir ölçü vardır.

Vücudumuzun ortalama 4 veya 5 gram demire ihtiyacı vardır. Bu demiri yediğimiz yiyeceklerden elde ederiz. Bununla beraber vücudumuzda her gün 1 mg civarında demir kaybı olur. Bu kaybı aldığımız gıdalardaki demir sayesinde telafi ederiz. Böylelikle vücuttaki demir oranı muhafaza edilmiş olur.

Ayrıca demirin vücutta birikmemesi için Allah tarafından bir kontrol mekanizması oluşturulmuştur. Bağırsakların iç yüzeyini örten hücre tabakasında hassas bir mekanizma tarafından demir vücuda alınır, fazlası frenlenir ya da ihtiyaca göre artırılır. Bu kontrol mekanizması sağlıklı çalışmadığı zaman hastalıklar ortaya çıkar. Vücuttaki demir miktarının azalmasıyla kansızlık, aşırı çoğalması neticesinde organların fonksiyon bozukluğuna sebep olan hemokromatoz denilen hastalık ortaya çıkar.

İnsan vücudunun vitaminlere veya demire muhtaç olması, bu vitaminlerin de dış âlemdeki yiyeceklerde olması, vücudun bu ihtiyaçlarını gıdalardan belli bir miktar alması, bu işlerin daha önceden planlandığını, ayarlandığını açık bir şekilde göstermektedir.

b. İç Salgı Bezleri ve Denge

Vücuttaki en mühim dengelerden biri de iç salgı bezlerinin salgıladıkları hormonlarda görülür.

İnsan vücudunda hormon salgılayan altı adet iç salgı bezi vardır. Bu bezler salgıladıkları hormonları doğrudan kana bırakırlar. Kana karışan bu hormonlarda insan vücudunda değişikliklere sebep olurlar. Eğer bu hormonlar vücudun ihtiyacından az veya çok salgılanırsa vücuttaki denge bozulur. Bunların bir kaçı üzerinde duralım:

Beynin arka tarafında bulunan hipofiz bezinin ürettiği hormonlardan biri büyüme hormonudur. Salgılanan büyüme hormonu eğer ihtiyaçtan az olursa kişinin büyümesi yavaşlar, cücelik ortaya çıkar. Eğer hormonda fazlalık olursa bu defada aşırı büyüme –devlik- ortaya çıkar.

Nefes borusunun ön kısmında olan tiroid bezinin salgıladığı hormon ise, beden metabolizmasını, oksijen kullanımını ve vücut ısını ayarlar. Eğer tiroid bezi hormonu fazla olursa

kişi çabuk heyecanlanır, sürekli gergin olur, uyumakta güçlük çeker, sürekli terleme ve kalp atışında artma olur. Eğer hormonda azalma olursa, kişide bedensel ve zihinsel büyüme durur. Kişi kendini cansız ve devamlı yorgun hisseder.

Adrenal bezleri "androjen" ve "estrojen" denilen cinsiyet hormonlarını üretirler. Her iki hormon erkeklerde ve kadınlarda vardır. Fakat erkeklerde androjen, kadınlarda ise estrojen daha baskındır. Bu hormonların dengesi bozulursa kişinin fiziki yapısında ve davranışlarında değişimler olur. Eğer bir kadında erkeklerde baskın olması gereken androjen baskın olursa sesi kalınlaşır, yüzündeki tüyler sakala dönüşür. Bir erkekte kadında olması gereken estrojen baskın olursa sesi incelik, sakalı çıkmaz, göğüste büyüme başlar.

c. Kalp ve Kan Basıncı

Kalbin çalışmasında da mükemmel bir denge vardır.

Kalp kasılıp gevşeyerek dakikada yaklaşık 70 defa atar ve her kalp atımında yaklaşık 70 ile 100 cm³, dakikada ise 5 litre kanı atar damarlara pompalar. Kalbin bu pompalama esnasında damarlara yaptığı basınca tansiyon denir. Bu basınç sayesinde kan bütün vücudu dolaşarak organ ve dokuların ihtiyaçları giderilir. Böylelikle insan hayatı devam eder.

Kalbin damarlara uyguladığı basıncın normal bir seyri vardır. Fakat yaş, heyecan, ruhi ve fiziki yorgunluklar, açlık ve tokluk halleri, cinsiyet, gıda tarzı gibi durumlarda bu basınç değişir. Örneğin koşma, heyecan, öfke gibi durumlarda basınç artar. Dinlenme, uyuma gibi durumlarda ise, basınç yavaşlar. Bu yüzden günün her saatinde tansiyon değişiklik arz eder.

Kalbin yaptığı basınçta aşırı artmalar veya azalmalar hayatı tehlikelere sebep olabilir. Tıp dilinde aşırı yüksek basınca hipertansiyon, düşük tansiyona da hipotansiyon denilmektedir. Hipertansiyon, kalp hastalığına, kalp yetmezliğine, felce, boyun ve bacak damarlarında tıkanmaya, böbrek hastalığına sebep olabilir. Düşük tansiyon, vücuttaki sodyum ve iyonların dengesizliği ve yetersizliğinde baş göster-

mektedir. Tansiyon düşüklüğünde sık görülen şikâyetler baş dönmeleri, kulak çınlaması ve bayılmadır.

Hülasa; buraya kadar anlattıklarımız, insan vücudunda duygular yönünden, fizikî yönden, vücuttaki maddeler ve organların faaliyetleri yönünden harikulade bir denge ayarı yapıldığını göstermektedir. Vücuttaki maddelerden veya faaliyetlerden her hangi birinde meydana gelen azalma veya çoğalma dengeyi bozmakta ve hastalıklara sebep olmaktadır.

Vücuttaki bu hassas denge ayarı elbette kendiliğinden olmuş değildir. Bu ayarlar insanı yaratan zatı açıkça göstermektedir.

V. HÜCRE

Ve bilhassa her ferd-i hayvanînin bedenindeki

- hüceyratın
- ve kan mecralarının
- ve kandaki küreyvatin
- ve o küreyvattaki zerrelerin

o derece ince ve hassas ve harika müvazeneleri var.

1. Hücrelerdeki Dengeler

İnsan vücudundaki hücrelerde de harikulade dengeler müşahade edilmektedir.

Oda manasına gelen hücre, canlı varlıkların yapı ve görev bakımından en küçük parçasıdır. Bu yüzden bir buğday filizi, kule; küçük hayvanlar, odalardan müteşekkil bir saray; insan ve diğer büyük canlılar ise, büyük bir hücre şehri gibidir.

Bir hücrenin genişliği ortalama 0.02 mm olup, gözle görülemeyecek kadar küçüktür. Bununla beraber sanat yönünden harikulade bir büyüklüğü vardır. Bir hücre 100 bin kere milyon atomun bir araya gelmesiyle oluşmuş; mükemmel

şekilde dizayn edilmiş binlerce grift moleküler makine içeren, gerçek bir mikro minyatür fabrika gibidir.⁹⁰

İnsan vücudunda yaklaşık 200 çeşit hücre olduğu tesbit edilmiştir. Bütün vücuttaki hücrelerin sayısı ise yaklaşık 100 trilyondur. Her hücre çeşidinin faaliyeti ve ömrü farklıdır. Ortalama her saniyede 50 milyon hücre ölmekte, ölenlerin yerine de bir o kadarı üretilmektedir. Bu yoğun trafiğin dengeli bir şekilde düzenlenmesi sayesinde hayatımız sükûnet içinde devam etmektedir. Sürekli hücre kaybına mukabil aynı oranda yeni yeni hücreler oluşmazsa veya hücre kaybına mukabil aşırı hücre üretimi olursa denge bozulur, hastalıklar ortaya çıkar ve vücudun hayatı tehlikeye girer. Örneğin kanser, hücrelerin aşırı, dengesiz çoğalmasından kaynaklanan en tehlikeli hastalıklardan sadece biridir.

Son 20-30 yılda yapılan araştırmalarla hücrelerde programlı hücre ölümü (apopitozis) denen bir mekanizmanın varlığı anlaşılmıştır. Bu mekanizma muhtelif hücrelerin farklı hayat sürelerini belirler. Bu faaliyet hücrelerdeki gelir gider dengesinin muhafaza edilmesinde önemli bir yer tutar.

Sadece bu apopitozis mekanizması hakkında ciltler dolusu malumat ortaya çıkmıştır ve birçoğu genetik kontrolde olan çeşitli alt mekanizmaların çevresel faktörlerle olan ilişkileri de düşünülürse insan aklının her tarafını kuşatamadığı, bize göre çok karmaşık bir düzenin mevcudiyeti çok parlak biçimde görünmektedir.

2. Alyuvarlar

Hücrelerin en önemlilerinden biri alyuvarlardır.

Alyuvarlar kırmızı kan hücreleridir. Kemik iliğinde yapılırlar ve kana karışırlar. Erkeklerde 1 mm³ kanda 5 veya 5,5 milyon, kadınlarda ise 4,5 veya 4,8 milyon kadar bulunur. Alyuvarlar, kan içinde oksijen ve karbondioksit taşırlar. Dolaşım esnasındaki ortalama hayat süreleri 120 gün kadardır.

Alyuvarların azalma ve çoğalmaları esnasında miktarlarında mükemmel bir dengelenme faaliyeti görülür. Yaklaşık bir dakikada 150 milyon alyuvar tahrip olur. Onların yeri-

90. John Lennox, *Aramızda Kalsın Tanrı Var*, s. 167

ne de aynı miktarda yenileri gelir. Alyuvar miktarı normalin altına inecek olursa kemik iliği uyarılır ve yeni hücreler üretilir. Böylece hücre eksikliği giderilir. Alyuvar sayısı normal seviyenin üstüne çıkınca kemik iliği yavaşlar. Bu ayarlama böbreklerden salgılanan bir hormon ile olur.

Deniz seviyesinden yükseklerle çıkıldıkça havanın oksijen miktarının azalmasına bağlı olarak kanda alyuvar miktarı artar. Yine yükseklikte kanda alyuvar yaşama süresi de artar.

3. Akyuvarlar

Alyuvarlara benzeyen diğer bir hücre çeşidi de akyuvarlardır.

Akyuvar denilen küçük beyaz hücreler için, Allah'ın vücudumuza yerleştirdiği askerler veya ordu diyebiliriz. Onlar düşmanımız olan mikroplara karşı vücudumuzu korurlar.

Akyuvarlar da, alyuvarlar gibi kemik iliğinde yapırlar ve kana karışırlar. Normalde 1 mm³ kanda 4 ile 10 bin arası akyuvar bulunur. Bulaşıcı hastalıklarda, bu sayı daha da artar ve 1 mm³ kanda 30.000 ile 50.000 civarında olurlar.

Akyuvar sayısının normalin altına inmesinde veya artmasında yine hastalıklar ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

[Buraya kadar zikredilen misaller] bilbedahe isbat eder ki:

*Her şeyin dizgini elinde ve her şeyin anahtarı yanında ve bir şey bir şeye mani olmuyor.. bütün eşyayı bir tek şey gibi kolayca idare eden bir tek **Hâlık-ı Adl ve Hakîm'in** mîzânıyla, kanunuyla, nizamıyla terbiye ve idare oluyor.*

Haşrin mahkeme-i kübrasında mîzân-ı azîm-i adâletinde cin ve insin müvazene-i a'mâllerini istib'ad edip inanmayan, bu Dûnyada gözüyle gördüğü bu müvazene-i ekbere dikkat etse, elbette istib'adı kalmaz.

Şerh

Kitabımızın başında *"Hiçbir şey yok ki, onun hazineleri bizim katımızda olmasın. Biz ondan ancak belli bir miktar indiririz."*⁹¹ Âyetini ve benzer âyetleri zikretmiştik. Fen bilimlerinden buraya kadar aktardığımız izahlar da, hücreden Samanyolu galaksisine varıncaya kadar her yerde ölçüler, dengeler olduğunu göstererek, Kurân'ı teyit etmektedir. Buraya kadar yaptığımız izahları kısaca şöyle hulasa edebiliriz:

- Kâinat büyük bir patlama ile yaratılmış, arkasından da muazzam bir hızla genişlemeye başlamıştır. Bilim adamları bu genişleme esnasında, genişleme hızı ile çekim kuvveti arasında harikulade bir ölçü ve denge olduğunu tesbit etmişlerdir.
- Kâinatın oluşumundan sonra dört temel kuvvet yaratılmış ve bu kuvvetler arasında oranlar ve ilişkiler konulmuştur. Bu ilişki ve oranlarda cüz'i bir değişiklik, bütün kâinatta bilhassa canlıların hayatında büyük değişikliklere hatta onların yokluğuna sebep olacak niteliktedir.
- Çekim gücü ve merkezkaç kuvvet arasında oluşturulmuş denge sayesinde, Ay ile Dünya, Dünya ile Güneş, Güneş ile gezegenler, Güneş sistemi ve galaksi, galaksimiz ve diğer galaksiler arasında bir birliktelik oluşturulmuştur. Bu dengelerdeki az bir değişiklik bütün kâinatta devasa değişiklikleri netice verecek özelliktedir.
- Dünyanın Güneş etrafında dönmesinde ve aralarındaki mesafede, atmosferin büyüklüğünde, atmosferdeki gazların oranında, ozon tabakasında önemli ölçüler tesis edilmiştir. Bu ölçülerdeki az bir değişiklik yeryüzündeki hayatın bitmesine sebep olacak niteliktedir.
- Dünyada her saniye yaklaşık 16 milyon ton su buharlaşmakta, 16 milyon ton su da yağmur olarak yeryüzüne inmektedir. Böylelikle tonlarca tuzlu su, tatlı suya dönüşmekte, yeryüzündeki hayat devam edebilmektedir.
- Yeryüzündeki bütün bitki ve hayvanlara bir yayılma, çoğalma meyli verilmiş, fakat onların aşırı derecede çoğalıp yeryüzündeki dengeyi bozmaması için, önlerine başka can-

lılar da konularak ekolojik bir denge oluşturulmuştur. Zaman zaman insanların bilerek veya bilmeyerek bu ekolojik dengeyi bozdukları müşahade edilmektedir.

- Yapılan araştırmalar toplumdaki kadın, erkek oranlarında da bir denge olduğunu göstermektedir. İnsanların müdahale etmemesi şartıyla doğum ve ölüm hadiselerinde kadın ve erkek sayılarının birbirine eşit olduğu görülmektedir.

- Toplumı oluşturan fertlerin boyları, zekâları incelendiğinde, boy ve zekânın toplumda belli ölçülere göre dağıtıldığı görülmüştür.

- İnsan, hayvan ve bitki vücutları incelendiğinde, hepsinde simetrik bir yapı olduğu, yine bu canlı vücutlarında altın oran'a uygun ölçüler olduğu görülmektedir.

- İnsan vücudunun vitaminlere belli oranda muhtaç olduğu, bunların azalması veya çoğalmasıyla insan hayatının tehlikeye girdiği; vücuttaki hormonların da belli bir miktardan az veya fazla oluşu insan hayatında sıkıntılara sebep olduğu görülmektedir.

- En küçük yapı birimi hücrelerde de -örneğin, alyuvar ve akyuvarlarda- dengeli azalma ve çoğalmalar görülmektedir. Bu hücrelerin azalma ve çoğalmalarındaki denge bozulduğunda insan hayatı tehlikeye girmektedir.

Bilimlerin, bize sunduğu hücrelerden kâinatın bütününe varıncaya kadar her yerde ve her zamanda müşahade edilen bu ölçüler ve dengeler nasıl meydana gelmişlerdir?

Bu soruyu ateistler "tesadüfen, kendiliğinden olmuştur" diye cevaplandırmaktadırlar. Onların bu sözleri bir delil ve ispata dayanmamakta, bir iddia ve kabulden ileri gitmemektedir. Bu cevap önyargısı olmayan insanları pek de tatmin eden bir cevap değildir. Ne tesadüflerin, ne de şuursuz varlıkların bu akıl almaz devasa büyüklükteki kâinattaki ölçü ve dengeleri kurması mümkün değildir.

Bu ölçü ve dengeler ancak her an bütün kâinatı müşahade eden, kudreti her şeye yeten, bir işi yaparken, diğer işler kendisine zor gelmeyen mukaddes bir zatın işleri olabilir. Biz o mukaddes zata Allah diyoruz.

ÜÇÜNCÜ KISIM

I. BEŞERİN ZULMÜ, İSRAFI ve KİRLİLİĞİ

Ey israflı, iktisadsız!

Ey zulümlü, adâletsiz!

Ey kirli, nezafetsiz bedbaht insan!

Şerh

Allah'ın bütün kâinatta Adl ismiyle oluşturduğu dengeler bize adaleti emretmektedir. Hâlbuki bu asırda beşer bunun tam zıddı icraatlar yapmış, hem zulümler işlemiş, hem israflarıyla Dünyadaki dengeleri bozmuş, hem de Dünyayı kirletmiştir.

Bu konular üzerinde kısaca duralım.

1. Beşerin Zulmü

“Demek, siz iş başına gelip yönetimi ele alırsanız hemen yeryüzünde fesat çıkaracaksınız öyle mi?” (Muhammed, 22)

“Kim, bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir nefsi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir nefsin yaşamasına sebep olursa, bütün insanları yaşatmış gibi olur.” (Maide, 32)

Batı medeniyetinin bütün Dünyaya yayıldığı 20. yüzyılda, dünya tarihinde görülmemiş zulümler ve katliamlar yaşandı.

Birinci Dünya Savaşında 15 milyon asker öldü, 20 milyon kadarı da yaralandı.

Savaş sonrasında Müslümanların en büyük hamisi Osmanlı yıkıldı. İslâm ülkelerinin –bir iki devlet haricinde- hepsi batılı ülkeler tarafından sömürge haline getirildi. Sömürgeci ülkeler hükmettikleri ülkelerde büyük katliamlar ve zulümler yaptılar. Bu hal İkinci Dünya Savaşına kadar sürdü.

İkinci Dünya Savaşı, birincisinden daha feci oldu. 57 devletin katıldığı bu savaş 6 yıl sürdü ve tahminlere göre -sivil asker- 50 ile 70 milyon arasında insan öldü.

Yine bu yüzyılda Faşizm, Nazizm, Komünizm ideolojileri devletleşti, milyonlarca insan bu baskıcı rejimler yüzünden felaketlere duçar oldu. Bolşeviklerin 1917’de Rusya’yı ele geçirmesinden sonra, Lenin döneminde 8 milyon; Stalin döneminde ise 25 milyon insan katledildi. Çin, Kamboçya, Kuzey Kore gibi değişik ülkelerde Komünizm adına yapılan katliamlar yaklaşık 60 milyon olarak tahmin edilmektedir.⁹²

20. yüzyılda hiçbir tarihte görülmeyen savaşların ve zulümlerin neticesinde yaklaşık 170 milyon insanın katledildiği tahmin edilmektedir.⁹³

Buraya kadar saydıklarımız yalnızca katliamlardır. Bu katliamlara soygunlar, hapisler, işkenceler, yaralanmalar, sakat kalmalar, sürgünler, evsiz kalmalar, açlıklar da eklendiğinde zulmün ne kadar büyük boyutlarda olduğu tahmin edilebilir.

21. yüzyılda ise, insan haklarından, demokrasiden bahsedilen batılı ülkeler İslâm’a ve İslâm ülkelerine savaş açmışlardır. Değişik vesilelerle hem bütün Dünyada İslâm’ın gözden düşürülmesini sağlamaya çalışıyorlar, hem de İslâm ülkelerinde ihtilafları körükleyerek onları birbirlerine düşü-

92. Zbigniew Brezezinski, *Kontrollden Çıkmış Dünya*, İş Bankası Yayınları 1994, s. 12, 15, 18

93. Zbigniew Brezezinski, a.g.e., s. 20

rüyolar, iç savaş çıkarıyorlar, zalim ve despot yönetimleri destekliyorlar.

Dünyada aklı başında olup, hâlâ vicdanını kaybetmemiş insanlar bu gidişata dur demedikleri takdirde, 21. yüzyılda 20. yüzyıl gibi kanlı bir yüzyıl olacak, belki de ondan daha kanlı olacaktır.

Bütün Dünya Allah'ın aşağıda haber verdiği kimseleri beklemektedir:

"Eğer Allah, insanların bir kısmının kötülüğünü diğerleriyle savmasaydı elbette yeryüzü altüst olurdu."⁹⁴

"Eğer Allah, bir kısım (kötü) insanları diğer bir kısmı ile dedip önlemeseydi, içlerinde çokça Allah'ın ismi zikredilen manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılır giderdi."⁹⁵

2. Beşerin İsrafı

"Yeyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz!" (A'raf, 31)

Dünyamızın bir tarafı günlük yiyecek ekmek bulamayan, hatta bu yüzden ölen insanlarla dolu iken, bir başka tarafı da israf bolluğu içinde yaşayan aşırı kilolu ve bu kilolardan nasıl kurtulacağını düşünen insanlarla doludur. Her iki kısım insanların sayısı milyarlarca ifade edilmektedir.

Açlık

Yapılan bazı araştırmalara göre, günümüzde Dünya nüfusunun 925 milyonunun açlık çekmekte olduğu, bu nüfusun sürekli artma eğilimi gösterdiği ve 2011 yılında ise Dünya nüfusu 80 milyon kişi artarken 70 milyon kişinin daha açlığa düştüğü ortaya konulmuştur. (...) Ayrıca Dünyada yaklaşık 1 milyar kişinin açlık ve mutlak yoksulluk sınırı olarak da tanımlanan 1 dolardan daha az gelire sahip olduğu ve yaklaşık 2.5 milyar insanın da günlük 1 ila 2 dolar arasında gelire sahip olduğu tespit edilmiştir.⁹⁶

⁹⁴ Bakara, 251

⁹⁵ Hacc, 40

⁹⁶ Mustafa ERBAŞ, Sultan ARSLAN, Açlığın Önlenmesi ve Gıda Güvenliğinin Sağlanması, Gıda Mühendisliği Dergisi 36. Sayı, s. 51, 54

Açlık çeken nüfusun yaklaşık % 75'i kırsal kesimlerde yaşamakta olup, bunların 120 milyondan fazlası okul çağından küçük çocuklardır. Bu çocuklardan yılda 11 milyonu daha beş yaşına ulaşmadan ölmektedir. Yine kırsal kesimde yaşayan ve açlık çeken 530 bin anne her yıl doğum esnasında ölmektedir. (...) Birleşmiş Milletler kurumları tarafından hazırlanmış olan açlık yaygınlığı haritası incelendiğinde; çoğu Güney Afrika ve sahra altı ülkelerinde nüfusun % 35'inden fazlasının açlık çektiği, bu oranın Asya'nın güney batı kesimlerinde % 20-34 arasında, Asya'nın güney doğu kesimleri ile Güney Amerika'nın kuzey kesimlerinde ise % 5-19 arasında olduğu anlaşılmaktadır.⁹⁷

Obezite

Dünyada milyonlarca insan açlıktan ölmekle karşı karşıya iken, bir o kadar insan da obeziteden şikâyet etmektedir. Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO), Dünya Tarım ve Gıda Teşkilatı (FAO) ve Dünya Gıda Programı (WFP) gibi uluslararası kurumların kayıtlarından Dünyada **bir milyar kadar kişi açlık çekerken, bir o kadar kişinin de obezite sorunu ile karşı karşıya olduğu anlaşılmaktadır.**⁹⁸

Dünyadaki bu çelişkili durum ister istemez "Dünyadaki açlık ve sefaletin nedeni, yoksulları doyuramamak değil, zenginleri doyuramamaktır" sözüne hak verdiriyor.

İsraf

"Gereksiz yere saçıp savurma. Zira saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridirler." (İsra, 29)

Dünyadaki büyük açlığa mukabil, bir o kadar da aşırı israf olduğu görülmektedir. Eğer zenginler gıda malzemelerini israf etmeseler ve fakir insanlara şefkat edip yardım etseydiler, dünyada bir milyara yakın aç insan olmayacak ve açlık diye bir problemde de bahsedilmeyecekti. Çünkü Dünya Bankası'nın raporlarına göre, gelişmiş ülkelerde çöplüklere atılan yiyeceklerin, Dünyada açlıktan ölen insanların 15 katını besleyecek miktarda olduğu belirtilmektedir.

97. Mustafa ERBAS, Sultan ARSLAN, a.g.m., s. 54

98. Mustafa ERBAS, Sultan ARSLAN, a.g.m., s. 52

Bir internet sitesinde "Küresel İsrafın Faturası 750 milyar Dolar" başlığıyla Dünyadaki israf hakkında şu bilgiler verilmektedir:

Yılda 805 milyon insanın (Dünya nüfusunun % 11,3'ü) yetersiz beslendiği, yaklaşık 10 milyon insanın ise açlık ve yetersiz beslenmeden hayatını kaybettiği Dünyamızda, **yıllık 1,3 milyar ton** gıdanın israf edildiği tahmin edilmektedir. Bu israfın ekonomik değeri ise **1 trilyon ABD dolarına** karşılık gelmektedir.

Dünya Gıda Örgütü verilerine göre **israf edilen** veya kayba uğrayan miktar, Dünya gıda üretiminin **üçte birini** oluşturmaktadır.

Dünyadaki gıda kaybı ve israfının dörtte birinin önlenmesiyle bile yetersiz beslenen 805 milyon insanın gıda ihtiyacı karşılanabilmektedir.

Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde kişi başı gıda israfı yıllık 95-115 kg, Sahra Altı Afrika'sı ve Güney-Güney Doğu Asya'da ise 6-11 kg arasındadır.

Gıda kayıp ve israfının ekonomik karşılığı, gelişmiş ülkelerde 680 milyar ABD doları, gelişmekte olan ülkelere ise 310 milyar ABD dolandır.

Amerika

ABD'de gıda üretimi için su kaynaklarının % 80'i, toplam arazilerin % 50'si ve enerji bütçesinin % 10'u kullanılmasına rağmen üretilen gıdanın % 40'ı israf edilmekte veya kayba uğramaktadır. Şen 40 yılda gıda israfı % 50 oranında artış göstermiştir.

Her 6 Amerikalıdan 1'i gıdaya erişimde sıkıntı yaşamaktadır.

İsrafın % 15 oranında azaltılması halinde, ABD'de açlıkla karşı karşıya olan 25 milyon insanın gıda ihtiyacı karşılanabilecektir.

Kanada'da tarladan sofraya kadar uzanan gıda zincirinde kayba uğrayan veya israf edilen gıda miktarının ekonomik karşılığı 27 milyar ABD dolandır.

Bu değer toplam gıda üretiminin yaklaşık % 40'ına, Kanada Gayrı Safi Yurt İçi Hâsılası'nın (GSYİH) ise % 2'sine denk gelmektedir. Bu değer, aynı zamanda en fakir 32 ülkenin GSYİH toplamından fazladır.

Avrupa Birliği

Avrupa Birliğinde her yıl 89 milyon ton gıda (kişi başı 176 kg) israfı yapılmakta olup bunun ekonomik karşılığı 11,4 milyar eurodur.

Bu miktarın 2025 yılına kadar % 50 oranında azaltılması hedeflenmektedir. Tüm gıda israfının % 42'si evlerde, % 39'u üretim safhasında, % 14'ü yiyecek/içecek hizmeti sektöründe (catering), % 5'i toptancı veya perakendeciler tarafından yapılmaktadır. AB Komisyonunun 2010 yılı bulgularına göre; AB'nin yıllık ekmek üretimi 32 milyon ton civarında olup toplam tüketim 22,5 milyon tondur (kişi başı ortalama tüketim 50 kg).

Bu veriler ışığında AB'de üretilen ekmeğin yaklaşık % 30'u israf edilmektedir.

Almanya

Alman Tarım Bakanlığı verilerine göre Almanya'da her yıl 11 milyon ton gıda israf edilmektedir. İsrafın % 60'ı hane halkı, % 20'si satış yerleri, % 17'si ise restoran ve kafelerde gerçekleşmektedir. Her yıl kişi başına yaklaşık 81,6 kg gıda israf edilmekte olup bunun 53 kg önlenabilir israftır.

İtalya

İtalya'da hububat ürünleri üretimi kişi başı yıllık 158 kg, fiili tüketim ise 94 kg olarak gerçekleşmektedir. Yani üretimin yaklaşık % 40'ı israf edilmekte veya kayba uğramaktadır.

İngiltere

İngiltere Çevre Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı (DEFRA) tarafından yayımlanan 27 Temmuz 2010 tarihli rapora göre; 2008 yılında satın alınan tüm gıda ve içeceklerin % 15, ekmeğin ise % 32 oranında israf edildiği belirtilmektedir.

İngiltere Atık ve Kaynaklar Eylem Programı (WRAP) verilerine göre yıllık unlu mamuller israfının 680.000 ton, maliyetinin ise 1,1 milyar Pound (yaklaşık 1,8 milyar ABD \$) olduğu hesaplanmıştır. İngiltere’de toplam gıda ve içecek israfı ve kaybı 8,3 milyon tondur. Bu miktarın 5,3 milyon tonu yenilebilir düzeydedir.

Avusturya

Avusturya’da bir yılda üretilen ekmenin % 10’u (yillik 70 bin ton) israf edilmekte olup bu israf 1 milyon Avusturyalının yıllık tüketimine karşılık gelmektedir.

Gelişmiş Ülkelerde çöpe atılan gıdaların % 40’ı, aslında yenilebilir durumdadır. Gelişmiş Ülkeler yılda yaklaşık 222 milyon ton yenilebilir ürünü heba etmektedir. Bu miktar, neredeyse Sahra Altı Afrika Ülkelerinin yıllık toplam gıda üretimine karşılık gelmektedir.

Gelişmekte olan Ülkelerde yılda 150 milyon ton buğday heba olmaktadır. Bu kayıp, tüm fakir Ülkelerdeki açlığı ortadan kaldıracabilecek buğday miktarının altı katını oluşturmaktadır.”

Bütün bunlardan çıkarılacak sonuç şudur: Eğer İslâm’ın emrettiği israf etmeme, diğer insanlara şefkat, merhamet etme ve zekât, sadaka emirleri yerine getirilmiş olsa, yeryüzünde aç insan kalmayacaktır.

3. İnsanların Dünya’nın Dengesini Bozması ve Kirlilemesi

“İnsanların elleriyle işledikleri yüzünden kara(lar)da ve deniz(ler)de fesat çıktı; Allah da belki dönerler diye yaptıklarının bir kısmını böylece (ceza olarak) onlara tattırır.” (Rum, 41)

Canlı varlıklardaki dengeden bahsederken, zaman zaman insanların yanlış uygulamalarıyla dünyadaki ekolojik dengeyi bozduğundan bahsetmişlik. Yapılan araştırmalar son yarıyıda bu dengenin insanlar tarafından aşırı derecede bozulduğunu göstermektedir. Amerikalı deniz bilimci Roger Revelle ve arkadaşı Hans Suess 1957’de birlikte yayınladıkları çalışmada şöyle diyorlardı:

99. <http://www.ek.gov.tr/tr/11821/Kutusal-laralin-futurasi-750-milyar-dolar>. (Erişim: 16.06.2018)

İnsanlık büyük ölçekli bir deneyi icra etmekle meşguldür. Bu geçmişte benzeri vuku bulmamış bir hadisedir ve bir daha da tekrarlanması mümkün olmayacaktır. Birkaç asırdan beri atmosfere ve denizlere milyonlarca yılın mahsulü olan konsantre karbon çökeltilerini geri döndürmekteyiz. Atmosferdeki dengeyi tersine çevirmekle meşgulüz ve bu durumun gezegenimiz üzerindeki hayat ve iklim üzerinde gelecekte ne gibi tesirleri olacağını da bilemiyoruz.¹⁰⁰

Bu sözlerin üzerinden 50 yıldan fazla bir zaman geçti. Bugün bu deneyin neticelerini ve zararlarını bütün insanlık âlemi çok pahalı bir şekilde görmüştür. İnsanların –bilhassa zengin ülkelerin- yaptıkları sorumsuz faaliyetler neticesinde atmosferde ve denizlerde kirlenmeler olmuş, ormanlar azalmış, pek çok bitki ve hayvan türleri yok olmuş, doğanın dengesi bozulmuştur.

Konuyla ilgili olarak Tüketici ve Çevre Vakfı sitesindeki **"Dünyada Doğa ve Çevre"** başlıklı yazıda şunlar söylenmektedir:

Dünya nüfusu 150 yıl önce 1 milyardı. Şimdi 7 milyar. 2050 yılında 9 milyar olacağı hesaplanıyor. Nüfusla beraber Dünya ekonomisi son 50 yılda 5 kat büyüdü. Nüfus ve ekonomi büyüdükçe doğa ve çevreye verilen tahribat katlanarak büyümeye devam ediyor.

Dünya nüfusunun % 20'sini oluşturan kalkınmış ülkeler, Dünya kaynaklarının % 80'ini kullanıyor ve bu oranda da Dünyayı kirletiyor. Dünyamız hızlı bir şekilde kirleniyor.

Biyolojik çeşitliliğimiz gittikçe azalıyor. Dünya ormanları 8 milyar hektardan 3.6 milyar hektara düştü. Dünya'da her yıl 20 milyon hektar orman alanı yok oluyor. Yağmur Ormanları neredeyse kalmadı.

Doğal kaynakların üçte ikisi tehlikede. Dünyadaki 10 bin kuş türünün % 12'si, 4500 memeli türünün % 11'i, balıkların dörtte biri, bitkilerin dörtte biri yok edilmek üzere. Tarımsal genetik çeşitliliğin dörtte üçü, tarım alanlarının üçte

biri yok edildi. Kimyasal gübre ve zirai ilaçlar doğal dengeyi bozdu, tarımı topraklarını kirletti. Dünya topraklarının üçte biri    le  ti. Son 40 yılda biyolojik    itlilik küresel    ekte % 30 azaldı.

Atmosfer

Petrol, gaz, kömür gibi fosil yakıtlar ile metan, azot oksit ve diğer sera gazları atmosferi kirlletmeye devam ediyor. Son elli yılda fosil yakıtların tüketimi 9 kat arttı. Bunun neticesinde küresel ısınma tehlikeli boyutlara ulaştı. Böylece son yüz yılda Dünya 0,7 derece ısınarak okyanuslar 20 cm yükseldi.

Buzullar

Sıcaklığın artmasıyla buzulların % 20'si eridi, % 40'ı incel­di ve Türkiye büyüklüğünde buzul yok oldu. Dünya 18.yy'da köşk buzul   ağı yaşadı. Buzullar azaldı çoğaldı ama şimdi toparlayamıyor. Antarktika tamamen eridiğinde denizlerin 60 metre, Grönland eridiğinde denizlerin 7 metre y  kseleceğı hesaplanıyor. Şimdiden Avustralya'nın kuzey doğusunda bir adalar ülkesi olan Tuvala'nın dörtte biri su altında kaldı, nüfusunun dörtte biri g    etti.

Küresel ısınma

Küresel ısınmayla birlikte Dünyanın dengesi bozuldu. Mevsimler değişti, bitkiler erken   i  ek a  maya, hayvanlar erken doğurmaya başladı. Kuşların g    zamanı değişti, kış uykusuna yatan hayvanlar uykuyu unutmaya başladı. Susuzluk, kuraklık, açlık, iklim g   leri, başta kasırgalar olmak üzere doğal afetler, salgın hastalıkları kapınızdadır.

Atmosferi kirleten   lkeler

Atmosferin % 36'sını ABD, % 15'ini Çin kirlletmektedir. Bu   lkeleri sırasıyla Rusya, Japonya, Hindistan takip etmektedir. AB   lkelerinin kirlletme oranı % 14't  r. Türkiye'nin kirlletme oranı % 0,40 civarındadır. Fakat en hızlı kirlleten ülkeler içinde bulunuyor.

İklim değişikliği ile mücadele için oluşturulmuş Birleşmiş Milletler   er  ve sözleşmesine ülkemiz 2004 yılında taraf

olmuştur. Bu sözleşmeye dayanarak hazırlanan sera gazı emisyonunun azaltılması ve sınırlandırılmasına yönelik KYOTO protokolüne Türkiye 2009 yılında taraf olmuştur. Fakat KYOTO protokolüne Dünyayı en çok kirleten Amerika Birleşik Devletlerinin imzalamaması dikkat çekmektedir.

Su

Küresel ısınmanın en çok su kaynaklarını etkilediği bilinmektedir. Suyun yanlış yönetimi ve yanlış kullanımından dolayı Dünya nüfusunun % 40'ı susuzluk tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bir milyar insan sudan mahrum. 1,5 milyon çocuk her yıl kirli sudan ölüyor.

2050 yılında 9 milyar olacağı hesaplanan Dünya nüfusu için % 70 daha fazla gıda üretilmesi gerekiyor. Bu oranda da üretim için su tüketilecek. Günümüzde bir insanı besleyecek gıda üretimi için yılda 2 ile 5 ton su harcanıyor. Böyle giderse 2025 yılında Dünya nüfusunun üçte ikisi susuzluk ile ilgili sıkıntı yaşayacağı hesaplanıyor.

Ayrıca gıdaların % 30'u çöpe gidiyor. Böylece bu kadar da su kaybı oluyor. Dünyadaki insanların % 18'i temiz su bulamıyor. Denizler, akarsular, göller, yer altı suları kirlendi. Su dengesini ve doğal dengeyi sağlayan Dünyadaki sulak alanların yarısı kurutuldu. Son 40 yılda Dünya kullanılabilir sularının neredeyse yarısını kaybetti.

İnsanların mevcut yaşama ve tüketim alışkanlıklarını devam ettirmek için 1,5 gezegene ihtiyaç olacağı hesaplanmaktadır. Kızılderili Reisin 19. yüzyılda söylediği **"KENDİ ÇÖPLÜ-GÜNÜZDE BOĞULACAKSINIZ"** sözü adeta bu günleri anlatmaktadır.

Biyolojik çeşitlilik üzerinde muazzam bir baskı oluşturan bu hoyratça yaşama tarzı Dünya'daki tüm canlıların geleceğini tehdit etmektedir.¹⁰¹

101. <http://www.tukcev.org.tr/faaliyetlerimiz/dogal-yasam/dunyada-doga-ve-cevre> (Erişim: 24.05.2015)

4. Mevcudatın Nefreti

Butün kâinatın ve bütün mevcudatın düstur-u hareketi olan ıktisad ve nezâfet ve adâleti yapmadığınızdan, umum mevcudata muhâlefetinizle, manen onların nefretlerine ve hiddetlerine mazhar oluyorsunuz. Neye dayanıyorsunuz ki, umum mevcudatı zulmünüzle, mizânsızlığınızla, israfınızla, nezâfetsizliğinizle kızdırıyorsunuz?

Şerh

Ustad'ın "Bütün mevcudatın zalim, kirlî ve ıktisadsız insanlara nefret ve hiddet ettikleri" ile ilgili sözleri "Camid ve şuursuz olan varlıklar nefret ve hiddet edebilir mi?" sorusunu akla getirmektedir. Bu soruyu bir âyetin izahını yaparak cevaplandırmaya çalışalım:

Kurân'ın bazı âyetlerinde bütün varlıkların Allah'ı tesbih ettiği bildirilmiştir. Örneğin bir âyet şöyledir: "Yedi gök, yer ve bunlar arasında bulunanlar O'nu tesbih ederler. O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur; fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız."¹⁰²

İnsanlar "Subhanallah" diyerek Allah'ı tesbih ederler. Fakat hayvanlar ve cansız varlıkların tesbihi nasıldır, onlar da insan gibi "Subhanallah" derler mi? Bu soruya müfessirlerin verdikleri cevaplar farklı olmuştur. Bir kısım âlimler, mükellef olmayan hayvanların veya cansız varlıkların hayat ve şuurları olmadığından, onların bizim gibi tesbih etmesinin mümkün olmadığını, bu ve benzeri âyetlerde mecazî olarak lisan-ı halin kastedildiğini, varlıkların dilleriyle değil de, yaptıkları fiillerle Allah'ın yüceliğini, noksan sıfatlardan mûnezzeh olduğunu ifade ettiklerini söylemişlerdir. Örneğin saat bizimle konuşur, bize vakti bildirir, fakat kendisi konuştuğunun farkında değildir. İşte bütün varlıklarda, lisan-ı halleriyle konuşarak Allah'ın yüceliğini, azametini, büyüklüğünü bize bildirir, manen tesbih ederler demişlerdir.

Bir kısım âlimler ise âyette kastedilenin bütün varlıkların bizim gibi "Subhanallah" diyerek Allah'ı tesbih ettikleri olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre, canlı, cansız bütün varlıkların bizim anlayamayacağımız şekilde kendilerine

mahsus bir hayatları ve şuurları vardır, bu hayat ve şuur ile Allah'ı tesbih ederler. Âyetin sonundaki "*Fakat siz onların tesbihini anlamazsınız*" ifadesinin de bunun delili olduğunu söylemişlerdir.¹⁰³

Bu iki görüşün ikisi de makuldür. Fakat iki görüşü birleştirerek varlıkların hem kendilerine mahsus bir dille, hem de lisan-ı halleriyle tesbih ettiklerini söylemek en güzel olanıdır.

Üstad'ın "*mevcudatın insana öfkelenildiği*"ne dair sözünü de bu anlayışa göre değerlendirebiliriz.

Herkesin vazifesini yaptığı, ürünlerin çıkması için çalıştığı bir fabrikada, içlerinden biri vazifesini yapmasa veya çalışanların ortaya koydukları ürünleri tahrip ederek boşa çıkarsa, elbette fabrikadaki bütün çalışanlar o şahsa kızar ve öfkelenirler. Kâinat fabrikasında da nezafete, ölçülere ve iktisada riayet ederek çalışan varlıklar, elbette kâinattaki dengeyi, ölçüleri bozan, israf eden, iktisada riayet etmeyen, kâinatı kirleten ve varlıklara zulmeden ve onların çalışmalarını boşa çıkaran beşere hiddetlenir ve öfkelenirler.

Bu konuda Üstad'ın benzer bir izahı "*İstiaze Risalesi*"nde şöyle geçmektedir:

Ehl-i dalaletin şerrinden kâinatın kızdığını ve anasır-ı külliye-nin hiddet ettiklerini ve umum mevcudatın galeyana geldiklerini, Kur'ân-ı Hakîm mu'cizane ifade ediyor. Yani: Kavm-i Nuh'un başına gelen tufan ile semavat ve arzın hücumunu ve Kavm-i Semud ve Âd'in inkârlarından hava unsurunun hiddetini ve Kavm-i Firavun'a karşı su unsurunun ve denizin galeyanını ve Karun'a karşı toprak unsurunun gayzını ve ehl-i küfre karşı âhirette "*Neredeyse öfkesinden çatlayacak*"¹⁰⁴ [âyetinin] sırrıyla Cehennem'in gayzını ve öfkesini ve sâir mevcudatın ehl-i küfür ve dalalete karşı hiddetini gösterip ilân ederek gâyet müdhiş bir tarzda ve i'caz-kârane ehl-i dalalet ve isyanı zecrediyor. (...) Ey cirmi ve cismi küçük, cürüm ve zulmü büyük ve ayb ve zenbi azîm biçare insan! Kâinatın hiddetinden, mahlukatın nefretinden ve mevcudatın öfke-

103. Bu konuda bkz. Fahrettin Razî, a.g.e., c. 10, s. 220; İbnü'l-Cevzî, a.g.e., c. 5, s. 39; Elmolılı, c. 5, s. 305

104. Mülk, 8

sinden kurtulmak istersen, işte kurtulmanın çaresi: Kur'ân-ı Hakîm'in dairesine girmektir ve Kur'ân-ı Hakîm'in mübelliği olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm'ın Sünnet-i Seniyesine ittibâdır. Gir ve tabi ol!¹⁰⁵

EK: Abd Başkanı ve Kızılderililerin Şefi

ABD Başkanı Franklin Pierce, Amerika'ya gelen göçmenleri Amerika'nın kuzeybatısına yerleştirmek istiyordu. 1850'lerde bölgenin daha fazla göç alması nedeniyle Franklin Pierce 1854 yılında Kızılderililerin Şefi Seattle'a bir mektup yazdı. Bu mektubunda Kızılderililerden toprak istiyor ve istekleri kabul edilirse; Kızılderililerin çok rahat geçinebilecekleri bir yer ayrılacağını belirtiyordu. Topraklarının büyük bir bölümü zaten beyazlar tarafından zorla ellerinden alınmış olan Kızılderililerin Reisi Seattle bir konuşmayla Amerika başkanına cevap verdi ve bu cevap Amerika başkanına mektupla ulaştırıldı. Bu mektup Washington'da saklanmış ve American Expo 74'de sunulmuştur. İnsanın çevreye karşı düşmanca takındığı tavırlar karşısında, duyarlılığı en güzel dille anlatan bu mektup Birleşmiş Milletler Çevre Koruma Teşkilatı (UNEP), tarafından şimdiye kadar bilinen en güzel ve en içten anlatım olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁶

Reis Seattle'ın Mektubu

Washington'daki Büyük Şef topraklarımızı satın almak istediğini bildiren sözünü göndermiş!.. Büyük Şef aynı zamanda dostluk ve iyi niyet sözlerini de göndermiş!.. Bu çok nazik bir davranış... Çünkü karşılık olarak bizim dostluğumuza hiç ihtiyacı yok. Ama biz onun önerisini düşünceğiz. Çünkü iyi biliyoruz ki eğer topraklarımızı satmazsak, beyaz adam silahlarla gelip onu yine elimizden alabilir.

Ama biz bazı şeyleri anlamıyoruz. Gökyüzünü, toprağı, kayaların ısını, nasıl olur da alıp satabilirsiniz? Bu düşünce bize garip geliyor! Eğer biz havanın tazeliğine ve suların pırıltılarına zaten sahip değilsek, siz onları nasıl satın alabilirsiniz?

105. Bediüzzaman Said Nursî, *Lemalar*, s. 85. (13. Lemanın 11. İşareti.)

106. https://tr.wikipedia.org/wiki/Şef_Seattle

Biz bunları belki de vahşi olduğumuz için anlayamıyoruz!.. Bu dünyanın her parçası benim insanlarım için kutsaldır. Her parlayan çam iğnesi, bütün o kumsallar ve sahiller, karanlık ormanlardaki sis, uçsuz bucaksız alanlar ve havada vızıldayarak uçuşan her bir böcek, halkımızın anılarında kutsaldır. Ağaçların gövdelerinden sızan sular, Kızılderili'nin anılarını taşır. Beyaz adamın ölüleri, yıldızlar arasında yürümeye gittikleri vakit, doğdukları ülkeyi unuturlar. Hâlbuki bizim ölülerimiz bu güzel dünyayı asla unutmaz. Çünkü o Kızılderili'nin anasıdır. Nasıl biz dünyanın bir parçası isek, o da bizim bir parçamızdır. Güzel kokulu çiçekler, bizim kız kardeşlerimizdir. Geyik, at, büyük kartal bunlar da bizim erkek kardeşimizdir. Kayalık tepeler, ıslak çayırlardaki damlalar, atın vücudundan bularlaşan ısı ve insan; hepsi aynı ailedendir. Öyleyse, Washington'daki Büyük Şef, topraklarımızı almak isterken bizden çok şey istemiş oluyor.

Büyük Şef bize rahatça yaşayabileceğimiz bir yer ayırdığını söylemiş. O bizim babamız ve biz de onun çocukları olacaktık!.. Öyleyse topraklarımızı alma önerisini düşüneceğiz. Ama bu kolay olmayacak. Çünkü bu toprak bizim için önemlidir. Dereler ve nehirlerden akan pırıltılı sular, sadece su değildir. Onlar bizim atalarımızın kanıdır. Eğer toprağı size satarsak, onun kutsal olduğunu hatırlayınız ve bunu çocuklarınıza da öğretiniz. Göllerin berrak sularındaki her bir yansıma, halkımızın yaşamından olaylar ve anılar anlatır. Suyun şırıltısı, babalarımızın babalarının sesidir. Nehirler ise bizim erkek kardeşlerimizdir. Susuzluğumuzu giderirler, kanlarımızı taşırlar ve çocuklarımızı beslerler.

Eğer toprağımızı size satarsak hiçbir zaman unutmayın ve çocuklarınıza da öğretin ki, nehirler bizim olduğu kadar sizin de kardeşinizdir. Bu nedenle herhangi bir kardeşinize göstereceğiniz saygıyı nehirlerle de göstermelisiniz.

Kızılderili her zaman, ilerleyen beyaz adamın önünde geri çekilmiştir. Tıpkı dağlardaki sisin sabah güneşi önünden kaçması gibi. Ama babalarımızın külleri kutsaldır. Mezarları kutsal topraklardır. Bu tepeler, ağaçlar dünyanın bu parça-

ları, bize sunulmuştur. Beyaz adamın bizim yollarımızı anlamadığını biliyoruz. Beyaz adam için, toprağın bir parçası diğeri ile aynıdır. O sadece geceleri bir hırsız gibi gelip, topraktan ihtiyacı olanı alıp giden bir yabancıdır. Aldıklarının kendinden parçalar olduğunun bilincinde değildir. Dünya onun anası değil düşmanıdır. Onu yendikçe ilerlemeye devam eder. Ve yolunda giderken babalarının mezarını geride bırakır. Buna da hiç aldırmaz. Dünyayı çocuklarından uzaklaştırır. Buna da aldırmaz. Babalarının mezarları, çocuklarının bu dünyadaki hakları unutulmuştur.

Beyaz adam, anası dünyaya ve kardeşi gökyüzüne sanki satın alınabilen veya yağma edilebilen bir mal gibi, koyunlara ve parlak boncuklara davrandığı gibi davranır. Onun bu iştahı ve hırsı bir gün dünyayı yiyip bitirecek ve geriye sadece çorak bir çöl bırakacaktır.

Bilmiyorum, bizim yollarımız sizinkilerden farklı. Sizin kentlerinizin gürültüsü bile Kızılderili'nin gözlerine acı verir. Beyaz adamın kentlerinde sakin yer yoktur. Orada bahar gelince yaprakların açılışını veya böceklerin kanat seslerini dinleyecek yer bulunmaz. Ama bu belki de benim vahşi olduğumdan ve anlamadığımdandır. Çünkü takırtı bizim kulaklarımıza bir hakaret gibi gelir. İnsan eğer bir kuşun yalnız başına ağlayışını veya su birikintisi etrafında tartışan kurbağaların seslerini dinleyemezse, yaşamın ne anlamı kalır? Ben Kızılderiliyim... Bunlardan başkasını anlayamam...

Bir Kızılderili, su birikintisi üzerine vuran rüzgârın yumuşak sesini, yağmurun temizliğini, çam kokulu rüzgârı her şeye yeğler. Hayvanlar, ağaçlar, insanlar, hepsi aynı nefesi, aynı havayı paylaşır. Hava Kızılderililer için çok kutsaldır. Aldığı nefes, beyaz adamın dikkatini çekmiyor gibi. Beyaz adam, öleli uzun günler olmuş ve kötü kokuyla uyuşmuş gibidir. Ama eğer size toprağımızı satarsak, havanın bizim için çok değerli olduğunu hatırlamalısınız. Unutmamalısınız ki, hava sağladığı tüm yaşamla aynı ruhu taşır. Büyük babamıza ilk nefesi veren rüzgâr, onun son soluğunu da kabul etmiştir ve aynı rüzgâr çocuklarımıza yaşam ruhunu verir. Eğer size toprağımızı satarsak, çayırlardaki çiçeklerden tad alan rüzgârı

koklamasını öğrenmelisiniz, onu korumalısınız ve kutsal tutmalısınız. Bu kokuya beyaz adamın bile ihtiyacı vardır.

Toprağımızı almak önerinizi düşüneneceğiz. Eğer kabul etmeye karar verirsek, bir şartımız olacak: Beyaz adam bu toprağın hayvanlarına kardeşleri gibi davranacak... Kızılderililer sizin yollarınızı, sizin adetlerinizi anlamazlar. Çayırda çürüyen binlerce buffalo gördüm!.. Beyaz adamın, geçerken dumanlı demir attan vurup bıraktığı ve ne amaçla öldürdüğünü hala anlayamadığım binlerce buffalo.. Ben vahşiyim ve dumanlı demir atın buffalodan nasıl önemli olabileceğini anlayamıyorum!.. Ve biz vahşi olduğumuzdan buffaloyu yalnız aç kalmamak için öldürürüz. Hayvanlar olmadan insanlar nedir ki? Eğer bütün hayvanlar yok olsaydı, insan ruhu o büyük yalnızlığa dayanamaz ölürdü. Ayakları altındaki toprakların, büyük babalarımızın külleri olduğunu çocuklarınıza öğretmelisiniz. Toprağın, akrabalarımızın yaşamlarıyla dolu olduğunu çocuklarınıza söyleyiniz. Böylece toprağa saygı duyarlar.

Bizim çocuklarımıza öğrettiğimizi, siz de kendi çocuklarınıza öğretin: Dünya anamızdır. Dünyaya ne kötülük olursa, oğullarına da aynı kötülük olur. Eğer insanlar yere tükürürlerse, kendi yüzlerine tükürürler. Biz bunları biliyoruz. Dünya insanlara ait değildir. İnsanlar dünyaya aittir. Bütün her şey, aileyi bağlayan kan bağı gibi, birbirine bağlıdır.

Halkım için ayrılan bölgeye gitme önerinizi düşüneneceğiz. Ayrı ve barış içinde yaşayacağız. Geri kalan günlerimizi nerede geçireceğimiz o kadar önemli değil artık. Çünkü çocuklarımız babalarının aşağılandığını gördüler. Kalan günlerimiz çok olmayacaktır. Bir zamanlar sizin gibi güçlü olanların ve ormanlarda özgürce dolaşanların mezarları da kalmayacak. Onları anmak ve yaslarını tutmak için, bir zamanlar bu dünyada yaşamış olanların çocukları da kalmayacak... Bunun için neden yas tatalım?

Kabileleri insanlar yapar. İnsanlar gidince, kabileler de olmaz. Kızılderili de yok olur. Tıpkı denizin dalgaları gibi; insanlar gelir ve insanlar gider. Şimdi de sanki arkadaşım gibi kendisiyle konuşabilen Tanrısıyla birlikte beyaz adam gelmiştir. Bildiğim bir şey var ki, belki beyaz adam da bir

gün bunu keşfedecektir. Siz nasıl şimdi bizim toprağımıza sahip çıkmak istiyorsanız ve sonunda sahip olduğunuza inanacaksanız, aynı şekilde Tanrınıza da sahip olduğunuza inanıyorsunuz. Ama hiçbir zaman olamayacaksınız!.. Eğer Tanrı sizin anlattığınız gibi gerçek Tanrı ise, sevecenliği yalnız beyaz adama olamaz.

Beyazlar da bir gün diğerleri gibi geçip gideceklerdir. Tıpkı denizin dalgaları gibi. Yatağına pıslık yığmaya devam eden, bir gece kendi pıslığında boğulacaktır.

Son, bizim için bir sırdır... Sizin getirdiğiniz gibi bir sonu biz anlayamıyoruz. Dipdiri tepelerin konuşan tellerle lekелendiğini, ormanın gizli köşelerini neden pek çok beyaz adamın kokusunun doldurduğunu, vahşi atların neden tutsak edildiğini, buffaloların neden katledildiğini biz anlamıyoruz. Böyle bir son bize bir şey anlatmıyor. Çalılıklar nereye gitmiş?.. Kartal nereye kaybolmuş?.. Hızlı koşan bir ata ve av avlamaya neden veda etmek gerekmiş?.. Bütün bunlar ne demektir?.. Yaşamın sonu... Ve; herhalde yeniden yaşamaya çalışmanın başlangıcı...

Toprağımızı alma önerinizi düşüneceğiz. Kabul edersek, bu belki de bize vaat ettiğiniz bölge için olacaktır. Orada belki de kalan günlerimizi gönlümüzce yaşayabiliriz. Bu dünyada, son Kızılderili de yok olduğu zaman, yalnızca çayırlar üzerinde bulut gibi hareket eden bir anı kalacaktır. Bu kıyılar, bu ormanlar halkımın ruhunu koruyacaktır. Çünkü onlar bu dünyayı yeni doğan bir çocuk anasının yürek atışını nasıl severse, öyle severler... Öyle ise, toprağımızı alırsanız, onu bizim sevdiğimiz gibi seviniz. Onunla bizim ilgilendiğimiz gibi ilgileniniz. Anılarını da aynen saklayınız.

Onu çocuklarınız için; bütün gücünüzle, bütün aklınızla ve bütün kalbinizle koruyunuz ve seviniz. Göreceksiniz... Bütün bunlardan sonra, kardeş de olabiliriz.

Duwarmish Kızılderililerinin Reisi
Reis Seattle¹⁰⁷

II. ALLAH'IN ÜÇ İSMİ ve İNSANLAR

Evet, İsm-i Hakîm'in cilve-i azamından olan hikmet-i âimme-i kâinat, iktisad ve israfsızlık üzerinde hareket ediyor; iktisadı emrediyor.

Ve İsm-i Adl'in cilve-i azamından gelen kâinattaki adâlet-i tâmme, umum eşyanın müvazenelerini idare ediyor ve beşere de adâleti emrediyor. Sure-i Rahmân'da

(وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ * وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ *)

"Göğü yükseltti ve mîzanı (dengeyi) koydu. Sakın mîzânı bozmayın.

Ölçüyü adalet tutun ve mîzânı (teraziyi) noksanlaştırmayın!"¹⁰⁸ âyetindeki dört mertebe, dört nevi mîzâna işaret eden dört defa "mîzân" zikretmesi, kâinatta mîzânın derece-i azametini ve fevkalâde pek büyük ehemmiyetini gösteriyor. **Evet**, hiçbir şeyde israf olmadığı gibi, hiçbir şeyde de hakikî zulüm ve mîzânsızlık yoktur.

Ve İsm-i Kuddûs'un cilve-i azamından gelen tanzif ve nezafet, bütün kâinatın mevcudatını temizliyor, güzelleştiriyor. Beşerin bulaşık eli karışmamak şartıyla, hiçbir şeyde hakikî nezafetsizlik ve çirkinlik görünmüyor.

Şerh

Bir hadisde "Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın!"¹⁰⁹ buyrulmuştur. Benzer başka bir hadisde de "Allahu Teâlâ'nın 117 ahlakı (vasfı) vardır. Kim (kıyamet gününde) onlardan biriyle gelirse, cennete girer."¹¹⁰ buyrulmuştur.

Bu hadislerde muhtemelen ahlakla Allah'ın isimleri kastedilmektedir. Örnek olarak şöyle diyebiliriz: Allah, Rahman'dır, kullarına merhamet eder, siz de merhametli olun. Allah,

108. Rahman, 7-9

109. İmam Gazalî, *El-Esmaü'l-Hüsna*, Elifbe Yayınları, İstanbul, 1982, s. 255

110. Ali el-Müttaki, *Kenzü'l-Ummal*, Müessetü'r-Risale, 1989, c. 1, hn: 55, 79, 80

Tevvab'dır, kendisine yönelip, yaptıklarına pişman olup, af edilmeyi isteyen affeder, siz de, özür dileyenin özrünü kabul edin! Allah, Settar'dır, hataları, kusurları örter, sizlerde insanların hatalarını setredin, örtün!

Diğer isimleri de buna göre değerlendirmek gerekir. Fakat bu değerlendirmede İslâm dininin ölçülerine riayet etmek gerekir.

Üstad Allah'ın üç isminden bahsederken, yukarıdaki izaha uygun olarak, bu isimlerin gerektirdiği sıfatlarla hâllenmek gerektiğine işaret etmektedir. Bu üç isim bize şu mesajları vermektedir:

Allah, Adildir, zulüm etmez. Siz de adil olun, başkalarına zulüm etmeyin!

Allah Hakîmdir, abes iş yapmaz, israf etmez. Sizler de işlerinizde iktisad üzere olun, israf etmeyin!

Allah Kuddûs'tür. Sizler de maddî ve manevî kirlerden, pisliklerden temizlenin, pak olun, arının!

Bu üç ismi ve gerektirdiği halleri biraz daha açalım:

1. Allah'ın Hakîm İsmi

"Bir nehrin kenarında abdest alsan bile, suyu israf etme!"
(İbn Mace)

Hikmetin değişik tanımları yapılmıştır. Bazı tariflere göre "Her şeyi yerli yerine koymak, ifrat ve tefritten uzak olmak, bir maksada veya maslahata, faydaya yönelik iş yapmak"tır.¹¹¹ İktisad da, lugatte "amelde i'tidal" [yani amelde ifrat ve tefritten uzak, orta yollu olmak] demektir ki "kasıd" kelimesinden türetilmiştir.¹¹² Matlûbunu iyi tanıyan bir kimse sağa sola sapmadan doğruca ona yönelir. Ama aradığının nerede olduğunu bilmeyen, şaşkınlık içinde sağa sola gider. İşte bu yüzden iktisad maksada götüren iş demektir.¹¹³

111. Hikmetin değişik tarifleri için bkz. Elmalılı, c. 2, s. 204-216

112. Ragıb el-İsfahanî, *Müfredat*, Defterü Neşri'l-Kitab, Mısır, 1353, s. 404

113. Elmalılı, c. 3, s. 283

Bu tariflerden yola çıkarak, *hikmet*, "maksada yönelik iş", *iktisad* da, "sağa sola yalpalamadan doğruca maksada yürümek" olduğundan, iktisadlı olmak hikmetin şümulüne girer diyebiliriz.

Allah, "*Hakîm*"dir. O'nun yaptığı her işte mutlaka bir hikmet, bir maksat, varlıkları ilgilendiren her işinde onların menfaatine, faydasına yönelik bir gaye olduğu görülür. Allah'ın bütün kâinatta *Hakîm* ismiyle yaptığı icraatlarda tam bir iktisad müşahede edilmekte, cimrilik ve israf denilecek lüzumsuz, gayesiz, faydasız, boş bir iş görülmemektedir.

Üstad Bediüzzaman bu konuda şöyle der:

"Sâni'-i Zülcelal, İsm-i Hakîm'in muktezasıyla, her şeyde en hafif sureti, en kısa yolu, en kolay tarzı ve en faideli şekli takip etmesi gösteriyor ki; israf, abes, faidesizlik, fıtratta yoktur. İsrâf ise, İsm-i Hakîm'in zıddı olduğu gibi; iktisad, onun lâzımıdır ve düstur-ı esasîsidir."¹¹⁴

Allah'ın, bütün icraatları iktisad üzere cereyan ettiği gibi, O, kullarından da iktisada riayet etmelerini istemektedir. Üstad konunun devamında şöyle diyor:

"Ey iktisadsız israfçı insan! Bütün kâinatın en esaslı düsturu olan iktisadı yapmadığından, ne kadar hilaf-ı hakikat hareket ettiğini bil! "Yeyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz!"¹¹⁵ âyeti; ne kadar esaslı, geniş bir düsturu ders verdiğini anla!..¹¹⁶

Kur'ân'ın değişik âyetlerinde müminler iktisadlı olmaya teşvik edilmiştir. Onlardan bazıları şöyledir:

"İsraf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez."¹¹⁷

"Eli sıkı (cimri) olma; büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır, (kaybettiklerinin) hasretini çeker durursun. Gereksiz yere saçıp savurma. Zira böylesine saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridirler. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür."¹¹⁸

114. Bediüzzaman Said Nursî, *Lemalar*, s. 375

115. A'raf, 31

116. Bediüzzaman Said Nursî, *Lemalar*, s. 375

117. En'am, 141

118. İsra, 26, 27, 29

“(Allah’ın Salih kulları), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.”¹¹⁹

Bu konuda şöyle bir rivayette aktarılmıştır:

Peygamberimiz (s.a.v)’de abdest alan birine suyu fazla kullandığından **“Bu israf nedir?”** dedi. O sahabe (taaccüble) “Abdestte israf olur mu?” diye sordu. Peygamberimiz **“Evet! (Olur). Suları akıp giden bir nehir kenarında bile olsan (suyu fazla kullanırsan israf etmiş olursun)”** buyurdu.¹²⁰

Bunlara ek olarak şunu da söylemeliyiz:

Toplumda zengin ve fakir tabakaları vardır. İslâmiyet zekât, sadaka ve benzeri yardım çeşitleriyle, zengin ve fakir arasında bir denge oluşturmuştur. Peygamberimiz (s.a.v) **“Zekât İslâm’ın köprüsüdür”**¹²¹ hadisiyle buna işaret etmiştir. İslâm’ın yaşandığı İslâm toplumlarında yüzyıllar boyunca bu dengeden dolayı ciddi bir çatışma yaşanmamıştır.

2. Allah’ın Adl İsmi

“(Allah size) insanlar arasında hüküm verdiğiniz zaman adalette hükmetmenizi emreder.” (Nisa, 58)

“Bir şeyi ölçtüğünüz zaman, ölçüyü tam tutun, doğru teraziyle tartın. (İsra, 35)

Buraya kadar yaptığımız izahlarda Allah’ın Adl isminin bütün kâinatta azamî derecede tecelli ettiğini, bu ismin küçük, büyük bütün varlıklara ölçüler tayin edip, varlıklar arasında dengeler tesis edip, idare ettiğini göstermeye çalıştık.

Allah Adil olduğu gibi, kullarından da adil olmalarını istemektedir. Bu konuda pek çok ayet ve hadis vardır. Onlardan bir kaç şöyledir:

“Ey Davut! Biz seni yeryüzünde halife yaptık; öyle ise insanlar arasında hak ile hüküm ver. Nefsinin arzusuna uyma ki seni Allah yolundan saptırmasın. Çünkü Allah yolundan sapanlar

119. Furkan, 67

120. İbn Mace

121. Ali el-Müttaki, Kenzû'l-Ummal, c. 6, s. 293, hn: 15758

hesap gününü unuttuklarından dolayı onlar için şiddetli bir azap vardır.”¹²²

“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun; bir kavme olan kininiz, sizi adaletsizliğe sevk etmesin. Adaletli olun; bu, takvaya daha yakındır. Allah’tan korkun. Şüphe yok ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.”¹²³

“Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz veya ana-baba ve akrabalarınız aleyhine de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Aleyhine şahitlik edilen kimse) zengin olsun, fakir olsun Allah ikisine de (sizden) daha yakındır (onların maslahatını daha iyi bilir); öyleyse (şahitlik hususunda haktan) saparak nefsin arzusuna uymayın. Eğer dilinizi eğip bükerek veya (şahitlikten) yüz çevirirseniz şüphe yok ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.”¹²⁴

Peygamberimiz, pek çok hadisiyle adalete teşvik etmiş, zulümden de nehyetmiş ve korkutmuştur:

“Bir saat adaletle hükmetmek, gecesi namazla, gündüzü oruçla geçirilen 60 yıllık ibadetten hayırlıdır. Bir hükümde zulmün bir saati 60 yıllık masiyetten (isyandan, günahlardan) daha şiddetli ve daha büyüktür.”¹²⁵

“Adil bir idarecinin bir günü, 60 senelik nafile ibadetten üstündür. Bir yerde de haddin (şer’i cezanın) uygulanması, oraya 40 gün yağmurun yağmasından daha güzeldir.”¹²⁶

“Sizden öncekileri helâk eden şey şudur: İçlerinden şerefli birisi hırsızlık yaptı mı onu terkedip (ceza vermezlerdi). Aralarında kimsesiz zayıf birisi hırsızlık yapınca derhal ona ceza tatbik ederlerdi. Allah’a yemin olsun! Muhammed’in kızı Fatıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onun da elini keserdim.”¹²⁷

122. Sad, 26

123. Maide, 8

124. Nisa, 135

125. Ebu Nuaym El-İsbehani, Faziletü’l-Adilin

126. Kenzû’l-Ummal, c. 6, s. 12, hn: 14624.; Et-Tergib ve’t-Terhib, c. 3, s. 246

127. Et-Tergib ve’t-Terhib, c. 3, s. 247 (Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvud’dan naklen)

Aişe (r.a) şöyle demiştir: İbn Mes'ud ev yapmak istedi. Kureyş (Peygamberimize) "İbn Ümmü Abdin (İbn Mes'udun) bizim içimize ev yapmasına engel olmayalım mı?" dediler. Resulullah (s.a.v) **"Eğer ben bunu emredersem ben zâlimim demektir. Zayıfın hakkını kuvvetliden almayan bir ümmeti Allah, takdis etmez (yüceltmez)"** buyurdu.¹²⁸

Sahabelerden biri, çocuklarından birine hibede bulunmuştu. Peygamberimiz bu sahabeye "Başka çocukların var mı?" diye sordu. Adam "Evet" deyince Peygamberimiz "Buna yaptığın hibe gibi diğerlerine de hibe yaptın mı?" diye sordu. Adam "Hayır" deyince Peygamberimiz "Allah'tan korkun ve çocuklarınız arasında adil davranın!" buyurdu.¹²⁹

"Muhakkak ki Allah çocuklarınız arasında -hatta onları öpmekte bile- adaletli olmanızı sever."¹³⁰

"Muhakkak ki adil olanlar Allah katında nurdan minberler üzerinde ve Rahman Azze ve Celle'nin sağ tarafında olacaklardır. Onlar ailelerine ve idare ettikleri kimselere hükmettiklerinde adaletli olanlardır."¹³¹

"Kıyamet günü, insanların Allah'a en sevgili ve meclis olarak en yakın olanı, âdil idarecilerdir. Kıyamet günü, insanlar içinde Allah'a en nefret edileni, O'ndan meclis olarak en uzak olanı da zâlim idarecilerdir."¹³²

"(Cehennemde) insanların en şiddetli azab çeken, zâlim imam(lar idareciler)dir."¹³³

Rahman Sûresinde dört defa geçen mîzân/terazi kelimesi, insanların dört değişik mîzâna (ölçüye, adalete) riayet etmesini istemektedir. Bunları sırayla ele alalım:

128. Taberani, Mu'cemü'l-Evsat, c. 7, s. 178, hn: 7208

129. Sahih-i Müslim, Kitabu'l-Hibat, bab, 3, hn: 1623

130. Kenz'ül-Ummal, c. 16, hn: 45350

131. Sahih-i Müslim, Kitabu'l-İmâre, Bab, 5, hn: 1827

132. Sünen-i Tirmizî, Kitabu'l-Ahkâm, Bab, 4, hn: 1329

133. Kenz'ül-Ummal, c. 6, s. 15, hn: 14634. (Taberani)

a. "Semayı yükseltti ve mîzânı koydu"¹³⁴

Bu âyeti Elmalılı Hamdi Yazır şöyle izah ediyor: [Buradaki] mîzân, semanın yükseltilmesi münasebetiyle ortaya çıkan bütün eşya arasındaki umumi denge kanunudur ki: (pesenteur) yahut (gravitaion) denilen yer çekimi veya ağırlık kanunu bunun en açık görüntüsüdür. Bildiğimiz terazi, kantar ve çeki gibi tartı ölçeği olan bütün mîzânların esası da budur. Eskiler bunun yalnız yeryüzünde cari olduğunu zannediyor idiyseler de, sema ve yerdeki bütün cisimler hakkında geçerli genel bir kanun olduğu ve astronomi ilmi bakımından hususi bir önemi bulunduğu artık anlaşılmıştır.¹³⁵

b. "Mîzâna tecavüz etmeyin!"¹³⁶

Bu âyetteki mîzân kelimesinin şariat manasına gelmesi muhtemeldir.¹³⁷ Bazı âyetlerde şariata mîzân manası verilmiştir. Onlardan biri şu ayettir: *"Andolsun biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde kitabı ve mîzânı da indirdik."*¹³⁸

Allah'ın beşere gönderdiği şariatlar hayatın bütün alanlarına bir ölçü ve sınır getirir. Bu âyetle şahsi, ailevi, toplumsal ölçülere, dengelere ve adaletle riayet emredildiği gibi, canlı veya cansız varlıklarla insanlar arasına konulmuş ölçülere de riayet emredilmiştir. Dünyadaki ekolojik dengede buna dahildir.

c. "Ölçüyü (vezni) adaletle ikame edin!" (Rahman, 9)

İkame beşeri bir fiil olduğundan fert, aile ve toplumsal hayatta, bütün söz ve davranışlardaki dengeye işaret ediyor denilebilir.

134. Rahman, 7

135. Elmalılı, c. 7, s. 367

136. Rahman, 8

137. Elmalılı, a.g.y.

138. Hadid, 25

d. “Mîzânda eksiklik yapmayın!”¹³⁹

Burada mahşerdeki mîzâna işaret edilmiştir. Yani “Siz dünyada ölçüsüz hareket ederseniz, âhirette mîzânınızdaki hayır kısmı hafifleşir, dolayısıyla zarar etmiş olursunuz” denilmek istenmiştir.¹⁴⁰

Bu âyetlerde kâinattaki dengeye, şeriattaki dengeye, beşeri fiillerdeki dengeye ve mahşerde insanların amellerini tartacak mîzâna/teraziye dikkat çekilerek insanlara adalet dersi verilmiştir.

3. Allah’ın Kuddûs İsmi

Kuds, kelimesi “temizlik” manasına gelir. Allah’ın isimlerinden olan **Kuddûs** ismi de, “Kâfirlerin nisbet ettiği şirk, zulüm, ayıp ve noksanlık gibi çirkinliklerden pak ve müberra”¹⁴¹ demektir.

Kâinatta meydana gelen bütün temizlikler, Allah’ın Kuddûs isminin bir tecellisidir. Üstad Bediüzzaman, “Otuzuncu Lema” adlı risalesinin Birinci Nüktesi’nde, Allah’ın bu ismini şerh eder. Atmosferin, rüzgârın, yağmurun, denizlerdeki köpek balıklarının ve karalardaki aslanların, kurtların, kartalların, hatta karıncaların, vücuttaki alyuvar ve akyuvarların –en küçükten, en büyüğüne varıncaya kadar bütün varlıkların- Dünyanın temizliği için Allah tarafından vazifelendirildiklerini, bütün bu faaliyetlerin Allah’ın Kuddûs isminin bir tecellisi olduğunu anlatır.

Allah Kuddûs ismiyle nasıl kâinatı temizletiyorsa, akıl, şuur sahibi insanların da maddî ve manevî yönden temiz olmalarını istemektedir. Bu risalenin son kısmında da Üstad şöyle diyor:

Evet, kâinat sarayını tertemiz tutan bu ulvî, umumî tanzif (temizleme); elbette İsm-i Kuddûs’ün cilvesi ve muktezasıdır. **Evet**, nasilki bütün mahlûkatın tesbihatları İsm-i Kuddûs’e

139. Rahman, 9

140. Kurtubî, a.g.e., c. 17, s. 155; Elmalılı, a.g.y.

141. İbnü’l-Cevzî, a.g.e., c. 8, s. 225

bakar;¹⁴² öyle de bütün nezafetlerini de, Kuddûs ismi ister. (Haşiye¹⁴³) Nezafetin bu kudsî intisabındandır ki; *"Temizlik imandandır"*¹⁴⁴ hadîsi, nezafeti îmanın nurundan saymış. *"Allah tevbe edenleri ve temizlenenleri sever"*¹⁴⁵ âyeti dahi, tahareti muhabbet-i İlahiyenin bir medârı göstermiştir.¹⁴⁶

Hülâsa, Allah kendisi çirkinliklerden pak ve müberra olduğu gibi, Kuddûs ismiyle bütün kâinatı temizlettirmekte, aynı zamanda ona iman edenlerin de maddî ve manevî bütün kirlerden uzak olmalarını ve temizlenmelerini istemektedir.

III. KÂİNAT VE KUR'ÂN

İşte hakaik-i Kur'aniyeden ve desatir-i İslâmiyeden olan **"adâlet, iktisad, nezafet"** beşerin hayatında ne derece esaslı birer düstur olduğunu anla. Ve Kur'an'ın hükümlerinin ne derece kâinatla alâkadar ve kâinat içine kök salmış ve sarmış bulunduğunu ve o hakikatleri bozmak, kâinatı bozmak ve suretini değiştirmek gibi mümkün olmadığını bil!

Şerh

De ki: Doğu da batı da Allah'ındır. O dilediğini doğru yola iletir. İşte böylece sizin insanlara şahitler olmanız için sizi orta/mutedil bir ümmet kıldık. (Bakara, 142-143)

Kur'ân bize adâlet, iktisad ve nezafeti emrederken hakikatte bütün kâinatta cereyan eden, bütün varlıkların itaat ettiği düsturları emretmektedir. Allah'ın Adl, Hakim ve Kuddûs isimleri en küçüğünden en büyüğüne varıncaya kadar bütün varlıklarda tecelli ederek, **adâlet, iktisad ve nezafeti** kainatta umumi bir şekilde icra etmektedir.

142. Bir âyette *"Hiçbir şey yok ki, Allah'ı hamd ederek tesbih etmesin"* (İsra, 44) buyrulmuştur. Tesbih, Allah'ın noksan sıfatlardan münezze olduğunu söylemektir. Bu yönüyle bütün varlıklar manen Allah'ın Kuddûs ismini zikrediyorlar denilebilir.

143. Haşiye: Kötü hasletlerin, günahların, bidatların, bâtıl itikadların, mânevî kirlerden olduğunu unutmamalıyız.

144. Bkz: Aclunî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafa*, Darû İhyau't-Turasi'l-Arabî, c. 1, s. 288

145. Bakara, 222

146. Bediüzzaman Said Nursî, *Lemalar*, s. 366

Bu üç esas aslında Kur'ân'ın diğer esaslarından farklı değildir. Kur'ân'ın esasları Allah'ın bütün kâinatta cari olan umumi kanunlarına uygundur. Çünkü Kur'an'da kâinatta aynı zata aittir.

Bir devlet kanun çıkardığı zaman, bu kanunlar umumi olur. Ülkedeki bütün insanlar o kanunlara uymak mecburiyetinde kalırlar. Kâinatın sultanı olan Allah'da Kur'ân'da bize ne emretmişse, o emirleri benzer şekilde umumi olarak bütün varlıklara da emretmiştir. Örneğin Kur'ân'da *"Rabbini hamd ile tesbih et!"*¹⁴⁷ buyrulur. Başka bir ayette de *"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder. O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur."*¹⁴⁸ Buyrulur. İnsan haricinde bütün varlıkların da bu emre riayet ettiği ifade edilir. Dolayısıyla Kur'ân'ın emirleri yalnızca insanları ilgilendiren değil, bütün varlıkları ilgilendiren emirlerdir.

Ümmet-i Muhammed

Bugün ellerindeki maddî güçle insanlık âlemine hükmedenler yeryüzünde fesat çıkarmışlar, zulümler icra etmişler, çılgınca israflarıyla Dünyayı kirletmişler ve Dünyadaki dengeleri bozmuşlardır. Bunun neticesinde de bütün insanlık âlemi zarar görmüştür. Bunun önü alınamadığı takdirde, ileride daha büyük felaketlerin meydana geleceği anlaşılmaktadır.

Ümmet-i Muhammed, düzeni ve dengesi bozulmuş, kirletilmiş Dünyaya, adalet, düzen, denge ve temizlik getirecek tek insan topluluğudur. Çünkü onlar **Hakîm, Adil** ve **Kuddûs** olan Allah'a iman etmiş vasat/mutedil bir topluluktur. Üstelik onlar Allah tarafından insanlık âlemini ıslah etmekle görevlendirilmişlerdir. Onlar hakkında Kur'ân'da şöyle buyrulmuştur:

*"Sizi insanlara şahitler olmanız için, mutedil (orta) bir ümmet kıldık."*¹⁴⁹

147. Hicr, 98

148. İsra, 44

149. Bakara, 143

“Sizler, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümetsiniz; iyiliği emreder; kötülükten meneder ve Allah’a da inanırsınız.”¹⁵⁰

Ümmet-i Muhammed’in başlatacağı ıslah hareketi, Dünyayı herkes için yaşanacak bir mekân haline dönüştürebilir.

IV. HAŞİR VE ADALET

Ve bu üç ziya-yı azam gibi; Rahmet, inayet, hafîziyet misillü yüzer ihatalı hakikatlar haşri, âhireti iktiza ve istilzam ettikleri halde, hiç mümkün müdür ki:

Kâinatta ve umum mevcudatta hükümferma olan **rahmet, inayet, adâlet, hikmet, iktisad ve nezafet** gibi pek kuvvetli ihatalı hakikatlar; haşrin ademiyle ve âhiretin gelmemesiyle merhametsizliğe, zulme, hikmetsizliğe, israfa, nezafetsizliğe, abesiyete inkılab etsinler? Hâşâ, yüzbin defa hâşâ!

Bir sineğin hakk-ı hayatını rahîmane muhafaza eden bir **rahmet**, bir **hikmet**; acaba haşri getirmemekle umum zîşuurların hadsiz hukuk-u hayatlarını ve nihayetsiz mevcudatın nihayetsiz hukuklarını zayi eder mi?

Ve tabîri caiz ise, Rahmet ve şefkatte ve adâlet ve hikmette hadsiz hassasiyet ve dikkat gösteren bir **haşmet-i Rubûbiyet**; ve kemalâtını göstermek ve kendini tanıttırmak ve sevdirmek için bu kâinatı hadsiz harika san’atlarıyla, nimetleriyle süslendiren bir **saltanat-ı uluhiyet**, böyle hem umum kemalâtını, hem bütün mahlûkatını hiçe indiren ve inkâr ettiren haşirsizliğe müsaade eder mi? Hâşâ! Böyle bir Cemal-i Mutlak, böyle bir kubh-u mutlaka bilbedahe müsaade etmez.

Evet, âhireti inkâr etmek isteyen adam, evvelce bütün Dünyayı bütün hakaikiyle inkâr etmeli. Yoksa, Dünya bütün hakaikiyle, yüzbin lisanla onu tekzib ederek bu yalanında yüzbin derece yalancılığını isbat edecek. Onuncu Söz kat’î delillerle isbat etmiştir ki; âhiretin vücudu, Dünyanın vücudu kadar kat’î ve şüphesizdir.

Şerh

“O gün mîzân (insanların amellerini tartacak olan terazi) haktır.” (A’raf, 8)

“Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş,) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz.” (Enbiya, 47)

Öldükten sonra dirilme konusu pek çok risalede, bilhassa 29. Söz ve Onuncu Söz adlı risalelerde tafsilatlı bir şekilde ele alınmıştır. Burada risalelerden istifadeyle bahsi geçen **rahmet, adâlet, hikmet**’in haşri iktiza etmesiyle ilgili bazı maddeler sıralanacaktır:

1. Kâinattaki varlıklara baktığımız zaman hepsinde bir hikmet olduğunu, hiçbir şeyin boş veya lüzumsuz olmadığını görüyoruz. Bütün bunlar onları yaratan Allah’ın **hikmet** sahibi olduğunu göstermektedir. Allah insanın fıtratına ebedi yaşama arzusunu koymuştur. Bu hal, onu ebedileştireceğinin en büyük delilidir. Çünkü Allah’ın insan fıtratına ebedi yaşama arzusu koyup sonra da onu ebedileştirmemesi bu duygunun boşu boşuna verilmiş olmasını gerektirir. Bu ise onun hikmetine, merhametine ve adaletine zıttır.¹⁵¹ Onun hikmet, adalet ve merhameti kullarının ebediliğini iktiza eder. Ölüm, yokluğun değil, bütün semavi dinlerin bildirdiği gibi ebedî âlemin başlangıcıdır. Üstad bu konuda şöyle der: **Evet**, şu dâr-ı dünya, beşerin ruhunda mündemiç olan hadsiz istidatların sünbüllenmesine müsait değildir. Demek başka âleme gönderilecektir. **Evet**, insanın cevheri büyüktür, öyleyse ebede namzettir. Mahiyeti âliyedir. Öyleyse cinayeti dahi azîmdir, sair mevcudata benzemez. İntizamı da mühimdir. İntizamsız olamaz, mühmel kalamaz, abes edilmez, fenâ-yı mutlakla mahkûm olamaz, adem-i sırfa kaçamaz. Ona, Cehennem ağzını açmış, bekliyor. Cennet ise, âğuş-u nazdârânesini açmış, gözlüyor.¹⁵²

151. Üstad “Vermek, istemeseydi; istemeyi vermezdi.” der.

152. 29. Söz

2. Allah'ın bütün icraatlarında **hikmet** ve **adalet** görülmektedir. Öyleyse bu hikmet ve adalet, öldükten sonra dirilmeyi de gösterir. Çünkü her hükümet kendisine hizmet eden memurlara mükâfat, isyan eden asilere de ceza verir. Kâinat memleketinde hükmeden ilahi saltanatında kendine iman ve ibadet eden kullarına mükâfat, isyan eden azgınlara da ceza vermesi gerekir. Bu dünyada bu mükâfat ve ceza nisbeten görünüyor ise de bütün yönleriyle görünmüyor. Öyleyse itaat edenin mükâfat, isyan edenin ceza göreceği başka bir memleket -cennet ve cehennem- mutlaka olmalıdır.

Bu konuda Kur'ân'da şöyle buyrulur: *"Yoksa kötülük işleyenler, hayatlarında ve ölümlerinde kendilerini, iman edip salih amel işleyen kimselerle bir tutacağımızı mı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar! Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez."*¹⁵³

3. Âlemde kurulmuş olan sayısız hassas dengeler ve ölçüler Allah'ın **adalet** sıfatını gösterir. Onun her yerde ölçü ve dengeyi koyan adalet sıfatının, insanlar arasında meydana gelen zulümlere, haksızlıklara hiç müdahale etmemesi ve adaleti sağlamaması düşünülemez. Bu dünyada nisbeten Allah'ın adaleti görülse de çoğunlukla bu dünyada zalimler izzet içinde, mazlumlar zillet içinde göçüp gidiyorlar. Bu zalimlerden mazlumların hakkının alınması için, ahiretin mutlaka olması gerekir ki, burada tam gerçekleşmeyen adalet ahirette, Mahkeme-i Kübrâ'da bütünüyle sağlansın.

Bu konuda bir ayette şöyle buyrulur: *"Mü'min erkek ve kadınlara işkence yapıp sonra da tevbe etmeyenlere cehennem azabı ve yangın azabı vardır."*¹⁵⁴

4. Bütün insanlara ve hayvanlara verilen hadsiz nimetler, rızıklar; onlardaki şefkat ve merhamet, Allah'ın **şefkatini**, **merhametini** gösterir. Öyleyse merhamet, şefkat sıfatlarına sahip olan Allah, kendisini çok seven ve emirlerine itaat

153. Casiye, 21-22

154. Buruc, 10

eden, yokluktan korkan, ızdırap duyan ve yokluğu istemeyen kullarını ölümle yokluğa göndermeyecek cennette ebediyen mesut edecektir. Onun şefkatinin küçücük bir tecellisi ile yavrusuna şefkat eden bir anne evladının yok olmasına asla rıza göstermez iken, onun gerçek sahibi olan Allah'ın sonsuz şefkati de, yarattığı ve sevdiği ehl-i iman kulların ebediyen yok olmasına elbette müsaade etmez.

5. Dünyada Allah, bizlere haşr-i ekberin pek çok numunelerini göstermektedir. Örneğin her gece uykuyla ölürüz, her sabah uyanarak tekrar diriliriz. Her kış mevsiminde dünya ölür, bahar ve yaz mevsiminde ise dirilir. Her yüzyılda bir nesil gider, yeni bir nesil gelir. Elbette her gece, her sene, her asır öldükten sonra dirilmenin numunelerini gösteren Allah, insanları öldükten sonra diriltmeye de kadirdir.

6. Kur'ân'da çoklukla kışın ölmüş kurumuş koca yeryüzünün baharda yeniden dirilmesi nazara verilir. Bu örnek haşrin en açık delilidir. Kışın tamamen ölüp hiçbir ferdi kalmayan yüz binlerce canlı türleri,¹⁵⁵ bahar geldiğinde nerdeyse geçen yılın aynısı gibi tekrar yaratılmaktadırlar. Mesela, kışın tamamı ölmüş bir kısım sinek türleri bahar geldiğinde emsalleri yaratılarak tekrar yeryüzünü dolduruyorlar. Hem kışın ölmüş gibi olan ağaçlara baharda yeniden hayat veriliyor, yaprakları, çiçekleri, meyveleri yeniden inşa ediliyor. Her bahar gördüğümüz bu haşir ve dirilişlerdeki olağanüstülük, Allah'ın hem varlığını hem ilim, irade, kudret ve hayat vermek sıfatlarına sahip olduğunu ispat ediyor. Öyleyse, her baharda yüz binlerce canlı türlerini yeniden yaratan, inşa eden, hayat veren, bir nevi haşreden Allah, elbette kıyamet kışı ile ölmüş olan insan türünü arkasından gelecek olan haşrin baharıyla diriltecek, ikinci defa yaratacaktır.

Kur'ân-ı Kerim'in bahar mevsiminin haşre delil oluşunu zikreden ayetlerden biri şöyledir: *"Şimdi Allah'ın rahmet eserlerine bak! Ölümünden sonra yeryüzünü nasıl diriltiyor? Muhakkak ki O ölüleri diriltendir. Ve O'nun gücü her şeye yeter."*¹⁵⁶

155. Üstad 400.000 bitki ve hayvan türünden bahseder. Bugün bilim bu rakamdan daha fazlasının olduğunu göstermiştir.

156. Rum, 50

KAYNAKÇA

- Abdullatif Harputî, *Tenkihu'l-Kelâm*, D.İ.B. Yayınları, Elazığ, 2000.
- Ali el-Müttaki, *Kenzü'l-Ummal*, Müessesü'r-Risale, 1989.
- Bediüzzaman Said Nursî, *Barla Lahikası*, Altınbaşak Neşriyat.
- Bediüzzaman Said Nursî, *Kastamonu Lahikası*, Altınbaşak Neşriyat.
- Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, Altınbaşak Neşriyat.
- Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, Altınbaşak Neşriyat.
- Celâleddin Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensur fi't-Tefsîri'l-Me'sur*, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1993.
- Celalettin Suyûtî, *El-Havi Lil-Fetavî*, Darü'l-Kütüb'ül-İlmiye, Beyrut, 1988.
- Cressy Morrison, *İlim İman Etmeyi Gerektirir*, (Mütercim: Nureddin Boyacılar) D.İ.B. Yayınları, Ankara, 1992.
- Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Sadeleştiren: İsmail Karaçam ve arkadaşları, Azim Dağıtım, İstanbul, tsz.
- Fahrettin Razî, *Tefsiru Fahri'r-Razî*, Darü'l-Fikr, 1995.
- Feriha Baymur, *Genel Psikoloji*, İnkılap ve Aka, 1978.
- Freeman Dyson, *Disturbing Universe*, Basic Books, 1979.
- Grafik ve Fotoğraf, İnsan Başı Çizimi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2012.
- Grafik ve Fotoğraf, İnsan Figürü Çizimi*, Megep (Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 2008.
- İbnü'l-Cevzî Ebû'l-Ferec Abdurrahman, *Zadü'l-Mesir fi İlmi't-Tefsîr*, El-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1987.
- İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2011.
- İmam Gazalî, *El-Esmaü'l-Hüsna*, Elifbe Yayınları, İstanbul, 1982.
- John Lennox, *Aramızda Kalsın Tanrı Var*, Ufuk Yayınları, İstanbul, 2012.
- Kurtubî Ebû Abdullah Muhammed Ensarî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, Daru Âlemü'l-Kütüb, 2003.
- Mecdüddin Firuzâbâdî, *el-Okyanûsu'l-Basît fi Tercümeti'l-Kamusi'l-Muhîr*, Ter: Asım Efendi, el-Matbaatü'l-Osmaniyye, İstanbul, 1305.
- Mustafa Erbas, Sultan Arslan, *Açlığın Önlenmesi ve Gıda Güvencesi-nin Sağlanması*, Gıda Mühendisliği Dergisi 36. Sayı, s. 51, 54.
- Müslim, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Osman Çakmak, *Bir Çekirdekten Kâinat*, Altınburç Yayınları, İzmir, 2005.

Paul Davies, *God and the New Physics*, Simon and Schuster, 1983.

Paul Davies, *Superforce: The search for a Grand Unified Theory of Nature*, A Touchstone Book Published by Simon&Schuster, New York (1984).

Paul Davies, *The Mind of God: The Scientific Basis for a Rational World*, Simon & Schuster, 1992.

R. J. Tayler, *Yıldızlar: Yapıları ve Evrimleri*, A.Ü.F.F. Yayınları Ankara, 2004.

Ragıb el-İsfahanî, *Müfredat*, Defterü Neşri'l-Kitab, Mısır, 1353.

Rod Plotnik, *Psikolojiye Giriş*, Kaknüs Yayınları,

Saadettin Merdin, *Tanrıya Koşan Fizik*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1998.

Sheldon. L. Glashov, *'The Charm of Physics'*, American Institute of Physics (IOP) 1991.

Steven Weinberg, *İlk Üç Dakika*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları Serisi, 1995.

Şemseddin Samî, *Kamus-u Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007.

Taşkın Tuna, *Etrafımızdaki Hava*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1984.

Taşkın Tuna, *Güneş Sistemi*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1983.

Taşkın Tuna, *Hayat Kaynağımız Güneş*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1983.

Taşkın Tuna, *Uzay ve Dünya*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1991.

Tirmîzî Ebu İsa Muhammed b. İsa, *Sünenu't-Tirmîzî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Yılmaz Muslu, *Ekoloji*, Yeni Asya Yayınları, 1987.

Yılmaz Muslu, *Yaşayan Gezegen*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1991.

Zbigniew Brezezinski, *Kontrollden Çıkmış Dünya*, İş Bankası Yayınları, 1994.

İnternet siteleri:

<http://www.esk.gov.tr/tr/11821/Kuresel-israf-in-faturasi-750-milyar-dolar>. (Erişim: 16.06.2015)

http://www.tavsan.org/avustralya_istilasi.php

<http://www.tukcev.org.tr/faaliyetlerimiz/dogal-yasam/dunyada-doga-ve-cevre>. (Erişim: 24.05.2015)

<http://www.umitsamimi.com/2013/01/jupiter-dunyamizi-nasil-korur/> (Erişim, 5.06.2015)

Kâlnattakl Ölçüiler, Dengeler ve Hz. Allah

Bu çalışma, tefsir ilminde bilimin ortaya koyduğu verilerle Kur'an'ı tefsir etmeye çalışan "Bilimsel Tefsir" veya belli bir konu üzerinde duran "Konulu Tefsir" kapsamında bir çalışmadır. Çalışmada Üstad Bediüzzaman'ın Allah'ın Adl ismini izah ettiği bir risalesi temel olarak ele alınmış, konular bu risalenin şerhi tarzında işlenmiştir. Risalenin şerhi esnasında konu yalnızca kelimelerin izahı tarzında değil, daha geniş olarak ele alınmış, okuyucuların doyurucu bir bilgi elde etmesi hedeflenmiş, bu yolla Üstad'ın amacına katkıda bulunulmak istenmiştir.

5947527
M. Z.

12.0